

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

**VZTAH MEZI OTCEM A DCEROU Z POHLEDU
MLADÝCH DOSPĚLÝCH DCER**

**THE FATHER- DAUGHTER RELATIONSHIP
FROM THE PERSPECTIVE OF YOUNG ADULT
DAUGHTERS**

Magisterská diplomová práce

Autor: Bc. Kateřina Bradáčová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.

Olomouc
2016

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem svou magisterskou diplomovou práci na téma: „Vztah mezi otcem a dcerou z pohledu mladých dospělých dcer“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 15. březen 2016

.....
Kateřina Bradáčová

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Ireně Sobotkové, CSc., za její odborné vedení, rady a pomoc, za lidský přístup a pochopení, které mi při zpracování magisterské diplomové práce poskytla.

Mé poděkování patří také všem respondentkám, které se zúčastnily mého výzkumu, a bez nichž by tato práce nemohla vzniknout. Děkuji jim, že se se mnou podělily o své intimní zážitky, prožitky a pocity.

Moc děkuji své rodině za veškerou podporu, povzbuzení a citové zázemí.

OBSAH

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	
1 RODINA.....	9
1.1 Funkce rodiny	14
1.2 Současná česká rodina	16
2 RODIČOVSTVÍ.....	20
2.1 Rodičovská role.....	21
2.1.1 Mateřská rodičovská role.....	22
2.1.2 Otcovská rodičovská role	23
2.2 Motivace k rodičovství	25
3 OTCOVSTVÍ.....	27
3.1 Historický vývoj otcovství.....	28
3.2 Otcové současnosti.....	32
3.2.1 Mýty o otcovství	34
3.3 Otcové a děti	35
4 VZTAH OTCE A DCERY	40
4.1 Identita a sebehodnocení.....	42
4.2 Životní postoje, cíle, hodnoty	47
4.3 Partnerské a sociální vztahy.....	51
5 MLADÁ DOSPĚLOST	57
VÝZKUMNÁ ČÁST	
6 ÚVOD DO VÝZKUMNÉ PROBLEMATIKY	60
6.1 Cíl výzkumného šetření.....	63
6.2 Výzkumné otázky.....	64
6.3 Metody výzkumného šetření.....	64
6.3.1 Metoda sběru dat.....	65
6.3.2 Analýza a interpretace dat	68
6.3.3 Etika výzkumu	68
6.4 Výzkumný soubor	69
7 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	71
7.1 Charakteristika vztahu otce a dcery.....	71
7.2 Životní postoje a aspirace v životě dcery	80

7.3	Naplnění otcovství.....	85
7.4	Navazování partnerských vztahů	90
7.5	Odpovědi na výzkumné otázky.....	93
8	DISKUZE	96
9	ZÁVĚR.....	104
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	108
	PŘÍLOHY	

„Otec je prvním mužem v životě dcery a dcera je poslední ženou, kterou dokáže ovlivnit.“
(neznámý autor)

ÚVOD

Žijeme ve věku, který je po mnoha stránkách doslova průlomový. Vývoj se nezadržitelně zrychluje, a to ve všech oblastech lidského života. Společně s vývojem nejruznějších technologií, pokrocích ve výzkumech různých oborů se mění i postavení člověka ve společnosti a rodině. To, co bylo v rodině považováno za zcela přirozené dříve, je dnes nahrazováno novými způsoby soužití. Tato změna názorů a postojů postihla ve velké míře ženy, které díky feministickému hnutí v 19. a 20. století získaly řadu práv, a dalo by se říct, že i větší svobodu. Někdy ovšem zapomínáme na to, že podobnou změnou prochází v posledních desítkách let také mužství a otcovství, které se musí přizpůsobit novým nárokům, které na ně klade společnost a v posledních letech také jejich partnerky.

Nejvýraznější oblastí, která prošla u mužů změnou, je jejich zapojení do rodinného života, zejména v péči o děti a podílení se na chodu domácnosti. Řada mladých rodin se dnes pokouší o rovnost mezi mužem a ženou. Tato rovnost většinou upadá, když do rodiny přibude první dítě. V takovém případě se většina rodin vrací ke stereotypnímu rozdělení rolí. Matka zůstává s dítětem na mateřské dovolené a jejím hlavním úkolem je péče a výchova dítěte a udržování domácnosti. Muž se stává výhradním živitelem rodiny. Je jen málo rodin, které toto tradiční uspořádání změní.

Otcové se tak dostávají při výchově svých dětí do pozadí, neboť matky se svými dětmi tráví mnohem více času. Otcové se do života dětí zapojují spíše o víkend, když nemusí do zaměstnání. I z tohoto důvodu se lidé dlouho domnívali, že pro zdravý psychický a sociální vývoj dítěte je důležitá matka. Otec byl upozaděn a jeho možné dopady na život svých dětí se nebraly příliš v potaz.

Tento trend můžeme pozorovat i v odborné literatuře a výzkumech. Existuje řada studií a výzkumů, které se zabývají tím, jaké dopady má na život dítěte jeho vztah s matkou. Později se výzkumy zaměřily na vztahové dyády, které dítě tvoří s rodičem stejného pohlaví. Tedy na vztah matky s dcerou a otce se synem. Až v posledních letech je možné pozorovat stoupající zájem o vztah mezi otcem a dcerou a jeho možnými dopady na různé stránky života dcery v dospělosti.

Výzkumy se soustřeďují zejména na negativní účinky, které může mít absence otce v životě dcery. Hovoří se zejména o možných dopadech na její partnerský život a její

sebedůvěru a sebepojetí pro budoucí život. Díky studiím se ukazuje, že vztah otce a dcery má dopady i na další aspekty jejího života, jako jsou životní hodnoty nebo cíle.

Cílem mé magisterské diplomové práce byla snaha zachytit, jak svůj vztah s otcem vnímají dnešní mladé dospělé ženy ve věku od 20 do 25 let. Jak charakterizují svůj vztah s otcem, nakolik se otec zapojoval do jejich výchovy, jaké požadavky na ně otec kladl, nakolik jim byl otec v životě oporou, a zda mladé ženy vnímají, že by otec nějakým způsobem ovlivnil volbu jejich partnera.

Moje práce je rozdělena do dvou částí. V první části se snažím zachytit a porovnat nejrůznější poznatky, které byly na toto téma učiněny v posledních letech, a porovnat tak, jak se otcovství proměnilo v porovnání s předcházejícími staletími. Druhá část práce obsahuje výsledky empirického výzkumu, který se zabýval pohledem mladých dospělých dcer na svůj vztah s otcem.

Nejprve jsem se v teoretické části zaměřila na současné pohledy na dnešní rodinu. Snažila jsem se předložit různé definice rodiny, jaké jsou její podoby a jaké funkce by měla funkční rodina plnit. Dále zachycuji, jakou podobu má současná rodina v českých poměrech. S rodinou je neodmyslitelně také spjata rodičovství, které člověk nabývá s příchodem dětí. Nejprve charakterizuji rodičovství, poté se zaměříme na rodičovskou roli, kterou má v rodině otec a matka a přiblížíme si také motivaci k rodičovství v dnešní společnosti. Tyto kapitoly nám pomohou lépe pochopit, co vede mladé lidi k založení vlastní rodiny a jaké rodinné uspořádání preferují. V následující kapitole se zaměříme na otcovství, jeho proměny v dějinách lidstva až po současné otcovství a jejich zapojení do života dětí. Nakonec se zaměříme na vztah otce a dcery a jeho možné přesahy do života dcery. Soustředíme se zejména na oblast identity a sebehodnocení dcer, jejich životní postoje, cíle a hodnoty a v neposlední řadě na dceřiny partnerské a sociální vztahy. Nakonec definujeme období mladé dospělosti, ve kterém se nacházejí respondentky výzkumu.

V empirické části pomocí kvalitativního výzkumu mapuju možné dopady a přesahy, které má na život respondentek jejich vztah s otcem. Kvalitativní výzkum mi umožnil lepší zachycení aspektů vztahu dcery s otcem, které jsou pro účastnice výzkumu nejdůležitější, a tak lépe pochopit jejich prožívání vztahu s otcem.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je slovo, které každý z nás zcela běžně používá v každodenních rozhovorech. Rodina je součástí života lidí po celém světě. V žebříčcích hodnot se rodina vyskytuje na čelních pozicích bez ohledu na státní či náboženskou příslušnost, věk, pohlaví nebo sociální postavení. Rodina má v našem životě pevné místo. Pokud se ale pokusíme definovat rodinu, zjistíme, že to tak snadné není. A na definici rodiny se neshodnou ani odborníci. Snaha definovat rodinu je stále silnější, bohužel se to příliš nedaří. Přesto můžeme najít v definicích odborníků i laiků určité shodné rysy.

Definice rodiny se liší dle oboru, který se pokusil o vymezení rodiny, což může způsobovat nejednotnost v definici rodiny. Jinak bude na rodinu nahlíženo z pohledu psychologie, jinak vymezení rodiny sociologie, zcela odlišně bude rodinu chápat právo. A ani uvnitř jednotlivých oborů nemusí dojít ke konsenzu. Definovat rodinu není vůbec jednoduché, a to zejména v dnešní době, kdy se společnost značně proměňuje a mění se mnohé její stabilní prvky, včetně rodiny samotné. Dnešní chápání rodin je mnohem širší, nežli tomu bylo dříve. Dnes do rodinného soužití můžeme zařadit i svazky, které dříve stály mimo kategorii rodina.

Jako základní definici rodiny vezmeme definici z Psychologického slovníku, ten pojímá rodinu (family) jako: „*společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí*“ (Hartl, & Hartlová, 2000, 512). Výrost a Slaměník (1998, 303) definují rodinu jako: „*univerzální sociální skupinu, ve které probíhají významné sociálněpsychologické jevy v životním kontinuu jedince*“. Jedná se ovšem o velmi kusé definice, které v sobě nepříliš odrážejí citovou a kulturní hodnotu, kterou v sobě rodina bezpochyby nese.

Zajímavostí je, že právní řád České republiky žádnou konkrétní definici rodiny jako takové nemá. Ani trestní zákoník, který obsahuje trestné činy proti rodině a dětem, takovou definici neobsahuje. Zákon zůstává u principu, že hlavním účelem manželství je založení rodiny, a v takovém případě hovoříme o „rodinném společenství“ či „rodinné domácnosti“ (Různé rodiny, stejná práva, nedat.).

Rodina není právní subjekt, tím jsou pouze její jednotliví členové. Ti jsou posuzováni obecně jako rodina, pokud je mezi nimi příbuzenský, manželský nebo partnerský vztah nebo jsou osobami blízkými (Různé rodiny, stejná práva, nedat.).

Rodina existuje odedávna zejména proto, aby v ní lidé mohli náležitě pečovat o své potomky. Rodina je tedy důležitá biologicky, pro zachování lidské společnosti, a současně se

jedná o základní jednotku každé lidské společnosti. Rodina tedy nejen produkuje další lidskou generaci, ale pomáhá člověku včlenit se do patřičné kultury a společnosti (Matoušek, 2003).

Obdobný pohled vyjadřuje také Možný (2008), přičemž rodina byla po dlouhou dobu považována za morfostatickou instituci. Jejím základním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti. Chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus. Rodina svou stabilitou brání společenský systém před chaosem a zhroutilím. Stabilita rodiny je zajištěna v případě, že lidé plní své rodinné závazky.

Rodina je prvním společenstvím, do kterého se jedinec rodí a s nímž se v životě seznamuje. Rodina se podílí na formování osobního vývoje jedince a jeho vztazích k jiným lidem. Rodina dítěti předává určitý hodnotový systém, staví ho před nejrůznější konflikty a zároveň jej učí, jak tyto konflikty účinně řešit, a poskytuje mu podporu. Dítě má možnost pozorovat, jaké postoje zastává rodina k práci, odpočinku a trávení volného času, dále pak ke kultuře, vzdělání a k rozmanitým morálním a dalším společenským tématům. Předává tedy dítěti sociální dovednosti, bez kterých se žádný člověk v dospělosti neobejde. Rodina se významně podílí na socializaci jedince a má v tomto procesu nezastupitelné místo (Matoušek, 2003; Čáp, 1993).

Rodina je tedy ve své podstatě sociologickým modelem, který odráží soudobou kulturu, ve které konkrétní rodina žije. Vztahy, které panují mezi manžely či partnery v nesezdaném svazku, mezi rodiči a dětmi i mezi samotnými sourozenci navzájem do značné míry zrcadlí specifika dané kultury, morálky, doby, tradice rasy, náboženského vyznání nebo společenské třídy (Kohoutek, 1998).

Rodina je prvním zdrojem uspokojování potřeb dítěte, ale současně je i zdrojem prvního omezení a frustrace. Vliv rodiny na psychiku dítěte je velmi silný. Stálá přítomnost vysoce citově angažovaných rodičů je dnes považována za nepostradatelnou podmínku zdravého duševního i tělesného vývoje dítěte. Rodina může stimulovat dítě pozitivně, ale také může být brzdou jeho vývoje, zdrojem zanedbávání, utlumení, narušení vývoje schopností, charakteru a celé osobnosti dítěte (Čáp, 1993; Matoušek, 2003).

V rodině se poprvé projevuje tzv. prosociální chování jedince, které, pokud je rozvíjeno blízkými lidmi i podnětným předmětným prostředím, se mění ve vyspělejší formy sociálního styku. Rodina díky svému intimnímu prostředí umožňuje jedinci vytvořit si nejprve pevné sociální vazby na nejbližší členy rodiny a později poskytuje dítěti jakési „tréninkové prostředí“ pro další psychosociální vývoj. V rodině si člověk formuje důvěru v sebe, motivačně volní charakteristiky, postoje k sobě samému i okolním lidem. Člověk si díky rodině osvojuje verbální a neverbální komunikaci, která je charakteristická pro danou kulturu

(Výrost, & Slaměnik, 1998). Rodina vytváří bezpečí domova jako stabilního a chráněného prostředí. Obojí může dítěti poskytnout pouze rodina, a to v nezastupitelné a nenahraditelné formě (Matoušek, 2003).

Nejlepší variantou pro správný vývoj dítěte je **funkční rodina**, v níž dochází k úspěšnému řešení problémů, existuje v ní příznivé emocionální klima a dochází ke stálému vyrovnávání vztahů uvnitř rodiny v souladu s životním cyklem jejich členů (Hartl, & Hartlová, 2000).

Podle formy uspořádání rodin můžeme rozlišit několik typů rodin. Základním a nejčastějším typem rodiny v dnešní západní společnosti je **rodina nukleární** (nuclear family), kterou tvoří manželé/rodiče s dítětem, dětmi. Pokrevní příbuzní manželů jsou druhořadí. Rodina tak zpravidla vzniká narozením dítěte. Tento typ rodiny nemá zabezpečenou generační kontinuitu, jelikož její členové ji v dospělosti opouštějí a zakládají svou vlastní nukleární rodinu (Hartl, & Hartlová, 2000; Višňovský, 2007). **Širší rodina** (broader family) zahrnuje širší příbuzenstvo, jako jsou prarodiče, strýcové, tety, bratřenci a sestřenice. Jedná se o početnou skupinu lidí, které váže nejen pokrevní pouto, ale také rodinné tradice, postoje, rysy a jazyk (Hartl, & Hartlová, 2000). V literatuře se dále hovoří o **rozšířené rodině**, která vzniká rozšířením původní nukleární rodiny o novou rodinu v další generaci. Základem vztahů jsou pokrevní příbuzní, manželství je druhořadé. Tato rodina má zajištěnou generační kontinuitu a je typická pro tradiční společnosti a rodovým či kmenovým uspořádáním (Matoušek, 2003; Višňovský, 2007).

Ve všech typech rodin, bez ohledu na jejich velikost nebo kontakt a soužití se blížejšími či vzdálenějšími příbuznými, je jádrem rodiny muž, žena a jejich děti, o které se společně starají.

Značných změn pak doznala rodina ve 20. století, kdy se z velkých rodin stávají rodiny malé, kde žijí společně jen rodiče se svými dětmi, i počet dětí je menší, nežli tomu bylo v dřívějších dobách. Rodiny se stávají více rovnoprávnými, je zde patrný posun k rodině partnerské, demokratické (Čáp, 1993).

Rodina není důležitá ovšem jen pro malé dítě či pro dítě, které je dosud nesoběstačné. Stejnou měrou je důležitá také pro dospělého a zcela nezávislého jedince. Dospělý člověk na rodině staví pocit vlastní hodnoty, pocit smysluplnosti své existence, na nichž závisí pocit psychické pohody a zdraví (Matoušek, 2003). To ovšem neznamená, že by rodina byla pouze zdrojem pohody. Ba naopak, z rodinných vztahů vyplývá i značný stres, který na nás doléhá snad nejvíce ze všech problémů. Možným vysvětlením může být značná citová angažovanost člověka v rodině.

V současnosti často slyšíme o krizi rodiny, ta je způsobena především vysokou mírou rozvodovosti. Stále více dětí žije mimo úplnou rodinu a začínají převažovat rodiny neúplné, do kterých můžeme zařadit rodiny, které zažily rozvod či svobodné matky. Dále tu máme „nové“ formy partnerského soužití, jako jsou registrovaná partnerství, páry, které žijí v nesezdaném soužití, či manžele, kteří nemají dětem, ať už ze svobodného rozhodnutí, či nedobrovolně. Otázkou je, zda i tato soužití můžeme zahrnout pod pojem rodina.

To, že rodina patří mezi stále aktuální témata, které vzbuzují zájem nejen u odborníků, ale i široké veřejnosti, dokazuje vznik rozhlasového projektu Hovory o rodině. Možný se pokusil definovat rodinu, ne všichni posluchači ovšem s jeho definicí a názorem souhlasili. Možný poukazuje na to, že rodina není totéž co domácnost. Bezdětný pár, ať už dobrovolně, či nikoli, může vytvořit šťastnou a spokojenou domácnost, mohou vytvořit i krásný domov, ale přesto nikdy nevytvoří rodinu. Rodinu totiž konstituují pokrevní svazky (in Labusová, nedat.).

Jako reakci na některé rozhořčené názory posluchačů vytvořila Labusová anketu, v jejímž rámci požádala některé české odborníky o definici rodiny. Tady je pár z nich.

Šulová zastává obdobný názor jako Možný. Ta se při vymezování pojmu rodina opírá o její reprodukční schopnost. Z tohoto hlediska je rodinou pouze soužití dvou jedinců opačného pohlaví a jejich dětí. Vše ostatní jsou rodinné alternativy, které však z pohledu společnsti i jedinců něco zásadního nenaplnují, tudíž se nejedná o skutečnou rodinu (in Labusová, nedat.).

Pojetí rodiny v podání Klimeše. Muž a žena žijící v nesezdaném soužití ve společné domácnosti jsou partneři, ale netvoří rodinu. Dva homosexuálové v registrovaném partnerství tvoří analogii k manželství, ale nejsou rodina. Za rodinu nemůžeme považovat každou skupinu, která má k sobě silné citové vazby. Samozřejmě jsou citové vazby důležité, ale ne každá má rodinný- reprodukční charakter, který je u rodiny vždy přítomen. Za rodinu tedy můžeme označit skupinu, která má dlouhodobě reprodukční charakter. Posouváním významu slova rodina mimo reprodukční oblast ani v životě, ani ve vědě nic nezískáme (in Labusová, nedat.).

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že rodinu můžeme odvodit od jejího kořene slova, tedy od slova rod. Rodinu tudíž můžeme definovat jakou soužití pokrevních příbuzných, tedy rodičů a dětí, kteří k sobě mají hluboké citové vazby.

1.1 Funkce rodiny

Přestože se definice rodiny do značné míry liší, existuje poměrně jednoznačný konsenzus v tom, jaké sociální funkce by měla funkční rodina plnit vůči svým členům. Je jisté, že se tyto funkce navzájem prolínají. Přitom souvislost mezi nimi může být různá především v závislosti na rodinném cyklu a celkovém vývoji společnosti. Rodina by měla plnit následující 4 základní sociální funkce:

1. biologická a reprodukční funkce

Tato funkce vychází z předpokladu, že hlavním smyslem sexuality je početí dítěte. Díky sexuální revoluci v 60. letech 20. století se oddělila sexualita od manželství, a manželství už tudíž není jediným legitimním rámcem pro sexuální vztahy. V rodině dochází také k reprodukci tvořivé a produktivní síly, čímž je zajištěno pokračování lidského rodu. V posledních letech je ovšem reprodukční funkce rodiny ohrožena, neboť díky rozvoji moderní medicíny je možné počít dítě i mimo partnerský svazek (např. umělé oplodnění). Rodina tak je stále více brána jako sociální struktura, ve které dochází k naplňování potřeb jejích členů zcela rovnoprávně (Havlík, & Kořa, 2002; Višňovský, 2007; Výrost, & Slaměník, 1998).

2. materiální či ekonomická funkce

Tato funkce patřila po dlouhou dobu k těm nejvýznamnějším především v dobách, kdy bylo možné vnímat rodinu jako samostatně hospodařící jednotku, v níž každý člen rodiny měl své povinnosti v na sebe navazujících činnostech. Slabší členové rodiny tak byli zcela odkázáni na materiální pomoc produktivních členů rodiny. Průmyslová revoluce, postupné zdokonalování technologií a ekonomický rozvoj postupně utlumovaly tuto funkci. Dnes její podstata spočívá v zabezpečování základních životních potřeb rodiny. Finanční situace rodiny tak často determinuje i plnění ostatních funkcí (Havlík, & Kořa, 2002; Višňovský, 2007; Výrost, & Slaměník, 1998).

3. výchovná a socializační funkce

Tato funkce si zachovala svou důležitost dodnes. Úkolem každé rodiny je postarat se o své členy, zejména o malé děti a staré a nemohoucí členy. Přestože je základ této funkce neměnným, i zde došlo k menším změnám, které spočívají především v předání těchto úkolů do rukou „odborníků“ a institucí, jako jsou školy, nejrůznější výchovná zařízení či domovy pro seniory. Na výchově potomků závisí společenský i lidský pokrok. Dítě si v rodině osvojuje nejzákladnější lidské vlastnosti a činnosti.

Neprve pozoruje, poté napodobuje . Při výchově dítěte pak rodiče uplatňují různé výchovné styly. Výchovná funkce je velmi podstatná a je obtížně nahraditelná (Havlík, & Kořa, 2002; Višňovský, 2007; Výrost, & Slaměník, 1998).

4. emocionální a psychohygienická funkce

Dnes patří k nejzásadnějším a její význam stále roste, a to především díky modernizačním procesům, které kladou důraz na osobní vztahy a svobodnou volbu partnera. Rodina představuje pro své členy útočiště, kde každý najde pochopení, oporu, stabilitu, pocit bezpečí, jistoty a uznání. Díky těmto pozitivním pocitům je člověk psychicky vyrovnanější, citově stabilnější, šťastnější a dokáže snáze zvládat konflikty, stres a nejrůznější problémy, které se vyskytují v jeho životě. Zabezpečením uspokojení emocionálních potřeb jedince se plní preventivně i psychohygienická funkce, protože v pozitivním psychickém klimatu rodiny se předchází vzniku různých psychických poruch, citové deprivaci a frustraci. Emocionální funkce rodiny je nezávislá na věku svých členů. Rodina může také poskytovat jakýsi protipól vůči přetechnizovanému světu a uspěchanému životnímu stylu, který je stále více odlidštěván (Havlík, & Kořa, 2002; Višňovský, 2007; Výrost, & Slaměník, 1998).

Višňovský (2007) pak přidává ještě další funkce rodiny, které jsou neméně důležité pro její členy:

5. ochranná funkce

Jejím cílem je ochrana zdraví dítěte před různým nebezpečím. Tato funkce mimo jiné vyplývá i ze zákona. Významnou úlohu hraje hlavně v primární prevenci rizikové chování dětí. Rodina může proti rizikovému chování bojovat vytvářením vlastních autoregulačních mechanismů, pozitivní hodnotové orientace, harmonických vztahů mezi svými členy a pozitivním psychickým klimatem, ve kterém se dítě cítí šťastně a spokojeně.

6. rekreační funkce

Rodina hraje významnou roli i z hlediska fyzického a psychického odpočinku a regeneraci sil, dále z hlediska uspokojování zájmů svých členů a trávení volného času společně jako rodina.

I když dnešní moderní svět modifikuje tyto základní funkce a značnou částí se na formování člověka podílejí i nejrůznější instituce, jako jsou školy, zájmové kroužky či odborná pracoviště, rodina má v mnohém své nezastupitelné a nenahraditelné místo. Zejména

v plnění emocionální funkce. Právě proto jsou dopady na člověka v dysfunkční rodině tak značné. Správné fungování rodiny po emocionální stránce je předpokladem pro zdraví celé společnosti.

1.2 Současná česká rodina

Možností, jak vymezit rodinu v dnešní společnosti, je pokusit se ji charakterizovat a zasadit do kontextu jejího života v současných kulturních, společenských a politických podmínkách. I u české rodiny je možné vyzorovat určité charakteristiky, které jsou pro ni v posledních letech typické a příznačné. Tyto charakteristiky nám pomohou lépe pochopit současný život rodin v české společnosti.

V českých rodinách, a potažmo i celé společnosti, je patrná zaměřenost na zájem jednotlivce. Člověk se více, nežli tomu bylo v předchozích dekadách, zaměřuje na hledání pocitu vlastního štěstí, smysluplnosti života a upřednostňování vlastních potřeb nad zájmy celku. To vše může být reakcí na poválečné období a následný nástup komunismu, kdy byl výrazně zdůrazňován kolektiv a jeho společné zájmy. Naproti tomu zájmy jednotlivce byly zcela odsunuty do pozadí (Výrost, & Slaměník, 1998).

V porevolučních letech je možné zaznamenat trend, který přetrvává v české společnosti dodnes. V české společnosti chybí očekávání trvalosti vztahu. Jedinec nechce riskovat, stále méně se chce „obětovat“ v zájmu rodiny. Ponechává si větší prostor pro změnu na základě svobodného rozhodnutí (Výrost, & Slaměník, 1998). To se projevuje především v oblasti společného soužití a jeho různých alternativ, odsouvání rodičovství a zvýšené míře rozvodovosti.

Celkově klesá ochota vstupovat do manželského svazku. To může být způsobeno obecnou tolerancí společnosti na nesezdané soužití a předmanželskou zkušeností v oblasti sexu, která je běžně přijímána, až na určité specifické skupiny. Sex je tak přijímán jako zdroj uspokojení bez možných vazeb na reprodukci. Vstup do manželství je mladými generacemi odkládán do vyššího věku a částečně nahrazován fenoménem nesezdaného soužití (Výrost, & Slaměník, 1998; Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004). Zatímco v 80. letech bylo v průměru uzavřeno 80,4 tisíc manželství, v 90. letech to bylo 63,7 tisíce manželství. Na počátku tisíciletí se pak počet uzavřených sňatků, až na drobné výjimky, pohyboval v rozpětí 50-55 tisíců uzavřených manželství. Od roku 2009 bývá ročně uzavřeno méně než 50 tisíc manželství a jejich počet má stále mírně klesající tendenci. V roce 2013 se uskutečnilo 43 499 svateb, což bylo nejméně od roku 1918. Zvyšuje se také věk, kdy partneři uzavírají manželství. Počátkem 90. let byly ve věku 25 let ženaté nebo vdané dvě třetiny osob, dnes

v tomto věku zůstává většina osob svobodných. V roce 2013 byl průměrný věk mužů uzavírající manželství mírně nad 32 let, u žen pak na úrovni 30 let (Český statistický úřad, nedat., Štyglerová, 2015).

Společně s odkládním vstupem do manželství se také odkládá doba, kdy si partneři pořizují první dítě. Tuto skutečnost můžeme spojit se skutečností, že s pádem komunistického režimu se mladým lidem otevřely další možnosti jejich uplatnění (cestování, studia, budování kariéry). Navíc nevznikala ani žádná zvláštní opatření rodinné či sociální politiky, která by motivovala mladé páry uzavírat sňatky a mít děti, jak tomu bylo dříve. Založení své vlastní rodiny již není jediným možným způsobem, jak se odpoutat od své původní rodiny a osamostatnit se. Dalším možným vysvětlením může být i špatná finanční situace mladých lidí poté, co dostudují. Mnoho z nich si jsou vědomi faktu, že jejich současná finanční situace jim nedovoluje, aby se plnohodnotně postarali o své děti a dopřáli jim vše, po čem touží.

Mnoho lidí stále vnímá děti jako důležitou hodnotu svého života, a to zejména ženy. Současně ale i mladí lidé považují děti za určité omezení své svobody. Průzkum z roku 1996 ukázal, že lidé považují za ideální věk pro první dítě u ženy věk 24 let, u muže pak 27,6 let. Naprostá většina Čechů považuje za ideální rodinu se dvěma dětmi, což vyplývá z dlouhodobých výzkumů (Fialová, Hamplová, Kučera, & Vymětalová, 2000). Dvoudětné rodiny preferují především ženy s vysokoškolským vzděláním, protože ty ztrácejí při odchodu na mateřskou nejvíce - dosažený i budoucí příjem, investice pro dosažení aktuální i budoucí pracovní pozice apod. Péče o malé děti totiž vede ke stagnaci jak profesního růstu, tak i mzdy. Vyšší vzdělání vede k pozdějšímu vstupu na trh práce a tím i k později dosažené ekonomické nezávislosti. To vše vede k odkládání rodičovství na pozdější věk (Křížková, Maříková, Hašková, & Bierzová, 2006).

Ženy v České republice dnes rodí své první dítě průměrně ve 28 letech. Druhé dítě pak mají průměrně v 31 letech. Interval mezi narozením prvního a druhého potomka, který je dnes v průměru 4,4 roku, se mírně zkrátil. Výrazně se tedy snížila plodnost mladých žen, a naopak vzrostla plodnost starších žen. Zcela jednoznačně to lze popsat podílem plodnosti, který připadá na ženy mladší 30 let: v roce 1993 to bylo 85 %, v roce 2003 již 67 % a v roce 2013 jen 50 %. A ženy nejenže rodí později, ale také méně (Štyglerová, 2015).

Významný je také podíl dětí narozených mimo manželství. Prvorozené děti se rodí mimo uzavřený sňatek v 56% případů (v roce 2013). Zatímco dříve velmi často následoval před narozením prvního dítěte sňatek vyvolaný právě těhotenstvím partnerky a jen malé procento dětí mělo při narození rodiče nesezdané, v současnosti se poměr obrátil. Více prvorozených dětí v době porodu má rodiče, kteří po otěhotnění ženy sňatek neuzavřeli.

Průměrný věk ženy při narození prvního dítěte je tak nižší než při prvním sňatku. Spojení s údaji o sňatcích ukazuje, že nemalá část těchto žen uzavře sňatek až po narození dítěte. To potvrzuje také nižší podíl mimomanželsky narozených dětí druhého pořadí, který je „jen“ třetinový (Štyglerová, 2015).

Současná česká rodina je rodinou zaměstnané ženy. Pro většinu rodin se jedná o ekonomickou nutnost, značná část rodin by totiž nebyla schopna vyžít pouze z jednoho platu. Na ženu jsou tak kladeny velké požadavky jak v oblasti pracovní, tak rodinné. Naproti tomu muž je více odpovědný v zaměstnání, má obvykle více podřízených a lepší platové ohodnocení. Mnoho mužů stále očekává, že jejich partnerky budou jejich pracovní nasazení chápat a podporovat. Přestože je česká společnost značně liberální, neočekává se, že by se ženy výrazněji angažovaly i v mimorodinných sférách, tedy zaměstnání a politice (Matoušek, 2003).

Dalším výrazným faktorem, který ovlivňuje české rodiny, je vzestupný trend rozvodovosti, který započal již za 2. světové války. Absolutní počet rozvodů tak reflektuje zejména dlouhodobý vývoj snižujícího se počtu sňatků, zatímco intenzita rozvodovosti se příliš nemění, zůstává na vysoké úrovni. Například v roce 2003 bylo rozvedeno 32 824 manželství, čemuž odpovídá intenzita rozvodovosti 48%. V roce 2013 české soudy rozvedly 27 895 manželství. Celkově se úroveň rozvodovosti pohybuje na úrovni 45-50% (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004; Český statistický úřad, nedat.).

Z celkového počtu manželství rozvedených v roce 2013 bylo 57,1% s nezletilými dětmi. Podíl rozvodů s nezletilými dětmi se v průběhu let postupně snižuje v porovnání s předcházejícími desetiletími. Svou roli zde hraje jak nízká plodnost v posledních letech, tak vyšší zastoupení rozvodů déletrvajících manželství, kdy děti manželů již dosáhly dospělosti (Český statistický úřad, nedat.).

Manželé se nejčastěji rozvádějí po 3-5 letech manželství. Díky zvýšení rozvodovosti u dlouhotrvajících manželství (zejména po 25 a více letech) se však postupně prodlužuje průměrná délka trvání manželství při rozvodu: mezi lety 2003 a 2013 vzrostla z 11,8 na 13,0 let. Při zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství v roce 2013 by přitom rozvodem skončilo 47,8 % manželství. Zatím rekordní (50 %) byla rozvodovost v roce 2010 (Český statistický úřad, nedat.).

S vlivem sociálních, ekonomických, kulturních a demografických změn se mění i vztahy v rodinách mezi partnery a v širší rodině mezi generacemi. Přesto si rodina a rodičovství udržují výsadní postavení bez ohledu na věk, vzdělání a další charakteristiky, nicméně mladí lidé více než starší nespátřují zásadní rozdíly mezi soužitím v legalizovaném

partnerství, tedy manželství, a v soužití nesezdaném. Snížení významu manželství pak souvisí se změnami postavení muže a ženy, poklesem ekonomické závislosti ženy na manželovi, ale také s celkovým posilováním individualismu a sociální atomizace (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004).

V neposlední řadě rodinu ovlivňuje měnící se hodnotový a normativní obsah mateřství a otcovství a v důsledku toho postavení matky a otce při výchově dětí a rozhodování nejprve o jejich počtu, pak o jejich výchově a nakonec i budoucím životě. V návaznosti na to se mění i postavení dítěte v rodině. Přispěly k tomu zejména kulturně sociální změny i legislativa v oblasti rodinného práva, sociálně právní ochrany a zabezpečení práv dětí (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004).

2 RODIČOVSTVÍ

Potomci lidí jsou, na rozdíl od potomků jiných živočišných druhů, zranitelní, bezmocní a zcela závislí na péči, podpoře a pomoci, které se jim dostává od dospělých jedinců, ve většině případů jejich rodičů. Adekvátní rodičovská péče je nezbytná nejen pro správný fyzický vývoj jedince, ale, jak tomu nasvědčují mnohá zjištění, je důležitá i pro zdravý vývoj člověka po psychické a sociální stránce.

Dlouhodobě se v psychologii diskutuje otázka, zda je rodičovské chování lidem vrozené, či je nezbytné se mu v průběhu života učit. Velká pozornost byla věnována mateřské péči a postavení otce v rodině a jeho podíl na péči o dítě se dlouhou dobu opomíjel. Většina studií zabývajících se rodičovskou péčí je zaměřena na její dysfunkční projevy. V Česku se této otázce věnovali zejména Josef Langmeier a Zdeněk Matějček, kteří se při svých výzkumech zaměřili na psychickou deprivaci u dětí.

Souhrnně se dá říci, že biologická regulace rodičovské péče u lidí je v porovnání s jinými savci vcelku slabá a že při jejím formování hraje významnou roli sociální učení. To v dnešní době může potvrzovat i skutečnost, že na pultech v knihkupectví nalezneme nejrůznější publikace na toto téma, které budoucí rodičové vyhledávají a čerpají z nich informace a dovednosti pro výchovu svých dětí (Plháková, 2003).

Výchovné postoje k dítěti se formují ve složitém vývojovém procesu, který souvisí s celým vývojem osobnosti vychovatele. V jejich utváření se prolínají vlastní zkušenost z dětství, vztah k vlastním rodičům a ostatním vychovatelům, dosavadní citový a psychosociální vývoje, dále inteligence a vzdělání, osobní systém hodnot, ale i všechny konflikty, napětí a úzkosti, které pečovatelé prožívají ve vztahu k dítěti (Matějček, 1992).

Integrativní pojetí rodičovství zastává Vágnerová (2007), která považuje rodičovskou roli za primárně biologicky podmíněnou, která má svou významnou psychickou a sociální hodnotu v životě dospělého jedince a je nedílnou součástí jeho identity jako dospělého. Integrativní pohled na rodičovství se jeví jako nejlepší přístup. S ohledem na to, že rodičovství má zajistit pokračování lidského rodu, které bude řízeno primárně pudy, ale neméně významná je i jeho psychická a sociální složka, díky které si dospělý člověk uspokojuje své potřeby.

Lidé ve většině případů chtějí vychovávat své děti a vychovávají je, aniž by k tomu byli poučováni, školeni nebo nuceni (Bakalář, 2002).

Rodičovství je nejrozšířenější lidská dispozice. Je to dispozice velmi bohatá, členitá a dlouhodobá. Lidé se rodičovství snaží rozvíjet od okamžiku, kdy se dozvědí, že budou rodiči.

Rodičovská role, zejména její výchovatská a pečovatelská složka, je rodiči zastávána zhruba 20 let, což představuje značnou část v životě jedince. Rodiče se snaží svým dětem v rámci výchovy předat rodinné a národnostní tradice, chtějí, aby dítě pokračovalo v jejich stopách. Rodiče se snaží zanechat v dítěti obraz, otisk sebe samého. Rodiče nám předávají nejruznější hodnoty, názory a postoje, náboženskou orientaci, vztah k práci, k povinnostem a jiné (Bakalář, 2002).

Jak již bylo zmíněno v předcházející kapitole, v dnešní společnosti je trendem odkládání rodičovství. Tento typ rodičovství je charakterizován záměrným posunutím rodičovství do pozdějšího věku, kdy jsou oba rodiče zralí, mají zajištěnou kariéru a vybudovaný domov s dostatečným zázemím. Tento typ rodičovství s sebou přináší i určitá psychologická rizika. Starší rodiče obvykle bývají úzkostlivější, děti více hlídají a sledují, chtějí je mít dokonalé a úspěšné (Hartl, & Hartlová, 2000).

Nejlepší možností je rodičovství plánované, které je promyšlené a stojí na názoru, že volba období narození dítěte je důležitá pro jeho optimální výchovu a péči o něj obecně. Součástí je také plánování počtu dětí a s tím spojeného předcházení nechtěnému těhotenství (Hartl, & Hartlová, 2000).

Rodičovství je významným projevem generativity dospělého věku, současně se jedná o specifické naplnění intimity, jelikož umožňuje vznik hluboké citové vazby, které přetrvávají po celý život. Rodičovství je považováno za zcela přirozené vyústění dlouhodobého partnerského vztahu a je jedním z důvodů pro uzavření manželství (Vágnerová, 2007).

2.1 Rodičovská role

Rodičovská role by měla být jednou z nejdůležitějších rolí v životě člověka. Pokud se člověk rozhodne vstoupit do této role, je nutné mít na paměti, že z této role vyplývá velká zodpovědnost. Vždyť není nic závaznějšího než mít odpovědnost za život druhého člověka.

Tato role je velmi specifická a klade nemalé požadavky na svého nositele. Vágnerová (2007) charakterizuje rodičovskou roli takto:

- Jedná se o roli, která je silně **asymetrická**, jedná se o jedinou nezpochybnitelně **nadřazenou** roli. Rodič je pro své dítě dominantní autoritou, dítě je závislé na péči rodiče a současně je mu podřízeno. Rodičovská moc nad dítětem je prakticky absolutní, neboť rodič rozhoduje o všem, co se týká dítěte. Přiznejme si, že ne vždy však rodiče jednají v nejlepším zájmu dítěte.
- Ve srovnání se všemi ostatními rolemi je tato **nevratná**. Nelze přestat být rodičem a nelze dítě ani vyměnit za jiné, pokud by nám osobnost dítěte nevyhovovala. Člověk,

který se stane rodičem, zůstává jím po celý svůj život. Velmi výstižně to popsal Novák (2013), když upozornil na fakt, že s dětmi se nelze rozvádět.

- Dítě **poutá** člověka k partnerovi **nezrušitelnou vazbou**, jelikož je jejich společným zájmem.
- Rodičovství představuje zásadní zvrát v životě člověka, který vyžaduje nevyhnutelnou změnu životního stylu. Přináší s sebou mnohé povinnosti a mnohá omezení a klade značné nároky na zodpovědnost.

Rodičovská role představuje velký závazek a zásah do dosavadního způsobu života páru. Proto je v nejlepším zájmu dítěte, aby jeho rodiče byli na tuto roli skutečně zralí. Ideální by bylo, aby se děti rodily do rodin jako plánované a chtěné (Sobotková, 2012).

2.1.1 Mateřská rodičovská role

Role matky má jasně vymezená práva a povinnosti. Mateřství je často považováno v naší společnosti za něco, co je dáno biologicky, a tudíž představuje základní poslání ženy. Matky by měly potlačovat své sny, touhy, přání a potřeby ve prospěch dítěte zcela automaticky a přirozeně. Matka je považována za primární pečovatelskou osobu o dítě, a proto má právo prioritního rozhodování o dítěti. Mnoho matek se jen velmi nerado a velmi těžce vzdává části této výsady ve prospěch otců (Vágnerová, 2007).

Mateřství představuje významnou složku ženské identity a je ve společnosti stále vysoce ceněno. Bohužel v současné společnosti pro mnoho žen znamená znevýhodnění, zbrzdění jejich rozvíjející se kariéry. Mateřská role představuje pro ženu omezení v jejím svobodném rozhodování o vlastním životě. Je spojena s izolací ženy v domácnosti, případně na velmi omezený okruh známých, a souvisí i s odsunutím vlastní seberealizace do pozadí. Díky tomu se žena v tomto období stává ekonomicky závislá na svém partnerovi. U některých žen může tato závislost narušit jejich sebehodnocení (Vágnerová, 2007).

Ženy po narození prvního potomka často zjišťují, že mateřství je zcela odlišné od toho, na co byly doposud zvyklé. Než si novopečené maminky zvyknou na novou roli a z ní vyplývající požadavky, mohou zejména v prvních měsících prožívat ve vztahu ke svému dítěti ambivalentní pocity. Zde je důležitá především sociální opora poskytnutá partnerem, prarodiči či nejbližšími přáteli. Mateřství bývá často vykresleno jako idylické období každé ženy, proto může být žena zaskočena těžkými okamžiky, které dříve nebo později nastanou. Důležité je mít v takových chvílích dobrou podporu právě v partnerovi (Sobotková, 2012).

Základním úkolem matky je bezpodmínečné přijetí svého dítěte. Ne každé matce se podaří ihned, u některých žen je tento proces delší, což ale neznamená, že žena bude špatnou

matkou svému dítěti. Přijetí tvoří základní předpoklad pro zdravý osobnostní vývoj dítěte (Špaňhelová, 2010).

Matka vnáší do svého soužití s dítětem především nepodmíněnou lásku, jistotu, ochranu a prožitek vzájemné komunikace, včetně té na nepříjemná či obtížná a nesnadná témata. Matka bývá obvykle první osobou, kterou dítě napodobuje a později přijímá, často nekriticky a bez rozmyslu, její názory. A v neposlední řadě je matka pro své dítě modelem ženské role ve společnosti (Špaňhelová, 2010).

Dle Matějčka (1992) se 78,6% matek považuje za rozhodujícího výchovného činitele v životě dítěte předškolního věku. Značné procento matek (43%) uvádí, že otec nemá na dítě jakýkoli výchovný vliv. Otec se tak často ve své rodičovské péči dostane až za babičku. Ta je po matce obvykle druhou nejdůležitější osobou. To dnes už ale také nemusí být zcela pravda, neboť se zvyšuje věková hranice pro odchod lidí do důchodu. Dnes již není tak časté, aby babička byla v důchodu, když její dcera či snacha má vlastní děti. Dle mého názoru se tak důležitost babiček vytrácí v porovnání s předchozími generacemi. Jiní členové rodiny jsou uváděni jako rozhodující osoby v minimu případů.

Výsadní postavení matky v životě dítěte dokazuje i odpověď na otázku, koho dítě mělo v předškolním věku nejraději: matku mělo raději 72,7% dětí, otce „pouze“ 14,1 % dětí. Rozdíl v pohlaví dítěte nemá značný vliv na oblibu rodiče stejného či opačného pohlaví (Matějček, 1992). Tato čísla můžeme považovat za aktuální i dnes, neboť je naše západní společnost orientována především na mateřskou výchovu, i když se v posledních letech objevuje výrazná snaha o větší zapojení otců do péče a výchovy svých dětí. Tento proces je ovšem značně pozvolný, jelikož není možné během několika málo let radikálně změnit smýšlení a přesvědčení, které je v naší společnosti zakořeněno po celá staletí.

Matějček (1992) dále uvádí, že asi pětina otců (zhruba 21%) se dle soudu matek věnuje svým dětem nadprůměrně. Méně potěšitelná je skutečnost, že více než dvojnásobné procento mužů se věnuje malým dětem podprůměrně, nebo dokonce vůbec. Polovina českých matek tak pociťuje subjektivní osamělost při výchově dětí. A lepší postavení otec nezastává ani ve školním věku dítěte, kdy matka zůstává hlavní osobou, která dítěti pomáhá s jeho přípravou do školy.

2.1.2 Otcovská rodičovská role

Přestože se otec ne vždy dostatečnou mírou zapojuje do výchovy dětí, patří člověk mezi biologické druhy s **vysokou otcovskou investicí** do výchovy potomstva. Biologicky je účast otce na výchově výhodná především z toho důvodu, že lidské mládě se v porovnání

s jinými druhy rodí velice nezralé a má velmi dlouhé období dospívání. Děti, o které pečují oba rodiče, jsou tedy ve výhodě oproti dětem, které byly odkázány výhradně na mateřskou péči (Matoušek, 2003).

V dnešní době je otcovská role charakteristická větší variabilitou a nejednoznačností jejího vymezení v porovnání s rolí mateřskou. Má také menší prestiž, nežli je tomu u mateřské role. Od muže se tedy často očekává méně, nežli od matky, a proto je společnost k chování otců mnohem tolerantnější (Vágnerová, 2007). Malá čekání společnosti od otců tak do jisté míry limitují samotné otce ve větším zapojení se do výchovy a péče o děti.

Vztah dítěte k otci se vyvíjí pomaleji a postupně, zejména proto, že mužům chybí hormonálně posilovaná změna emočního vyladění na dítě. Otcovství tak vyplývá mnohem více z vědomé volby. Muž se nestane otcem tím, že dítě zplodí, ale až v přímém kontaktu s dítětem. Pro rozvoj otcovské role je důležitý především čas strávený s dítětem. Pro muže není otcovství nejvýznamnější součástí jejich identity, proto může představovat přijetí této role jeden z nejtěžších úkolů v životě muže (Vágnerová, 2007). Pokud muž není na tuto roli dostatečně připraven, může na dítě žárlit, jelikož přichází o výlučnou pozornost své partnerky (Sobotková, 2012).

Jako klíčový moment v životě otce se jeví rozvoj a jistoty. Důležité je, aby si muž věřil, že péči o bezbranné dítě zvládne stejně dobře jako matka. Značná část otců si neuvědomuje, že jejich partnerky jsou podobně nejisté a vystrašené stejně jako oni. Kromě budování vztahu s dítětem by muži neměli zapomínat na své partnerky a měli by jim být pevnou a spolehlivou oporou (Sobotková, 2012).

Mnoho prací dokazuje, že otcovská péče se významně podílí na celkové prosperitě dětí a je stejně významná jako péče mateřská. Některé výsledky vývoje jsou podmíněny výlučně otcovskou péčí, např. integrace dítěte do sociálních vazeb, chápání světa v širších souvislostech, vliv na úroveň kognitivních schopností (Pavlát, 2008).

Mnoho otců se do výchovy svých dětí nezapojuje nebo na ně nemá z nejrůznějších důvodů čas. Hartwell- Walkerová (2014) však uvádí závažné důvody, proč děti potřebují otce:

- Děti, o které se zajímá jejich otec, jsou v dětství mnohem úspěšnější ve škole a následně i v dospělosti ve svém životě. Pokud se otec o své děti aktivně zajímá, hraje si s nimi, pomáhá jim řešit jejich problémy nebo pomáhá s domácími úkoly, děti se učí vážit si samy sebe a jednat s dospělými mužského pohlaví.
- Pokud si otcové hrají s dětmi v období batolete, v pozdějším věku dítě disponuje větší slovní zásobou a schopnostmi řešit problémy. Teorie je taková, že otcové používají v kontaktu s dětmi „dospělácký“ slovník na rozdíl od matek.

- V pubertě a adolescenci blízký a podporující vztah s otcem vede k méně riskantnímu a problémovému chování ze strany dětí.
- Teenageři, kteří mají pozitivní vztah se svým otcem, se stávají méně často agresory. Mladí lidé, kteří cítí lásku a uznání od svého otce, mají menší tendenci k potlačování vzteku, který si později vybíjejí na jiných.
- Pokud otec adolescentům ukazuje, že jsou pro něj důležití, zajímá se o jejich problémy, zájmy, zvyšuje se u dětí jejich hrdost na sebe sama.
- Otec, který prokazuje matce svých dětí lásku a respekt, učí své děti, jak budovat jejich vlastní zdravý partnerský vztah.

Otec je tedy pro dítě zcela nenahraditelný. Vztah k oběma rodičům tvoří základ identity dítěte a jeho zkušenosti se světem. Otec se k okolnímu světu chová jinak než matka, reprezentuje mužský svět. Pro chlapce je identifikační postavou a pro dívky vzorem pro jejich pozdější partnery (Pavlát, 2008). Více o otcovství a jeho možných přesahů na budoucí život dcery probereme v následující kapitole.

2.2 Motivace k rodičovství

Přestože rodičovská role není vůbec snadná, mnoho lidí se dobrovolně do této role pasuje. Motivuje k rodičovství pouze biologické pudy, které velí člověku rozmnožovat se, aby byl zajištěn život lidského rodu i v dalších generacích, nebo člověka vedou ještě další pohnutky. Dalo by se říci, že motivaci k rodičovství ovlivňují různé vnější i vnitřní faktory, jejichž interakce vyústí v konečné a dobrovolné rozhodnutí stát se rodičem.

Mezi vnější faktory motivace můžeme zařadit společenské očekávání, rodičovství je v západní kultuře považováno za sociální normu, jejíž splnění je často odměňováno zvýšením společenské prestiže. Sociální tlak se zvyšuje s přibývajícím věkem člověka. Potřeba založit rodinu je významně ovlivněna zkušeností z dětství. Jejím základem je, jak člověk prožil své vlastní dětství a jak vnímal potenciální zátěž mateřské a otcovské role, jak ji zvládali jeho rodiče, i jakou má zkušenost s jejich chováním k dětem (Vágnerová, 2007).

Vnitřní stimulací rodičovství je již zmiňovaná biologická potřeba. Síla tohoto pudu je značně individuální. Existují lidé, kteří mají malou potřebu mít potomstvo, a jiní touží po tom, mít dětí hodně. Tato potřeba je, stejně jako mnohé jiné pudy, modifikována psychicky. Někteří psychologové nepovažují tento pud za podstatný. Avšak není pochyb o tom, že určitý význam má, ačkoliv se nemusí přímo projevit (Vágnerová, 2007).

Mezi vnitřní stimulaci můžeme zařadit potřebu nových podnětů, jelikož dítě přináší oživení a poskytuje rodičům nové zážitky a zkušenosti, které je v tomto směru obohacují.

Dále je to potřeba citové vazby, kdy dítě přijímá city svých rodičů a oplácí je. Vztah s dítětem je spolehlivý a jistý. V rámci rodičovské role si člověk může uspokojovat potřebu seberealizace. Dítě se pro své rodiče může stát smyslem existence, dává jejich životu pocit naplnění a potvrzení vlastní hodnoty. Dítě rodičům zajišťuje otevřenou budoucnost, zajišťuje pokračování života svých rodičů, potvrzuje tak symbolickou kontinuitu jednoho rodu s jeho typickými znaky (Vágnerová, 2007).

Jde ale spíš o teoretické dělení motivace, jak ukazuje výzkum Konečné, Bubleové a Janků (2010), značná část lidí, kteří plánují nebo mají děti, nepřemýšlí o svých motivech. Někteří z nich poukazují na přirozenost rodičovství, další mluví o počtech plánovaných dětí a jiní o podmínkách rodičovství. Pokud už lidé uvažují o svých motivech, pak nejčastěji hovoří o uspokojování emocí, pokračování rodu nebo potvrzení svého partnerského vztahu. U adoptivních rodičů se pak často vyskytuje motiv pomoci někomu nebo adopce jako náhradní řešení v případě, že se páru nepodaří pořídit si dítě přirozenou cestou.

Jak se ukázalo, motivace k rodičovství je intrapsychický proces, který spoluvytváří velký komplex více či méně vědomých a více či méně důležitých současně se vyskytujících motivů. Není ani zcela jisté, zda je rozebírání vlastních motivů podstatným prvkem v běžném rozhodování o dítěti. Člověk prožívá motivaci jako celek. Je otázkou, zda člověku uvažujícímu o rodičovství nějak pomůže v jeho rozhodování v dnešní době, kdy je rodičovství vnímáno jako extrémně obtížný úkol (Konečná, Bubleová, & Janků, 2010).

3 OTCOVSTVÍ

Rodina v současné době prochází řadou změn, to co se od rodiny očekávalo dříve, se dnes už striktně nevyžaduje. Změnil se ideál rodiny. Co bylo dříve nemyslitelné, dnes je zcela běžné, normální a společností tolerované. To způsobuje řadu změn ve fungování rodiny, vzájemných vztazích a chápání jednotlivých rolí.

V současnosti velkou proměnou prochází role otce a jeho postavení v rodině. To je způsobeno tím, že dnes již není role otce tak striktně definována, jak tomu bylo v minulosti. Dnes otcovská role ve velké míře závisí na tom, co žena očekává a vyžaduje od partnera, a také na vůli samotného muže, jaké místo se rozhodne zaujmout v rodině (Castelain- Meunier in Maříková, 2009).

Přestože otec byl a je součástí rodiny, často byl opomíjen a odsouván do pozadí. Po dlouhou dobu se věřilo, že primárním pečovatelem o dítě má být výhradně matka. S tímto faktem pracují i mnohé psychologické teorie, jednou z nejznámějších je teorie attachmentu, kterou vytvořil anglický vývojový psychoanalytik John Bowlby. Ten svou teorii zaměřil na vztah dítěte s matkou. A i další autoři se ve svém výzkumu zaměřili na vztah dítěte a matky, od něhož pak odvozovali případnou patologii dítěte.

Nesmí se ovšem zapomínat, že oba rodiče mají rovné právo na výchovné působení na dítě. Pokud je manželství harmonické, poté i přes určité neshody ve výchově je působení obou rodičů srovnatelné. Zejména matky mohou snadno sklouznout k domněnì, že mají na výchovu dítěte větší nárok, neboť nosily dítě devět měsíců v sobě, porodily jej, v noci k němu vstávaly, utěšovaly ho, praly plenky, vzdaly se své rozvíjející se kariéry a osobního života na úkor dítěte. Z toho může plynout, že matka má větší právo na dítě. U otce se tato domněnka může dostavit na základě toho, že on je živitel rodiny, on je tím, kdo chrání svou rodinu, kdo se stará o její blaho a dobro (Bakalář, 2002).

Přesto je otec a jeho význam pro dítě, rodinu i společnost nedostatečně oceňován, a někdy je jeho přínos dokonce přehlížen a opomíjen (Bakalář, 2002). I v praxi se setkáváme s tím, že se v poradenské činnosti více pracuje se vztahem dětí s matkou, je na něj zaměřeno více pozornosti, a to zejména v případech, kdy se jedná o dcery. Tento postup je ještě patrnější v případech, kdy rodina prochází rozvodem (Nielsen, 2006).

V současnosti již ale existuje řada studií, které dokazují, že otcovská péče a láska má pozitivní dopady na sociální, emoční i kognitivní oblast života dětí a adolescentů. Její nedostatky naopak vedou k řadě negativních důsledků (Pavlát, 2008). Možný zájem o postavu otce v životě dítěte podnítila skutečnost, že mnoho rodin prochází rozvodem, po němž je

drtivá většina dětí svěřena do výhradní péče matky. Procento dětí, které jsou po rozvodu svěřeny do péče otce, se v posledních letech pohybuje „pouze“ kolem 8% (Bakalář, 2002). Navíc se mnoho dětí rodí do nesezdaného soužití. Např. ve Spojených státech amerických se rodí 40% dětí matce samoživitelce a 24% dětí do 18 let žije pouze s matkou (Hartwell-Walker, 2014).

Zájem o význam otce pro vývoj dítěte vzrostl až v 90. letech minulého století, kdy se na otce přestalo nahlížet pouze jako na živitele a hlavní autoritu rodiny, který se na výchově svých dětí podílí minimálně. Tento názor se začal měnit v okamžiku, kdy se ženy začaly více prosazovat v pracovní sféře, a tudíž bylo třeba, aby vzrostl podíl muže na péči o potomky a domácnost (Pavlát, 2008). Už zde je patrný posun ve vnímání otcovství. To se změnilo z institucionálního a autoritářského na výhradně vztahový a dobrovolný akt. Moderní otcovství je tudíž založeno především na citové blízkosti, přítomnosti otce a jeho aktivní zapojení do péče o děti, případně domácnost (Maříková, 2009).

3.1 Historický vývoj otcovství

Nejprve si definujme pojem „otec“. Jedná se o rodiče mužského pohlaví a vztah, který zastává k dítěti, nazýváme jako otcovství. U samotného otcovství pak můžeme dle Bakaláře (2002) rozlišit následující role:

- biologickou- tzn. že otcem je ten, kdo dítě zplodí
- sociální- za otce je považován ten, kdo se o dítě dlouhodobě stará a kdo jej vychovává
- právní- kdy je za otce považován ten, komu přináleží rodičovská odpovědnost, práva a povinnosti, které jsou upraveny zákonem.

Z toho vyplývá, že otec může být chápán v několika rovinách a teoreticky může každou rovinu zastávat jiný muž. V naší společnosti jsou však všechny tři role obvykle sloučeny do jedné osoby.

Anglický odborník na otcovství Ch. Lewis definuje otce následovně: *„Otcové nejsou homogenní skupinou, ale tento pojem v sobě zahrnuje široké spektrum, počínajíc muži, kteří vyprodukují sperma a se svými potomky se nikdy nesetkají, a končíc malou skupinou otců, kteří se o své děti starají sami“* (in Burgessová, 2004, 66).

Než se dostalo otcovství do podoby, jež známe dnes, prošlo dlouhým vývojovým procesem. Nejprve byl otec vnímán jako šéf, nejvyšší autorita v rodině. Později byla postava otce vnímána jako živitel a ochránce. Otec pak často reprezentoval dobovou mužskou roli ve společnosti se všemi jejími cnotami i nectnostmi. V moderní společnosti může postava

„nového otce“ představovat cokoli z toho, co již bylo zmíněno, ale mnohdy musí být otec ještě něčím víc. V postavě otce se střetávají role živitele, i když dnes už jen částečného, pečovatele, pomocníka, učitele, vzoru, kamarádské autority a mnoho dalších. Výčet těchto rolí se mění v závislosti na měnících se požadavcích společnosti v konkrétní době (Novák, 2013). Otcovství se proměňovalo, ale význam neztrácelo.

Význam otce a jeho postavení v rodině se proměňoval spolu se změnami společnosti, a ovlivňovaly tak i postavení otce v rodině. Společenské a kulturní faktory vytvářely a ovlivňovaly postavení otců ve společnosti i rodině, včetně jejich práv a povinností (Sedláček, & Pleskotová, 2008).

Otcova autorita se demokratizovala a jeho moc se v mnoha ohledech rozplynula, ale naši mysl není možné jednoduše přeprogramovat a změnit zaběhnutý stereotyp, který panoval ve společnosti po tisíciletí. Proto zůstává západ, i když často nevědomě, patriarchální společností (Zoja, 2005).

Západní obraz otcovství se v průběhu staletí postupně měnil a měly na něj vliv nejrůznější faktory, od antické mytologie a křesťanství, přes francouzskou revoluci až po průmyslovou revoluci. Výzkumy ve Spojených státech z posledních desetiletí ukazují, že obraz otce jako hlavy rodiny se posunul směrem k obrazu spolurodiče (co-parent), tedy otce, který sdílí výchovné úkoly spolu s matkou. Faktem ovšem zůstává, že skutečná angažovanost otců se v průběhu let nijak výrazně nezměnila a zůstává značně omezená (Zoja, 2005).

Dle Zoji (2005) jsou počátky otcovství spjaty se zrodem lidské společnosti. Muži se totiž v této době začínají podílet na výchově svých potomků. Do té doby byli zvýhodněni muži, kteří zplodili co nejvíce potomků pro zajištění pokračování lidského rodu.

V antickém Řecku nastala krize otcovství. Právě zde se dosavadní rovnováha mezi mužskými a ženskými rolemi změnila ve prospěch mužů (Zoja, 2005). Starověké Řecko a také křesťanství, které vychází z myšlenek židovství, považuje muže v jeho manželské i otcovské roli za hlavní autoritu, které je podřízena jak žena, tak děti (Sedláček, & Pleskotová, 2008). V Řecku se věřilo, že božská síla stvoření byla vložena pouze do rukou otce, matce tato síla nenáleží. Proto byl za jediného a pravého rodiče dítěte považován otec. A stejný názor zastává i Aristoteles, který schopnost plodit děti přisuzuje mužům, otcům. Matka slouží pouze jako doplněk, jako živitelka dítěte. Mýtus o výlučně otcovském plození, opřený o Aristotelovu autoritu, přetrvává v Evropě po celý středověk až do začátku osvícenství. Popírání tvůrčí ženské síly vedlo mimo jiné i k znehodnocení partnerských vztahů a povýšení svazků vertikálních, případně mezigeneračních. Toto přesvědčení bylo definitivně vyvráceno

až v 19. století, kdy byl správně vysvětlen mechanismus lidského oplodnění. To ovlivnilo i kulturu, kterou tvořili výhradně muži (Zoja, 2005).

I v antickém Římě pokračovala otcovská nadřazenost. Práva matek vůbec neexistovala. V průběhu staletí se otcovská nadřazenost jen pozvolna uvolňovala. Otec byl často jedinou osobou, která rozhodovala o osudu svých dětí. Tyto práva současně pro otce znamenala i povinnost postarat se o děti a hradit jejich životní náklady (Sedláček, & Pleskotová, 2008). Otec byl pilířem veřejného řádu i soukromého života. Otcovství bylo sociálně a právně přesně definováno. Muž se nestával otcem biologickou cestou, ale formálním aktem. V popředí stál vztah se synem, vztah k dceři se omezoval pouze na materiální zajištění. Otec byl pro své děti učitelem. Tento volní akt dal základ pro to, aby si muži vytvářeli ke svému dítěti pevný vztah. S rostoucím počtem otcovských povinností se rozšiřovala i jejich práva. Otec se tak stal jedinečnou postavou, s výsadním postavením, jakého se mu ještě nikdy nedostalo (Zoja, 2005).

Do začátku 19. století byl muž za jedinou autoritu pro dítě. Jeho autorita pramenila především z faktu, že muž pracoval na svém hospodářství nebo měl živnost v blízkosti svého domova. Díky tomu se otec mohl velmi aktivně zapojovat do výchovy svých dětí. V pre-industriální společnosti byl otcové považováni za hlavní nositele kultury, byli důležití v péči, v jejich výchově i ve výživě, později v jejich vzdělání. U starších dětí byli otcové zodpovědní za morální a náboženskou výchovu svých dětí. Toto postavení otce se zakládalo na předpokladu, že muži jednají racionálně a lépe kontrolují své emoce (Sedláček, & Pleskotová, 2008). Zoja (2005) považuje toto období za nejtemnější období otcovství.

Ke zlomu došlo v 19. století, kdy začíná narůstat odpovědnost matky za chod domácnosti, výchovu dětí a jejich péči. Díky ekonomickému rozvoji byli otcové nuceni pracovat mimo domov po celý den, došlo tedy k oddělení pracovního a domácího prostředí. Rodina tak získává zcela nový charakter. Otec tráví více času finančním zajišťováním rodiny, a tudíž na matku přecházejí povinnosti související s domácností a výchovou dětí. Muži tak ztrácejí úzký kontakt se svými dětmi a nemají již tak zřetelný vliv na jejich výchovu, která se stává doménou ženy, matky. Ženy začínají být společností považovány za více kompetentní a vybaveny lepšími vlastnostmi pro výchovu dětí, ženy dokáží lépe reagovat na potřeby dětí. Otcům zůstává formální statut hlavy rodiny, ale vychovatelem dětí se definitivně stává matka. Otec zasahuje do výchovy jen sporadicky. Díky tomu se muži začali realizovat více v pracovní sféře nežli ve výchově dětí a rodině. Otcovství se stalo méně důležitou společenskou rolí (Sedláček, & Pleskotová, 2008).

Tyto změny přetrvaly až do 20. století, kdy rodičovství bylo považováno za hlavní doménu žen. Muži se starali výhradně o finanční zajištění své rodiny. Otcové se do výchovy zapojovali pouze v případech, kdy bylo nutné obnovit disciplínu u neposlušného dítěte nebo v případě, kdy bylo třeba zasvětit chlapce do světa mužů. Značný vliv měla i rozvíjející se psychoanalýza, která se zaměřovala na vztah matka – dítě, otcové byli opomíjeni. Neofreudiáni považovali vztah matky s dítětem za nenahraditelný a z velké části instinktivní. I díky psychoanalýze hovoříme o tzv. **kultu mateřství**. Ten je založen na dvou předpokladech, jednak že ženy jsou od přírody lepšími rodiči než muži a také že ženy jsou pro děti důležitější než muži. Vliv myšlenek 20. století můžeme sledovat i v dnešní době. Otec je pro dítě v jeho raném dětství stejně důležitý jako matka a má všechny potřebné předpoklady se o něj postarat stejně dobře jako matka. Až v průběhu 20. století se díky výzkumům snaží vědci dokázat, že otcové jsou pro dítě stejně důležití jako matky, a to i v raném dětství (Sedláček, & Pleskotová, 2008).

Krise otcovství nastala dle Nováka (2013) v období světových válek a poválečném období. Muži, otcové od rodin, odcházeli bojovat na frontu. Pro své děti se stali spíše vzdálenými a uzavřenými osobami nežli vzorem, ke kterému by mohly vzhlízet. Normální svět byl svět ženský. Muži byli povoláni do armády, a mužský svět tak ovládly ženy, které začaly zastávat i dříve výlučně mužské pozice. Po návratu z války se otcové opět ujali své tradiční pozice. Nepřítomnost otců však trvala nezvykle dlouho, a navíc doma byla válka vnímána značně rozporuplně. Otcové museli čelit velkému očekávání ze strany dětí. Ty chtěly otce, který je úspěšný. Dítě začíná prosazovat i jiné než jen materiální potřeby (Zoja, 2005).

Díky velkým politickým i společenským změnám v průběhu 20. století otec sice ztratil svou moc, za to možná získal upřímnější vztah s dítětem. Otec se stal raritou, luxusem. Svě tradiční psychologické funkce naplňuje stále méně. Jeho materiální povinnosti přejímá matka, případně instituce. Otcovský obraz se rozkládá, ale vytrácí se i konkrétní osoba otce. Otec má pro své děti čím dál víc peněz, ale čím dál méně času (Zoja, 2005). Současně se v 1. polovině 20. století začala prosazovat představa otce jako kamaráda a důvěrníka dětí. Přestože se tato role otce může jevit jako demokratičtější, je stále dost konzervativní. Vůbec se nebral ohled na dělbu práce. Nepředpokládalo se totiž, že by otcové převzali některé role matek, avšak ta zachovávala roli otce jako živitele rodiny (Burgessová, 2004).

Opětovný zájem o otcovskou roli zaznamenáváme v 70. letech 20. století, kdy se otcové vracejí do intimního rodinného společenství, do intenzivních emočních vztahů a pečující role (Sedláček, & Pleskotová, 2008). Tyto vztahy jsou ovšem zcela odlišné blízkých vztahů, které jsme pozorovali na počátku.

Jak však naznačují výzkumy, otcové jsou ke svým dětem silně citově poutáni v každé historické době a potýkají se se stejnými či obdobnými problémy jako současní otcové (Burgessová, 2004).

3.2 Otcové současnosti

Můžeme říct, že v současnosti nastal soumrak patriarchálních otců, současně se rodí „nový otec“. Ten není bezohledně přísným, ale je plnohodnotně vstřícným. Přebírá některé povinnosti matky nebo se na nich aktivně podílí (Novák, 2013). V současné době společnost akceptuje různé formy praktikování a prožívání otcovství. Dnešní otcové se mnohem více zamýšlejí nad svým vztahem k potomkům a nad tím, jak dosáhnout co nejlepšího vztahu s dětmi (Sedláček, & Pleskotová, 2008).

Zoja (2005) je odborníkem v otázce moderního otcovství a říká, že moderní obraz otcovství však skutečnost neodráží, zůstává jen noblesním ideálem. Otcovství je kulturním konstruktem, a proto nám otcové oproti minulým dobám „mateřší“. Mnohé ženy to vidí rády, protože jim muži začínají pomáhat. Dnešní podoba otcovství už ale nemá mnoho společného s postavou otce v minulosti. Otec jako hlavní vzor a autorita u svých dětí již nefunguje, dnešní adolescenti mají vzory v jiných adolescentech. Já ovšem zastávám názor, že změna v otcovství je v dnešní době zkrátka nevyhnutelná. Navíc často závisí představa otcovství na konkrétní kultuře. To, že otcové v naší západní kultuře „mateřší“, neznamená, že je tomu tak po celém světě. Jistě bychom i v dnešní moderní době našli kultury a společenství, kde otec zastává více tradiční roli, na kterou byla západní společnost zvyklá v minulých stoletích.

Změnu v chápání otcovství můžeme spojit s genderovým hnutím, které je v dnešní společnosti značně silné. V současnosti hovoříme o genderově vyrovnaných partnerstvích, kde se sdílí role. Ty představují další krok ke změně podob rodinných vztahů. Někdy můžeme vnímat tyto změny jako pomalé ve srovnání s dnešní rychlostí emancipace žen, které stále větší měrou pronikají do tzv. mužského světa (Sedláček, & Pleskotová, 2008). Muži jsou naproti tomu více konzervativní a jen velmi pozvolna mění své návyky a zvyklosti. Minulost totiž pro muže představuje stabilní a bezpečný model mužství a otcovství. Muži jsou tak méně vnímaví k měnícím se požadavkům, které na ně klade současná společnost, protože řada z nich věří, že hájí tradici mužství (Šmídová, 2008).

Přesto všechno se dnes setkáváme s pojmem „**nové** či **aktivní otcovství**“. Toto nové pojetí otcovství je založeno nejen na tom, že se otec aktivně zapojuje do výchovy svých dětí, ale je spojeno i se zapojením muže do péče o děti a činností, které souvisejí s chodem

domácnosti a rodiny, a neřadí se mezi ty „zábavné“ (Sedláček, & Pleskovotá, 2008; Šmídová, 2008).

Moderní pojetí otcovství předpokládá citovou blízkost mezi otcem a dítětem, bez ohledu na pohlaví dítěte, a přítomnost otce v rodině společně s jeho aktivním zapojením do péče o dítě a domácnost. Můžeme tedy říci, že moderní otcovství se stále více přibližuje tradičnímu modelu mateřství (Maříková, 2009).

I když se dnes mnoho mužů snaží aktivně zapojit do péče o své děti, a často nejen o ně, a snaží se zapojit i do domácnosti, ekonomiky, většina zemí podporuje tradiční, konzervativní způsob rodinného uspořádání, tzn. že muž je jediným živitelem rodiny, zatímco žena zajišťuje péči o děti a vykonává všechny domácí práce. Tento model ovšem nepodporuje otce, aby se podílel stejným dílem na výchově dětí a chodu domácnosti. S menší rigiditou v udržování mužských a ženských rolích v rodinách se setkáváme u dvoukariérového manželství, kde se předpokládá větší zapojení mužů do péče o děti a domácnost.

Jak podotýkají Sedláček a Pleskovotá (2008), ve státech, kde se otcové aktivně podílejí na výchově svých potomků a tvoří značné procento osob na rodičovské dovolené, dochází k výrazným změnám, které mají přesah i do společnosti. Tam, kde se otcové zapojují do rodičovských povinností větší měrou, dochází k větší genderové vyrovnanosti. Vliv aktivního otcovství se mnohem více také projevuje ve veřejném sektoru, který je mnohem otevřenější k rodičům i dětem.

A nového pojetí otcovství si jsou vědomi i ti, kterých se to týká nejvíce, tedy samotní otcové. Podle nich spočívá moderní otcovství ve výkonu každodenních, pravidelných a nutných pečovatelských činností, které vytvářejí zcela jiné požadavky na člověka, nežli je tomu například v zaměstnání. Tam je většinou dobře čitelný cíl pracovní činnosti, zatímco při péči o dítě se neustále střídají monotónní činnosti zajišťující základní potřeby dítěte. Kromě základní péče o dítě je nutné dítě stimulovat na úrovni psychické, emocionální, intelektuální a sociální. Výsledky tohoto výchovného působení ovšem nejsou patrné v krátkém časovém horizontu, a tudíž je podaný výkon těžko měřitelný. Přesto péče o dítě vyžaduje plné nasazení. Což může být pro řadu otců, a ostatně i matek, frustrující (Maříková, 2009).

I přes to všechno a značné změny, které v této době zaznamenáváme, otcové stále cítí ze strany společnosti menší tlak na aktivní zapojení se do péče a výchovy svých dětí. Rodičovství je ovšem plynoucí a neustále se měnící proces, který je závislý především na konkrétních potřebách dítěte (La Guardia, Nelson, & Lertora, 2014).

Nedostatečné zapojení mužů do výchovy dětí odráží i diskutovaná otázka přílišné „feminizace“ dětství. Všude vidíme jako hlavní pečovatelky a vychovatelky ženy, matky.

Nadvláda žen ve službách pro rodinu a s ní související nedostatek mužů patří mezi nejzásadnější aspekty, které vylučují otce, a obecně muže, ze života dětí (Burgessová, 2004).

3.2.1 Mýty o otcovství

Snad největším mýtem, který panuje kolem otcovství, je přesvědčení, že **mateřství je nadřazeno otcovství**. Jak již bylo řečeno výše, za primární pečující osobu je považována matka. Vztah mezi dítětem a matkou je jedinečný především díky tomu, že je plynulým pokračováním prenatálního vztahu. Otec tedy není schopen se svým dítětem navázat takto důvěrný vztah (Sedláček, & Pleskovotá, 2008). Jak se však snaží dokázat mnoho odborníků, novorozenec je schopen vytvářet si stejně silný citový vztah k primární pečující osobě bez ohledu na její pohlaví, tedy i k otci (Burgessová, 2004).

Toto předvědčení se v mnohých rodinách projevuje dodnes tím, že otec plní při výchově zanedbatelnou roli. Matky stále dělají zásadní rodičovská rozhodnutí, protože dnešní společnost a kultura považuje matky za primární pečovatelky, zatímco otcové zastávají roli živitele. Muži se často nechávají tímto argumentem zastrašit, což vyústí v menší angažovanost. Společnost tedy stále věří, že matky jsou přirozeně lepší ve výchově dětí nežli muži (Dunleavy, Wanzer, Krezmien, & Ruppel, 2014).

Nadřazenost mateřství může vyplývat z prostého faktu, že matky mají předem daná „pravidla“, jak se mají chovat ke svému dítěti. Otcové naproti tomu často netuší, jaké chování se od nich očekává (Burgessová, 2004). To můžeme vypořadovat i v literatuře, existuje spousta knih o přípravě na mateřství, která jsou určena především nastávajícím matkám, ale literatury, která by byla určena přímo nastávajícím otcům, mnoho není.

A s tímto názorem se ztotožňuje i Zoja (2005), ten uvádí, že otcovství je pouze uměle vytvořený konstrukt, na rozdíl od matky, která si i v lidském světě udržuje vlastnosti dané přírodou. Otcovství je z tohoto pohledu programem, záměrnou volbou. Otcovství modifikovaly pouze dějiny a psychická existence, nikoli vývoj druhů. Jelikož není otcovství dáno od přírody, musí se mu každý muž učit. Otcovství je dáno společenskou úmluvou o zodpovědnosti vůči ženám a dětem, nikoli evolucí. Tato odpovědnost není založena na instinktech, ale je nutné se jí učit v průběhu celého života.

Zoja tedy předpokládá vrozenost mateřství ženám. S tímto názorem by se ovšem dalo polemizovat. Opačný názor zastává Šmídová (2008), která říká, že vztah s dítětem si rodič buduje na základě každodenních maličkostí. Schopnost výchovy dítěte se potom může jevit spíše jako výsledek sociálního učení nežli vrozené schopnosti. Dalším argumentem proti výhradní vrozenosti rodičovských schopností můžou být výpovědi novopečených maminek,

kteřé stejně, jako otcové pociťují nejistotu v pēči o novorozence. Až s přibývajícíím časem, který stráví s dítětem, získávají potřebnou jistotu.

Na stejnou stranu se kloní i Maříková (2009), která uvádí, že dle řady výzkumů provedených v USA i západní Evropě jsou otcové schopni se o dítě postarat stejně dobře jako matka. Z těchto výsledků můžeme vyvodit, že rodičem se člověk nerodí, ale stává. Navíc trend považovat matky za primární pečovatelky se přenáší následně i do pracovní oblasti. Tradiční rozdělení povolání na typicky ženská (učitelky, zdravotní sestry, pečovatelky apod.) a mužská (hasiči, policisté, inženýři apod.) můžeme pozorovat ve společnosti i v dnešní době.

A ještě jeden argument proti vrozenosti mateřství uvádí Burgessová (2004). Zatím se nepodařilo identifikovat fyziologické předpoklady, které ženy více uschopňují k rodičovskému chování. Dle četných výzkumů se u dětí obou pohlaví projevují stejné předpoklady k rodičovství. Dospělí muži se často při výchově dětí podceňují a považují se za méně schopné než ženy. Opak je ovšem pravdou. Pokud muž dostane příležitost nezávisle pečovat o novorozence, jsou novopečení otcové v pēči stejně zruční jako matky.

S otázkou vrozenosti se také pojí otázka existence otcovského instinktu. Často totiž slýcháme, že to byl mateřský instinkt. Existuje ovšem něco podobného také u mužů? Není ale tento mateřský instinkt dán jen tím, že jsme my ženy od malička vedeny a vychovávány k tomu, abychom v budoucnu zvládly pečovatelskou roli? Jak již bylo podotknuto, i prvorodičky pociťují nejistotu ve výchově a pēči o dítě. Z toho vyplývá, že i muži se mohou pečovatelské dovednosti naučit stejně dobře jako ženy (Sedláček, & Pleskovotá, 2008)

Nadřazenost mateřství nad otcovství evokuje také druhý mýtus, a to **mýtus přirozenosti** tohoto nepoměru do zapojení se rodičovských povinností. Pro rozdělení rolí muž-živitel a žena-pečovatelka hledáme ospravedlnění v minulosti či zvířecí říši. Tam se také na první pohled o potomstvo vždy stará samička. Pokud se však podíváme pozorněji, zjistíme, že tak vždy není. I zde existuje velká různorodost v rozdělení rodičovských rolí mezi samce a samici (Sedláček, & Pleskovotá, 2008).

3.3 Otcové a děti

Jak vyplývá z poznatků výše uvedených, otec je pro své děti stejně důležitý jako matka. To, že má k určitým věcem odlišný přístup než ženy, neznamená, že by jeho péče nebyla stejně hodnotná jako ta mateřská. Jistě by každý z nás našel ve svém okolí příklad otce, který je prototypem moderního otce. Oba rodiče hrají ve vývoji a životě svého dítěte významnou, i když odlišnou, roli. A právě tato odlišnost mezi otcem a matkou vytváří u dítěte

ucelený obraz o světě a poskytuje mu možné vzory, jak k tomuto světu přistupovat. Vzájemně by se měli matka a otec při výchově doplňovat.

Dle statistických údajů National fatherhood initiative (in Bakalář, 2002) se ukazuje, že otec má ve výchově nepostradatelnou roli:

- u dětí vyrůstajících bez otce je, ve srovnání s jejich vrstevníky z úplných rodin, dvojnásobná pravděpodobnost předčasného odchodu ze školy
- u dětí bez přítomnosti otce je 11x větší pravděpodobnost projevů násilného chování
- děti, jejichž otcové se nepodílejí na výchově, dosahují soustavně horších školních výsledků, zejména ve čtení a matematice
- ve srovnání s dívkami z úplných rodin, dívky žijící s jedním rodičem mají o 164% větší pravděpodobnost otěhotnění před uzavřením manželství, o 53% vyšší pravděpodobnost uzavření sňatku před dosažení vlastní plnoletosti a o 92% větší pravděpodobnost, že jejich manželství skončí rozvodem
- nepřítomnost biologického otce v domácnosti zvyšuje u dívek o 90% zranitelnost vůči znásilnění a zneužití (tyto trestné činy často páchají noví partneři matky)

Na tomto místě považuji za důležité zdůraznit, že blízkost vztahu otce s dětmi je určen i tím, nakolik matka umožňuje otci podílet se na rodičovství. Matky se mohou cítit ohroženy a mohou žárlit na blízkost, kterou mezi sebou mají otec a dcera. Ale měla by to být právě matka, která otevírá dveře mezi otci a dětmi. Nakolik matka zapojí otce do výchovy dětí, má nemalý podíl i to, nakolik měla/má matka blízký a podporující vztah se svým vlastním otcem, stejnou interakci podporuje u svého partnera a své dcery, a to bez ohledu na to, zda je vdaná, nebo rozvedená (Nielsen, 2001).

V této kapitole se stručně pokusím zachytit, co otec přináší svým dětem a jaký je jeho přístup k jejich výchově a péči a jaké je otcovské chování k dítěti.

- Otcové se podílejí spíše na výchově starších dětí, péče o novorozence stále spíše závisí na matkách. Čas strávený s dětmi se úměrně zvyšuje s věkem dítěte. Přesto organizování aktivit dítěti i ve školním věku spočívá větší mírou na matce, ta dohlíží na domácí úkoly, kupuje oblečení a pomůcky do školy, chystá svačiny, plánuje kroužky a volný čas dětí (Burgessová, 2004).
- Otcové se v počátcích života dítěte zapojují do péče o něj spíš jako pomocníci nebo asistenti své partnerky. Při aktivitách jako konejšení, přebalování či chození na

procházkou vnímali, že matku spíše zastupují, než že se rovnocenně podílejí na péči o dítě. Otcové si uvědomují, že péče tohoto typu není jejich primární povinností, protože se do aktivit zapojit mohou, či nikoli (Maříková, 2009). Vše závisí na jejich dobrovolnosti. Pokud se nezapojí, všechno ve většině případů zvládne matka sama. Přesto se zvyšuje podíl otců, kteří se alespoň občas zapojí do péče o děti, jako je koupání, krmení, přebalování. 30- 50% otců to dělá dokonce pravidelně či velmi často (Burgessová, 2004).

- Dobrou zprávou je, že současní otcové tráví se svými dětmi více času, nežli tomu bylo u předchozí generace otců. V průměru tráví otcové (ženatí a zaměstnaní) něco málo přes dvě hodiny se svými dětmi ve všední dny a asi 6 hodin o víkendech. Pro srovnání matka tráví s dětmi přes 3 hodiny ve všední dny a 8 hodin o víkendech. Špatnou zprávou je, že otcové tráví více času se syny, více s nimi mluví, sdílejí různé činnosti a dávají jim více rad. Otcové mají pocit, že jsou pro své dcery méně důležití a méně nezbytní než pro své syny (Nielsen, 2006).
- Dnešní průměrný otec neutvrzuje své děti v rodových rolích o nic více než průměrná matka. Jediné 2 případy, kdy se otcové zpravidla projevují jako větší „sexisté“ než matky, jsou povzbuzování ke sportu a odrazování od hry s „holčičími“ hračkami (Burgessová, 2004).
- Dnešní otcové se starají i o podstatně mladší děti, než tomu bylo dříve (Burgessová, 2004).
- V teorii attachmentu můžeme za primární pečovatelskou postavu vnímat jak matku, tak otce. Tyto role ale musíme vnímat v rozdílném kontextu. Matka v rodině zajišťuje lásku a bezpečí, zatímco otec probouzí v dítěti touhu po zážitcích. Obě role poskytují základ pro vývoj dítěte, který se později projeví v sociálních situacích (La Guardia, Nelson, & Lertora, 2014).
- Otec obvykle povzbuzuje dítě k větší nezávislosti na rodičích, což je protíváha k ochranným tendencím ze strany matky (Billner in Bakalář, 2002). Dítě u matky hledá ochranu, u otce větší zábavu a otevřenost. Můžeme říci, že matka vede dítě k člověku, otec k lidem (Matějček, 1994). Kombinace těchto dvou tendencí obvykle vede k realistickému přístupu ke světu.
- Dle výzkumů jsou západní otcové prezentováni jako méně tolerantní, méně sdílní, méně vnímaví a méně citliví než matky. Současně projevují větší zájem o hru s dětmi než o jejich výchovu (Burgessová, 2004). Dítě je ve věku zhruba 1,5 roku vnímavější k zábavě, kterou začne otec. Při hře s otcem děti obou pohlaví projevují

větší nasazení, spolupráci, vzrušení a zájem o hru. Řada dětí proto upřednostňuje při hře otce před matkou (Wright, 1998).

- Někteří otcové a matky ve výzkumu reflektovali, že otcova péče je jiná než péče matky. Odlišnost spočívá v tom, že otec si s dítětem více hraje, více soustřeďuje svou pozornost na něj a méně se zaměřuje na povinnosti spojené s domácností. Matky většinou tuto možnost volby nemají. Tato „plnohodnotnější“ péče ze strany otců je důsledkem jiných požadavků a nároků na otce, který se stará o dítě. Péče o dítě pro něj automaticky neznamená péči o domácnost (Maříková, 2009).
- Otcové v roli primárního pečovatele mají poněkud uvolněnější vztah k domácím pracím. Avšak ke svým dětem se chovají stejně jako matky. I když mají hravější styl výchovy, vykazují stejnou míru trpělivosti, citlivosti, šišláni a mazlení jako matky (Burgessová, 2004).
- Při interakci s dítětem je otec více otevřený experimentování a exploraci. Otec v dítěti podněcuje aktivitu, která se vyznačuje zvýšenými nároky kladenými na dítě (Šulová, 2010).
- Na zvýšení odpovědnosti u mužů má vliv jejich zkušenosti s rodičovstvím. U zkušenějších mužů se obvykle vytváří silnější citové pouto k malým dětem, než je obvyklé. Jako rodič si více věří a je schopnější, současně pocítují i větší uspokojení z rodičovské role (Burgessová, 2004).
- Nejdůležitějším faktorem ovlivňující vztah otce a dítěte je zaměstnání otce. Míru angažovanosti otce často právě ovlivňuje zejména čas, který otec tráví v zaměstnání. Z různých výzkumů vyplývá, že nejvíce se angažovali otcové, kteří trávili méně času v zaměstnání, a jejich manželky naopak pracovaly více (Burgessová, 2004).
- Otcové u svých dětí podněcují zvědavost, tvořivost a odvalu (Novák, 2009).
- Otec v komunikaci s dítětem používá náročnější komunikační skladbu. Tím provokuje dítě k vynaložení většího úsilí. Otec tak pozitivně ovlivňuje jazykový vývoj dítě, který je velmi úzce spjat s celkovým kognitivním vývojem (Šulová, 2010).
- Mezi otci můžeme najít i takové, kteří se „specializují“ na rozvoj konkrétní aktivity dítěte. Mezi takové aktivity spadají aktivity vzdělávací, sportovní či umělecké. Takový otcové se jeví jako dobří znalci dětské psychiky a pro úspěch jsou ochotni obětovat veškeré své zájmy (Novák, 2009).
- Ukazuje se, že akceptace dítěte ze strany otce má větší vliv na psychologické nastavení dítěte než matčino přijetí, a to napříč všemi kulturami. Otcovské přijetí je

pro dítě důležitější možná z důvodu, že toto přijetí následuje obvykle až jako druhé v pořadí, po matčině, a pro dítěte je obtížnější tohoto přijetí dosáhnout (Rostad, Medina, & Hurting- Crosby, 2014). To může být dáno faktem, že matka je s dítětem spojena už v době těhotenství, zatímco otec si vztah k dítěti buduje zejména až po jeho narození.

Asi bychom našli i další znaky, které jsou charakteristické pro kontakt otce se svými dětmi. Tyto charakteristiky považuji za základní pro zdravý vývoj dítěte. Jak se zdá, otec je pro dítě nepostradatelnou součástí života a díky jeho působení se může dítě plně rozvinout. Tím ovšem nijak nechci srážet úkol matek při výchově dětí. Pouze funkční dyáda matka- otec může reprodukovat zdravého a společensky odpovědného člověka.

Na závěr této kapitoly bych chtěla podotknout, že jak zmínil ve své knize Matějček (1986), funkce otce se v posledních desetiletích výrazně změnila v porovnání s funkcí matky. A tato změna je zřejmě směrem k dobrému. Dnešní otcové tráví mnohem více času s dětmi. V současnosti totiž otcovské působení směřuje mnohem více do rodiny než mimo ni. Otec je tak vychovatelem více než kdy dříve. To je dáno i skutečností, že otec přichází do intimního styku s dítětem už od prvních okamžiků jeho života, má tedy ihned od počátku možnost formovat jeho osobnost. Navíc v rodině přebírá i řadu úkolů, které byly dříve vysloveně ženské.

Pozitivní je, že si tuto skutečnost řada mužů uvědomuje, a tak se coby otcové v dnešní době sami snaží být lepší. Velká většina otců považuje své vlastní otce za negativní vzor a prohlašují, že by sami chtěli být úplně jiní. Většinou tvrdí, že by svým dětem chtěli být blíží, a to jak emocionálně, tak fyzicky. Také dnešní děti očekávají od svých otců něco jiného než předchozí generace (Burgessová, 2004).

4 VZTAH OTCE A DCERY

Každý jsme už někdy v životě slyšeli latinský výrok: *Qualis pater, talis filius*- Jaký otec, takový syn. Už ale neexistuje výrok: Jaký otec, taková dcera. Díky naší společnosti, která se považuje za moderní, máme v sobě zakotvenou představu, že syn dědí vlastnosti po otci a dcera po matce. Často ovšem zapomínáme na skutečnost, že jsou stejně důležití oba rodiče. Vztah, který si dcera v dětství vybuduje se svým otcem, ji bude provázet celým jejím životem.

Možná si ani plně neuvědomujeme, jak moc nás naši rodiče formovali. Přínos obou rodičů se odráží na našem každodenním životě. Mnoho otců a matek si ovšem ani zdaleka neuvědomuje, nakolik dítě svým počínáním utvářejí. I to, co někdy dělají v nejlepší víře, může mít pro dítě dalekosáhlé důsledky. Jedním z negativních aspektů, které se podílejí na utváření osobnosti každé ženy, je její vztah s otcem.

Díky narůstajícímu počtu studií se dovídáme, jak důležitou postavou je otec v životě ženy. Možný zvýšený zájem o tuto problematiku můžeme najít ve zvýšené míře rozvodovosti, která vede k tomu, že mnoha dcerám chybí v jejich životě mužský vzor, neboť po rozvodu zůstaly s matkou.

Literatura poukazuje na fakt, že většina žen má zkušenost se ztrátou otcovské lásky, a to třeba pouze na základě dospívání. Otcové totiž zjistí, že je velmi obtížné udržovat s dcerou stejný vztah, jaký s ní udržovali v době, kdy byla malá holčička (Perkins, 2001). Mnoho otců tato změna „jejich malé holčičky“ v ženy vyděsí a najednou neví, jak se ke své dospívající dceři chovat.

Vztah mezi otcem a dcerou může být jeden z nejužitečnějších v životě mladé ženy, dcery těží z dobrého a pozitivního vztahu s otcem. Vytvoření zdravého a kvalitního vztahu mezi dcerou a otcem vyžaduje značné úsilí od všech. Vztah, který si dcera vytvoří se svým otcem, může ovlivňovat její vztahy s dalšími muži, její psychické zdraví i její sebepercepci. Na budoucí vztahy s muži má vztah mezi otcem a dcerou dokonce větší vliv než vztah mezi dcerou a matkou. Dcery, které mají kladný vztah se svým otcem, vykazují větší zájem o interakce s muži, mají k nim pozitivní a více jim důvěřují. Strach ženy z intimity je značně ovlivněn rolí, jakou zastává otec v jejím životě (Dunleavy, Wanzer, Krezmien, & Ruppel, 2014).

Ukazuje se jako důležité, aby otec věřil a nepochyboval o své schopnosti vybudovat si s dcerou stejně pevné a intimní pouto jako matka. Tyto pochybnosti se pak mohou nevědomě promítnout do budování vztahu s dcerou (Šmídová, 2008). Při výchově syna může otec

částečně čerpat ze své vlastní zkušenosti. U dcer to není možné, a proto je nutné, aby si otec se svou dcerou začal budovat vztah co nejdříve (Novák, 2009).

Muži totiž obvykle nepreferují intimitu a emocionální komunikaci, takže dcery tento vztah přirozeně nevyhledávají. To může činit problémy v budování vztahu mezi otcem a dcerou. Mnoho dcer a otců přichází o svůj dobrý vztah v době, kdy se z dcery stává teenager. Proto je komunikace v tomto období často jednosměrně zaměřená, a to na studium, finance či problémy technického rázu. Dcery často pocítují nechuť mluvit s otcem o emocích či svých pocitech, neboť věří, že jejich otce by to nezajímalo nebo to pro něj bylo trapné (Dunleavy, Wanzer, Krezmien, & Ruppel, 2014). Nielsenová (2001) však poukazuje na to, že dívky, které hovořily s otcem otevřeně i o těchto tématech, byly příjemně překvapeny otcovou kladnou reakcí, což následně posílilo a zlepšilo jejich vztah.

Dle zahraničních výzkumů „tradiční“ otcové mají lepší a bližší vztah k synům nežli k dcerám, tím reprodukuje genderové stereotypy. Zatímco otcové, kteří se aktivně zapojují do péče o děti společně se ženou, se chovají rovnocenně jak k synovi, tak k dceři, a tím narušují genderové stereotypy (Coltrane, & Collins in Maříková, 2009).

Jak poukazuje Nielsenová (2006), většina žen hodnotí kladněji svůj vztah k matce. Dcery hodnotí svůj vztah k matce jako bližší a důvěrnější. Navíc komunikace mezi nimi je snazší a vědí o sobě navzájem více věcí v porovnání s otcem. Pouze 10% dcer hodnotilo svůj vztah k otcem jako kladnější než vztah s matkou. Asi 30% dcer pak hodnotí vztahy k oběma rodičům jako rovnocenné.

90% dcer tráví více času s matkou, a to zejména času, který spolu tráví pouze ony samy. Zhruba 5% dcer rovnoměrně svůj čas dělí mezi oba rodiče. Pouhé 4% mladých dospělých dcer tráví více času s otcem (Nielsen, 2006).

80% dcer touží po lepší a kvalitnější komunikaci s otcem, zejména v oblasti důvěrných témat, a 60% dcer by jej chtělo poznat ještě lépe, než jej znají nyní, z čehož by plynul i otevřenější a vřelejší vztah. 25% žen chce se svým otcem trávit více volného času a 20% by si přálo, aby se k nim otec více choval jako k dospělým. Ztíženou komunikaci vnímají dcery především v tématech týkajících se rozvodu, probíhající manželské krize rodičů, alkoholu a drog, depresí, problémů v oblasti poruch příjmu potravy, nevěry, finančních otázek a konfliktů s dalšími členy širší rodiny (Nielsen, 2006).

Pro dítě je důležité vědomí, že je pro svou rodinu a zvláště rodiče přínosem. Zejména dcery jsou vnímavější k citovým projevům v porovnání se syny. Proto je nutné, aby otec své city vyjadřoval otevřeně, nikoli odměřeně. Kladné citové projevy ze strany otce můžou

později sloužit jako základ emocionální obrany proti nepříznivým životním okolnostem (Novák, 2009).

Ženy, které nemají blízký vztah s otcem, vyjadřují přání změnit tento stav. Tato touha je o to silnější, pokud byl jejich vztah narušen z důvodu rozvodu nebo rozpadu rodiny. Po rozvodu, i přes častý kontakt s otcem, mnoho dívek připouští, že čas strávený s otcem není tak kvalitní a naplňující, jako byl předtím. Dcery často vypovídají, že ačkoli se s otcem vídají, mají pocit, že otcův zájem není opravdový. Nezájem o svou osobu si dcery vyvozují z nechuti otce iniciovat rozhovor. Dívky po rozvodu postrádají pocit blízkosti s otcem. Dcery touží vytvořit si s otcem pevnou citovou vazbu, ačkoli tomu brání nedostatek času, který tráví společně. Dcery pak velmi citlivě vnímají nedostatek snahy ze strany otce o vytvoření kvalitního vztahu. To může vzbuzovat u dívek dojem, že o ně jejich otec nemá zájem (East, Jackson, & O'Brien, 2007).

Dospělý otec, kterého můžeme chápat jako psychicky zralého, zprostředkovává své dceři odlišnosti mužského světa. Nabízí jí šanci, aby se odlišila od matky i otce, a našla si tak své místo ve světě (Novák, 2009).

V následujících podkapitolách se budu více věnovat oblastem, ve kterých se jeví vztah otce s dcerou jako klíčový pro její vývoj. Z literatury a studií se dají vyzorovat zejména tři oblasti, které jsem označila jako životní styl, postoje a cíle, dále identita a sebehodnocení a nakonec partnerské vztahy a sociální kontakty. Zejména poslední oblasti se literatura věnuje ve velké míře.

4.1 Identita a sebehodnocení

Dítě si utváří svou identitu na základě informací od rodiny, které integruje za vlastní. Rodiče jsou hrdí na to, pokud dítě na otázku, kdo je, poví něco o své rodině. A to platí nejen pro biologické rodiče, ale také pro adoptivní. Je důležité, aby se rodiče nesnažili zcela popřít přirozenou identitu dítěte a vytvořili si z dítěte svůj památník (Bakalář, 2002). Přesto je rodičovské působení nezbytné k tomu, aby si dítě vytvořilo svou identitu.

Je velmi důležité, aby se otec aktivně angažoval do výchovy a péče, protože otec, který otevřeně vyjadřuje své city a pocity, otec projevující empatii, přispívá psychické stabilitě a vyrovnanosti dcery (Novák, 2009).

Je nutné ale znát správnou míru, a to i v případě vyjadřování lásky. Perkinsová (2001) upozorňuje na skutečnost, že ženy mající otce, který jim vyjadřuje lásku příliš (zbožňující otec), se často ztotožňují s jeho stylem chování. To může mít i odvrácenou stranu, kdy tyto ženy nemusí být zcela schopny vyjadřovat se jako jedinečné, nezávislé a svobodné osobnosti.

Pokud otec své dcery zahrnuje láskou až příliš, může jim, často nevědomě, zabraňovat ve svobodném vyjádření sebe sama.

Naproti tomu otec, který se jeví pro svou dceru jako podporující, stává se pro dceru identifikační osobou. Takového otce si dcera cení a oceňuje jej. Současně je nezbytné, aby dcera měla prostor pro to být sama sebou a chovat se zcela odlišným způsobem nežli otec. Otcové, kteří jsou nároční, ale zároveň dokáží vytvořit i podpůrné prostředí a chovají se k dceři stejně, jako by to byl syn, právě tito otcové, zdá se, vytvářejí prostředí proto, aby z jejich dcery vyrostla mentálně zdravá a zralá žena (Perkins, 2001).

Jedním ze základů identity každého člověka je sebeláska. Klíč k vývoji správné identity spočívá v lásce, kterou dáváme sami sobě. Sebeúcta tvoří klíčový faktor tvorby našich citových vztahů. Pokud sami sobě přisuzujeme vyšší hodnotu, budeme následně produkovat zdravé vztahy bez známek závislosti. Každý z nás by si měl uvědomit, že láska k sobě samému a láska k druhým jsou navzájem propojeny a tvoří neoddělitelnou dyádu. A naši sebeúctu nám od dětství pomáhají budovat naši rodiče. Z toho, jak na nás reagovali naši rodiče či jiné figury, které jsme považovali za rodičovské, se tvoří základy zdravé sebeúcty. Nejdůležitější pro zdravou identitu dítěte se jeví pocit naprostého přijetí a lásky od jeho prvního nádechu, neboť právě toto tvoří základ jistoty, na níž může dítě v budoucnu budovat pocit vlastní hodnoty (Corneau, 2000).

Z toho vyplývá, že abychom mohli opravdově milovat sebe a následně druhé, musíme nejprve sami na sobě zažít pocit, že jsme milováni někým druhým. Kde jinde bychom pak měli tento pocit lásky a bezmezného přijetí zažít poprvé než ve vlastní rodině. A kdo jiný by nám tuto lásku měl prokázat než náš otec a matka. Tento jedinečný zážitek neomezené a nepodmíněné lásky ze strany rodičů v nás později buduje dostatek sebedůvěry, sebevědomí a sebeúcty.

Zejména dívky potřebují přijetí ze strany otce. Jak poukazuje Wright (1998), dcera potřebuje bezpodmínečné ocenění od muže, které jí může poskytnout otec. Přijetí z otcovy strany napomáhá tomu, že dívka přijímá sebe samu takovou, jaká je, věří ve vlastní atraktivitu a úspěšně si buduje vědomí vlastní hodnoty. Pokud dívka toto přijetí postrádá, zůstává potřeba navždy nenaplněna.

Warshak (1995) zastává ve své knize velmi radikální názor, když říká, že pouze matka sama není schopná vychovat z dcery ženu, která důvěřuje ve vlastní přitažlivost vůči partnerům, neboť se na této sebedůvěře větší mírou podílí právě otec. Pokud není v životě dívky přítomen otec, je pravděpodobnější, že dcera bude v budoucnu pochybovat o vlastní atraktivnosti jako partnerky pro dlouhodobý partnerský vztah.

Otec hraje při utváření identity a dceřina sebehodnocení klíčovou roli, neboť, jak uvádí Barber (in Pavlát, 2008), sebehodnocení u dívek je nejlépe predikováno na základě otcovské fyzické náklonnosti, ta zahrnuje například „pošťuchování“ nebo pohlázení, a nemalou váhu má všeobecná mateřská podpora.

Jako velmi zrádné se jeví pro dceru otcovo mlčení. Malá dívka pak může dojít k závěru, že se s ní otec nebaví, protože není dost hezká nebo chytrá. Toto přesvědčení může pramenit z toho, že ženy mají větší tendenci pohybovat se v opačných pólech určitého spektra. Například má velký zadek, malá prsa, široká ramena, úzké rty, tudíž je na nich neustále něco špatně. Pokud se jim nedostává přijetí ze strany otce, vysvětlením je, že nejsou dostatečně dobré, aby otci stály za zájem (Corneau, 2000). Ovšem musí brát v potaz i samotnou osobnost otce. Někteří otcové nemají tendenci přirozeně projevovat náklonnost své dceři, to ovšem nemusí nutně znamenat, že otec dceru nemá rád a odmítá ji. Autor se pouze snaží ukázat, co se může v takovém případě odehrávat uvnitř mladé dívky, s jakými pocity může ve svém vnitřním světě bojovat.

Na druhé straně se k tomuto názoru kloní i Novák (2009), který upozorňuje, že mladé dívky jsou značně citlivé a mají větší sklon k sebedoceňování, než je tomu u chlapců, a proto jsou také mnohem citlivější na kritiku ze strany otce. Ta ovšem často nemusí znamenat skutečnou kritiku, ale pouze skutečnost, že otec neumí otevřeně vyjadřovat a ukazovat své city. I zde ovšem platí, že ne vždy takové žertování musí dceru nutně přivést k tomuto závěru. Vždy záleží i na tom, jak dívka toto žertování ze strany otce chápe, nakolik jej bere vážně, což může být spojeno zejména s jejím věkem a schopností dívat se na věci s nadhledem.

V této oblasti může problém nastat zejména v pubertě, kdy mnoho otců neumí své dceři říct, že je krásná a má ji rád takovou, jaká je. Otcové mají strach, že tyto obvyklé něžnosti by mohly získat sexuální náboj. Pokud do té doby otec dceři lásku projevoval zcela běžně, dochází ke zmatku v citovém prožívání dcery. Otec se snaží dceru ochránit, ale místo toho zraňuje její rodičí se sexualitu. Dívka v pubertě pak reaguje obvykle dvěma způsoby. Buď vystaví své ženství na odívání okolí, aby na sebe strhla pozornost, nebo se naopak pokusí svou ženskost potlačit, např. tím, že bude nosit volné oblečení (Corneau, 2000).

Naše sebehodnocení, jak upozorňuje Satirová (1994), je úzce spjato s tím, co považujeme za lásku a následně, co od ní očekáváme v životě. Čím máme vyšší sebeúctu, tím méně jsme závislí na důkazech náklonnosti a lásky ze strany partnera i lidí v našem okolí. Totéž platí naopak. Čím menší je naše sebeúcta, tím častěji budeme po svém okolí vyžadovat důkazy jejich lásky a oddanosti, což vyústí v chybné představy o možnostech lásky. Můžeme

tedy konstatovat, že naše sebeúcta je spjatá s naší závislostí na druhých lidech, což se může negativně promítnout zejména do partnerských vztahů, které dcera navazuje.

Značně negativní dopady pak může mít otcův nezáměr o dceru. Nepřítomnost otce v rodině a jeho nezáměr je jedním z rizikových faktorů při utváření nestabilní sebeúcty. Tato situace nastává zejména v případě rozvodu rodičů. Pokud otec neplní své závazky či sliby vůči dětem, děti mohou snadno nabýt dojmu, že pro otce nejsou v jeho životě důležité, že si jich otec dostatečně necení. Odtud je jen malý krůček k nízkému sebehodnocení. Značná část dětí připisuje tento stav jako svou chybu a nedokáže pochopit, že jediným odpovědným člověkem za tuto situaci je otec (Warshak, 1995).

Dalším nebezpečím, které může nastat po rozvodu, se jeví popuzování dítěte proti jednomu rodiči. Obvykle otci, neboť ve většině případů bývají děti svěřeny do péče matky. Jak uvádí Bakalář (2002) podporování dítěte v negativních až nenávislných projevech vůči druhému rodiči znamená útok na sebedůvěru dítěte, jelikož je dítěti vštěpováno, že druhý rodič je špatný. Dítě si později může uvědomit jistou podobnost se zavrženým rodičem, což může způsobit značné narušení jeho sebedůvěry a sebehodnocení.

Možným důsledkem zavržení jednoho z rodičů je, že dítěti je odebrán vhodný model k převzetí sexuální identity a role. U dívek, kterým chybí otec, to ztěžuje zejména volba erotického partnera v budoucnosti, který je mnohdy vybírán podle otcovské předlohy. U dítěte může být dále narušen vztah k autoritám a snížena jejich schopnost sociální diferenciacce. To je dáno především tím, že je narušena autorita zavrženého rodiče. Dítěti chybí model slušné a civilizované domluvy mezi rodiči. Dítě ztratí i podstatnou část dat, ze kterých utváří svou identitu. Od zavrženého rodiče mu chybějí informace o jeho předcích (Bakalář, 2002).

Ke známkám zdravé identity patří neodmyslitelně i dostatečná sebedůvěra, umění vybrat si z několika alternativních možností, kladný vztah ke svým citům a potřebám a schopnost vytvářet silná a nezávislá citová pouta (Corneau, 2000).

Otec je prvním člověkem opačného pohlaví v životě dcery. Otec tedy ovlivňuje to, jak se v dceři utváří mužská část její identity (Corneau, 2000). Navíc dle Wrighta (1998) ovlivňuje to, jak bude dívka v dospělosti vnímat muže. Podílí se na tvorbě jejího očekávání, jak se k ní bude druhé pohlaví chovat, a tím se následně podílí i na tom, jak bude na muže reagovat sama dcera. Otec tak uvádí dceru „do světa mužů“.

Dívky, kterým v dětství chyběl otec, nazývá Corneau (2000) jako **věčná děvčátka**. Identita takovýchto dívek je dle předpokladů autora tvořena obrazy, představami, které do nich vkládají ostatní, zejména muži. Takové dívky mohou odmítat dospět a nechávají na

ostatních, aby za ně rozhodovali ve všem, a tím určovali jejich budoucnost. Také mohou mít velké problémy s rozhodováním a vyvíjením vlastní iniciativy. Své potřeby a zájmy odsouvají na druhou kolej a raději jsou konformní ke svému okolí. Jakmile se pro ně situace začne jevit jako nevladatelná, mohou se skrývat před realitou v bezpečnějším světě své fantazie. Tyto dívky v některých případech projevují snahu líbit se za každou cenu. Jejich životní strategií je přitahovat pozornost mužů, a to jakýmkoli dostupným způsobem. Dívkám chybí pohled otce, který je zcela odlišný od matčina pohledu a potvrdil by jí, že je hodnotným člověkem.

Ženy, které v dětství žily vedle tyranského otce, nazývá Corneau (2000) **amazonky**. Tyto ženy, jak vyplývá z názoru autora, pronikají do světa stejnou despotickou autoritou, jakou zažívaly samy na sobě v rodině. Ovšem, jak připomíná autor, ženy tím pouze dosáhnou toho, že prohloubí, byť nevědomě, trauma zapříčiněné otcem. Přejímáním mužských vzorců chování a zvyků se distancují od vlastní ženskosti. Amazonky se mohou vyznačovat energičností až hyperaktivitou, jsou zásadové a zodpovědně plní své povinnosti. Jejich postoj může v krajním případě zajít až k pohrdání celým mužským pohlavím. Tyto ženy mohou mít tendenci uspět na poli pracovním, chtějí být dobrou hospodyní a ideální ženou, a nejlépe vše najednou. Na sebe kladené požadavky je ovšem rychle vyčerpávají a ony se stávají cynickými a neschopnými navázat kvalitní citový vztah. Možnou příčinou dle autora můžeme najít v touze otce po synovi. Tato touha se pak projevila ve způsobu výchovy, kdy otec dívku vychovával jako chlapce a promítl do dcery své vlastní neuskutečněné ambice. Místo aby respektoval její sexuální rozdílnost, vybral pro ni mužský způsob života. Tento typ žen můžeme dle autora najít v konzervativních nebo přísně nábožensky orientovaných rodinách.

Vztah mezi otcem a dcerou má tedy značné dopady na tvorbu její sebeúcty. Pokud má člověk problémy se sebeúctou, dříve nebo později se tyto problémy odrazí také v emocionální oblasti. Jak uvádí ve své přehledové studii Nielsenová (2014), existuje řada výzkumů, které tento fakt dokazují. Například mladé ženy s nejistou vazbou k otci vykazují větší míru depresivity a úzkostnosti než mladé ženy s pevným citovým vztahem k otci. Podobně na tom byly i dívky, které nepociťovaly od otce dostatečné přijetí, nebo dívky, jejichž otec se do výchovy aktivně nezapojoval.

Otcovo přijetí dítěte má vliv na snižování výskytu depresivních symptomů u mladých dospělých. Obdobné je to i v souvislosti se sociálními dovednostmi. Otcovské přijetí nebo odmítnutí může být vnímáno jako odraz své vlastní hodnoty, proto odmítnutí dítěte otcem v sobě může nést víc negativních psychologických důsledků. Akceptace ze strany otce je důležitá pro sociální oporu od přátel a sociální kontakty s přáteli, když čelíme osobní výzvě.

Otec tak může sloužit jako cesta do okolního sociálního světa (Rostad, Medina, & Hurting-Crosby, 2014).

Navíc u dcer z rozvedených rodin, kde stoupá pravděpodobnost nepřítomnosti otce, se častěji vyskytuje horší přizpůsobení na zátěžové a stresové situace, častěji se vyskytovaly deprese, úzkost či agresivita. V dospělosti se pak mohou navíc přidat problémy v oblasti duševního zdraví, alkoholismu, ale také následné problémy v zaměstnání, vztazích či problémy s rodičovskou identitou (Owusu-Bempah, & Howitt, 2000). Úzkosti se pak mohou projevat i v nejrůznějších podobách psychosomatických onemocnění, v neurotických poruchách či ve výkyvech nálad.

Jak poukazuje Burgessová (2004), čím větší je otcův zájem o děti ve věku 7 až 11 let, tím menší je pravděpodobnost, že se z dětí stanou delikventi. Špatný vztah s otcem predikuje možnost nadměrného užívání drog v období dospívání. Emocionálně chladní a násilničtí otcové často figurují v lékařských zprávách mentálních anorektiček a bulimiček. Otcové, kteří příliš omezují nezávislost svých dětí, můžou u dětí vyvolat poruchy příjmu potravy a další poruchy spojené se stresem, například astma.

Samostatnou kapitolou jsou poruchy příjmu potravy, které se u dívek často rozvíjejí na základě nějaké poznámky ze strany otce ohledně dceřina vzhledu. Často nejde ani o skutečnou kritiku, spíš o žert ze strany otce. Jak již ale bylo řečeno, dívky jsou mnohem citlivější na kritiku, a proto i tato kritika myšlená v žertu může u dcery spustit problémy s jídlem.

Dle doložených výzkumů není tedy pochyb o tom, že otcové mají značný vliv na dceřinu schopnost důvěřovat si a její kladný postoj k mužům, dcery s pozitivním vztahem k otci jsou obvykle nejen více sebevědomé, ale také soběstačné. S tím jsou spjaty větší úspěchy ve škole a následné kariéře (Nielsen, 2006).

4.2 Životní postoje, cíle, hodnoty

Tak bylo poukázáno v předchozí kapitole, naše životní úspěchy jsou spojeny s působením našich rodičů. A je to pochopitelné, to, jaké si v životě klademe osobní cíle, je úzce spjato s naší sebedůvěrou. A důvěru v sebe sama a své schopnosti a dovednosti je dáno i tím, nakolik nám věřili naši rodiče. Pokud nás rodiče podporovali, dá se očekávat, že si budeme v životě klást vyšší a obtížněji dosažitelné cíle. Naopak pokud dítě bude zažívat pouze nedůvěru a ponižování ze strany rodičů, často nemůže věřit tomu, že je schopno dosáhnout úspěchu.

Mnoho lidí věří, že pro dítě je v sociální, akademické a psychologické oblasti lepší, když je otec živitelem rodiny a matka zůstává s dítětem doma a je mu plně k dispozici. To ovšem popírají současné výzkumy. Například Lamb (in Nielsen, 2014) uvádí, že akademický úspěch dcery je více závislý na dobrém vztahu k otci než na dobrém vztahu k matce. Dcery, jejichž otec je aktivně podporoval v jejich intelektuálním rozvoji a povzbuzoval jejich samostatnost v době studia, byly akademicky mnohem úspěšnější než dcery, kterým se této podpory ze strany otce nedostávalo (Perkins, 2001). Vřelý a pozitivní zájem otce má tedy dopady na jeho školní prospěch, dále sociální i akademický úspěch, ale i úroveň IQ, která je vyšší (Burgessová, 2004).

Možné vysvětlení podávají Creamerová a Laughlinová (2005), podle nich si dcery, v porovnání se syny, chodí pro radu týkající se jejich profesního a akademického života častěji k otci než matce, který pro ně v této oblasti života představuje významnou autoritu. Tato ochota je ovšem opět závislá na kvalitě vztahu, který mezi sebou má dcera a otec. V porovnání s předchozí generací je tento vliv daleko patrnější. A možná právě díky těmto radám dosahují dcery zaměstnání, která jsou lépe placená, a zastávají posty, které byly dříve výsadou mužů. Navíc se asi o 20% zvyšuje pravděpodobnost, že dcery budou zastávat stejné povolání jako jejich otec (Hellerstein, & Morrill, 2011). Navíc uznání, které získává dcera od otce, ji přesvědčuje v tom, že je kompetentní (Levin in Bakalář, 2002).

La Guardiaová, Nelsonová a Lertora (2014) ve své studii dokládají několik výzkumů, které ukazují, že otcové mají větší zájem o to, aby jejich děti dosahovaly dobrých výsledků v učení a osvojování určitých dovedností, než je tomu u matek. To může mít za následek, že otcové mají u svých dětí vliv na stanovování cílů a jejich pozdější dosahování.

Výzkumníci dále uvádějí, že absence otce zvyšuje pravděpodobnost horších školních výsledků a pomalejší kognitivní vývoj, a to zejména v oblasti verbálních a matematických dovedností, a možné negativní efekty na schopnost přizpůsobit se požadavkům. Na střední škole mohou dívky pocítovat nechuť k „mužským“ předmětům, jako je matematika a přírodní vědy. Na vysoké škole se dcery mohou snažit dosáhnout co největšího úspěchu, aby si tím získaly přijetí a uznání od otce. Nebo naopak své vysokoškolské vzdělání budou brát lehkovážně a spokojí se i s menšími studijními úspěchy (La Guardia, Nelson, & Lertora, 2014).

Cílevědomost při dosahování svých cílů může otec v dítěti povzbudit už tím, že si s ním bude v dětství hrát. Otcové si totiž hrají s dětmi daleko odvážnějším způsobem, nejsou tak ustaraní a opatrní jako matky. Díky těmto aktivitám se dítě naučí zkoumat okolní svět, riskovat a naučí se, že i když upadne, může vstát a pokračovat v činnosti (Farrell in Bakalář,

2002). Burgessová (2004) dodává, že čím hlubší je otcův vztah s dítětem ve věku od 11 do 16 let, tím větší je jejich touha po vyšším vzdělání a lepším zaměstnání.

Zajímavý postřeh přináší studie Nauert (2014). Tato studie předpokládá, že pokud jsou otcové zapojeni do domácích prací, jejich dcery mají ve své kariéře větší šanci uspět v lépe placených zaměstnáních. Výzkumníci vycházejí z předpokladu, že pokud se rodiče dělí o domácí práce, které podléhají genderovému dělení (např. umývání nádobí, praní), ovlivňují tím genderové postoje a aspirace svých dětí, zejména dcer. Na dcery a jejich profesní ambice má zejména vliv, nakolik je otec zapojen do domácích prací. A to daleko více, než když vidí, že jejich matka zvládá oboje, jak práci, tak péči o domácnost. Jak otcové zvládají jejich povinnosti v domácnosti, má jedinečné dopady na to, jak vysoké cíle si budou jejich dcery klást ve svém kariéerním životě. Studie také zjistila, že pokud otec otevřeně na veřejnosti podporuje genderovou rovnost, ale doma zachovávají tradiční model rozdělení domácích prací, jejich dcery častěji plánují uplatnit se v „tradičně ženských povoláních“, jako jsou zdravotní sestra, učitelka nebo žena v domácnosti. Jak studie ukázala, nestačí pouze o rovnosti pohlaví hovořit, ale velmi důležitý je i příklad, který děti dostávají doma.

Obecně pak můžeme pozorovat ve společnosti, že čím vyrovnanější je příjem obou partnerů, tím více se rovnoměrněji dělí o domácí práce. U dělnické třídy je stále patrné jasné rozdělení na mužské a ženské práce. Malé zapojení otců do domácích prací se dá ovšem vysvětlit tím, jak pojmáme domácí práce. Zda za ně považujeme pouze vaření, žehlení, praní nebo mytí nádobí. Do domácích prací totiž můžeme v širším pojetí zařadit i nakupování nebo práci na zahradě (Burgessová, 2004). Do značné míry je zapojení mužů do domácích prací ovlivněno tím, jak nastavíme kritéria.

Novák (2009) uvádí, že se v posledních letech setkáváme s označením „ovlivňující či podporující otec“. Takový otec se vyznačuje tím, že má podíl na formování osobnosti dítěte, dává mu dostatek podnětů pro jeho rozvoj, umí mu nabídnout atraktivní zážitky. Současně je schopen si s dítětem vybudovat důvěrný vztah, který je vhodně doplněn potřebnou autoritou. Podporující otec poskytuje dítěti oporu při rozvoji jeho znalostí, zájmů, školního vzdělání, sportovního talentu, uskutečňuje netradiční nápady a projevuje nadhled.

Navíc některé výsledky výchovy závisejí výhradně na přítomnosti a péči otce. Brody (in Pavlát, 2008) poukazuje na to, že vřelý otcovský vztah má významný vliv na formování postoje adolescentů k manželství, rozvodu, pohlavním rolím, sociální péči apod. Adolescenti rodičovské hodnoty zvnitřňovali tím snáze, čím vřelejší byl otcovský vztah k nim. Otec by tedy měl být nositelem pedagogického optimismu, nikoli konzervativních a zatrpklých názorů na svět a společnost (Novák, 2009).

Otec tedy může, dle názoru řad autorů, kladně ovlivnit intelektuální i emocionální rozvoj či motivaci ke vzdělání svých potomků. Navíc pokud otec projevuje dítěti přiměřený zájem v dětském věku, usnadňuje jeho osamostatnění v dospělosti (Novák, 2009). Dospívající, kteří mají dobré vztahy se svým otcem, berou vážně své povinnosti, s větší pravděpodobností splní to, oč je rodiče požádají, a jsou méně omezeni tradičně vymezenými rodovými rolami (Burgessová, 2004).

Nesmíme zapomínat, že prediktorem úspěšnosti v životě jedince je i jeho emoční inteligence, která se rozvíjí po celý život, ale její základ se vytváří v primární rodině prostřednictvím vztahů s rodiči, a to stejnou měrou ze vztahu s matkou i otcem (Burgessová, 2004). Proto je pro dítě nejlepší, pokud se narodí do úplné rodiny, která mu poskytuje dostatek podnětů ze světa obou pohlaví.

Muži se zdají být méně otevření, emocionální nebo intimní. To ovšem u mužů, stejně jako u žen, závisí na tom, co jsme se naučili od dětství. Rodiče mají odlišný komunikační styl, protože to tak viděli u svých vlastních rodičů. To, že jsou ženy obecněji lepší než muži v intimní oblasti, dokáží zachovat tajemství, emocionální komunikaci, je dáno tím, že jsou tomu učeny od malička (Nielsen, 2001).

Z toho vyplývá i odlišný komunikační styl, který rodiče uplatňují při kontaktu s dítětem. Jeden z největších rozdílů mezi otcem a matkou je ve schopnosti naslouchat druhým. Pokud muži někomu naslouchají, zejména pokud jim na dotyčném záleží, je jejich projevem naslouchání a podpory dávání rad, jak konkrétní problém vyřešit a překonat trápení pomocí plánu, jak věci zlepšit. Bohužel pro ženy, a dcery nevyjímaje, je tato milující odpověď nevyžádanou radou, odsouzením, poučováním či projevem nedostatku pochopení. To ovšem neznamená, že by otcové byli méně citliví, soucitní, empatičtí nebo podporující než matky (Nielsen, 2001).

Z odlišného komunikačního stylu vyplývá i rozdílný přístup mužů a žen k rodičovství. Otcové jsou méně tolerantní, neignorují, nehledají výmluvy pro infantilní, sebestředné, sebelítostné a agresivní chování u svých dětí. Otcové se snaží změnit chování svých dětí tím, že přímo poukáží na negativní důsledky jejich chování. Tento přístup ukazuje dětem, kam je jejich rozhodnutí a chování dovedou, jak v tom dobrém, tak v tom zlém. Bohužel to může způsobovat, že děti vnímají otce jako odsuzujícího, kritického, necitlivého v případě, kdy očekává zralejší chování od dětí. Tato méně konejšivá výchova umožňuje dítěti rozvíjet sebedisciplínu, sebemotivaci, soběstačnost a zodpovědnost za sebe sama (Nielsen, 2001).

Tento rozdílný komunikační styl může mít za důsledek to, že dcery se častěji a ochotněji svěřují v intimních otázkách matce. I přestože si 80% dcer chodí pro radu k otci

v neosobních problémech, jako jsou školní záležitosti nebo problémy s autem, 50% dcer přiznává, že více otevřené a upřímné jsou v komunikaci s matkou. Pouze 10% dcer je otevřenějších a upřímnějších v komunikaci s otcem (Nielsen, 2006).

Ačkoli si mnoho otců neuvědomuje, že dcery touží po tom, aby slyšely jeho názor či zkušenosti s určitým problémem, často také stojí o radu v oblasti osobních vztahů, například o tom, jaká je jeho představa o vytvoření dobrého manželství, názor na dceřina přítele nebo jeho názor na soužití s partnerem bez manželství (Nielsen, 2006).

V životě existují situace, kdy je pro dítě důležitý vzor obou rodičů a jejich vzájemné interakce. Tak je to například v morálním vývoji dítěte. Mají-li se rodiče rádi a respektují-li se, pak by v základních morálních věcech neměli mít mezi sebou výraznějších rozdílů. Pokud mezi sebou mají rodiče spory, obvykle se snaží získat dítě na svou stranu. Dítě je pak svědkem toho, jak rodičům procházejí lži a výmluvy, což může v budoucnu způsobit, že bude dítě selhávat při kontaktu s pravidly (Bakalář, 2002).

Za jeden z významných prediktorů úspěšnosti dítěte v dospělém životě považuje autorka úspěšnost jeho vlastních rodičů. Úspěšní rodiče obou pohlaví dle jejího názoru slouží jako dobrý model rolí a dále dítěti poskytují peníze, sociální kontakty a životní strategie. Proto není vhodné odsuzovat rodiče, kteří tráví spoustu času v práci jako primárně špatné rodiče (Burgessová, 2004). Nesmíme zapomínat ovšem, že jakékoli jednostranné zaměření rodičovské péče není ideální řešením pro všestranný rozvoj dítěte.

Kromě pozitivního dopadu blízkého vztahu na dítě můžeme najít kladné dopady i na otce. Muži, kteří jsou nejoddanější a nezaujatější svým zaměstnáním, často mívají nejcitlivější vztahy ke svým dětem, i když s nimi nemusí trávit tolik času, jako muži, kteří se svou prací spokojeni nejsou. Důvěrný vztah, který otcové prožívají se svými dětmi, se může odrazit kladně i v jejich zaměstnání a posilovat jejich výkonnost (Burgessová, 2004). Jak se ukazuje, z pozitivního a důvěrného vztahu mezi dcerou a otcem, mohou profitovat oba aktéři.

4.3 Partnerské a sociální vztahy

Schopnost vytvářet si vztahy s druhými lidmi je úzce spjata s naší schopností důvěřovat v sebe sama jako atraktivního jedince pro druhé osoby. Proto tato kapitola úzce souvisí s kapitolou zabývající se tvorbou identity. Jen díky vědomí vlastní hodnoty můžeme navazovat zdravé a nezávislé vztahy, které mají dlouhodobý charakter. Otec hraje důležitou roli při utváření dceřina postoje k mužům v jejím životě, neboť je to právě otec, který je prvním mužem v jejím životě vůbec. Snad každá dcera v dětství zatouží vzít si za manžela svého otce, a proto je jeho chování k dceři jako ženě tak důležité. Díky tomu mají otcové

signifikantní vliv na partnerské vztahy svých dcer, častokrát mnohem větší než matka, která dceři poskytuje model pro nápodobu v soužití muže a ženy.

Jak již bylo zmíněno výše, otec slouží dítěti jako brána do společnosti, uvádí dítě do sociálních vztahů, které přesahují rámec rodiny. Přítomnost otce má tedy vliv na budování sociální sítě s lidmi v okolí dítěte, podílí se na integraci dítěte do sociálních vazeb, na jeho chápání širších souvislostí. Tím dochází u dítěte k přijímání sociálních norem, které platí ve společnosti (Pavlát, 2008).

Angažovaná péče otce může mít dlouhodobý vliv na empatickou schopnost dítěte a na jeho ohleduplnost vůči druhým lidem. Jedinci, kteří měli v dětství otce, který se plně podílel na jejich výchově, vyrostli pravděpodobněji v dospělém s lepším porozuměním pro druhé než ti, jejichž otec byl vůči svým dětem málo vnímavý (Billner in Bakalář, 2002).

Pokud otec v rodině dostatečně výchovně nepůsobí či je z tohoto působení z jakéhokoli vyloučen, nejčastěji soudně po rozvodu, může mít dítě později problémy ve vztahu k autoritám (Bakalář, 2002). Otec v rodině často vystupuje jako autorita, která zastupuje celou společnost. Otec obvykle v rodině kontroluje dodržování pravidel, a vštěpuje tak dítěti disciplínu. Díky rozvodům se otcové vytrácejí ze své rodičovské role.

Asi největší dopady při nepřítomnosti otce lze pozorovat u partnerských vztahů dcery. Otec slouží v dětství dceři jako trenážér. Na otci má dcera možnost vyzkoušet si nejrůznější chování a přístupy k opačnému pohlaví v chráněném rodinném prostředí. Dívka má tak možnost si vyzkoušet, čeho u otce, muže, dosáhne tím, že bude plakat, že bude předstírat, že něco nezvládne, že se v tomhle bude líbit mužům, včetně táty, když na otce „hodí psí oči“ apod. (Novák, 2009). Na to poukazuje i Corneau (2000), který říká, že později si dcera na otci zkouší své sváděcí schopnosti. Dcera v dospívání potřebuje cítit od otce náklonost a cit, aby tak získala právo na své vlastní touhy a vlastní citový život. To následně slouží k rozvoji sebedůvěry a iniciativnosti, která je ve vztazích důležitá.

Vzhledem k tomu, že vztah dcery s otcem je prvním vztahem, který dívka navazuje s opačným pohlavím, může být tento vztah klíčový v tom, jak dcery budou vnímat a chápat své vztahy s ostatními muži. Pokud si dcera a otec vytvoří silnou vazbu, ve které je prostor pro otevřenost a podporu, pak je pravděpodobné, že budoucí vztahy s muži budou podobné tomu s otcem a budou častěji vyhledávat vztahy vyznačující se emoční blízkostí. Naopak pokud dívky nevytvoří silné pouto k tomu, nemusí v budoucnu vědět, jak navázat takovýto typ vztahů, nebo nebudou věřit v to, že se takový vztah s mužem dá navázat (Haaz, Kneavel, & Browning, 2014).

Wright (1998) předpokládá, že dcera bude navazovat kvalitní partnerské vztahy, pokud jí otec umožnil navázat takovýto druh vztahu sám se sebou. Naopak odmítnutí kvalitního vztahu může způsobit, že se dcera v budoucích vztazích s muži nebude cítit dobře, protože její prvotní zkušenost s dvořením se opačnému pohlaví, otci, nepřinesla pozitivní odezvu. To má následný dopad zejména na to, jak dcera vnímá svou sexualitu, ta je totiž formována reakcemi jejího otce. Pokud otec dostatečně neoceňuje dceřinu ženskost nebo na ni reaguje negativně, zpomaluje její vývoj.

Jak uvádí Novák (2009), v literatuře můžeme najít termín „**bezpečný otec**“. Takový otec se vyznačuje jistotou, kterou dceři poskytuje, nabízí jí pomoc, do určité míry ji obdivuje a oceňuje její hodnotu. Tohoto všeho je u otce pro dceru dostatek, dcera si nemusí jeho pozornost kupovat. Tímto chováním otec připravuje dceru na budoucí běžné kontakty s muži. Dcera, která toto dostala od svého otce do vínku, je připravena na budoucí vztahy s muži, je v nich sebejistá a nemusí se nikomu podbízet, je vyrovnaná a citově naplněná. I tento „ideál“ může mít v budoucnu svá úskalí, kdy dcera při výběru životního partnera má přehnané a rigidní představy o budoucím partnerovi.

Otcové mají, dle autorů studie, vliv na dceru v jejich schopnosti si důvěřovat, vážit si sama sebe a díky tomu vycházet s dalšími muži v jejím životě. Dcery, které vyrůstaly bez otce, mají oproti dcerám z úplných rodin problém vytvořit si smysluplný trvalý vztah s muži a jsou více náchylné k tomu, aby byly k mužům odmítavé, nebo naopak sexuálně agresivní. Vztah otce a dcery slouží jako model pro dceřiny budoucí kontakty s muži. Dcery vyrůstající bez otce mohou toužit po mužské pozornosti, zejména pokud otce ztratily v důsledku rozvodu nebo je otec opustil (La Guardia, Nelson, & Lertora, 2014).

Hetheringtonová (in Haaz, Kneavel, & Browning, 2014) ve svých studiích pozorovala, že dcery, které nevidají svého otce či s ním mají jen minimální kontakt, mají problémy v kontaktu s muži. Takovéto dívky navazují vztahy mnohem dříve a dříve také zahajují sexuální život. Hetheringtonová odůvodňuje toto chování skutečností, že dcery nechtějí zažít totéž zklamání jako jejich matky, a proto se snaží zajistit si své štěstí u mužů. Právě nedostatek zkušenosti ze vztahu s milujícím otcem a špatné vzpomínky na jejich otce mohou způsobit, že je dcera v této oblasti značně neobratná a úzkostlivá.

A k podobným závěrům přicházejí ve svých studiích i Krohn a Bogan (in La Guardia, Nelson, & Lertora, 2014). Ti poukazují, že dcery z rodin, kde chyběl otec, se v porovnání s dcerami, při jejichž výchově byl přítomen otec, častěji vdávají jako náctileté, stávají se náctiletými matkami, svobodnými matkami, a pravděpodobněji se rozvedou. Na to

upozorňuje i Ellis (in Pavlát, 2008), že totiž ženy, které nevyrostaly se svým otcem v raném dětství, dříve zahájily sexuální život a častěji otěhotněly ve věku do 16 let.

Dívka vychovávaná bez otce má navždy nenaplněnou touhu po akceptování muži. To může vyústit v nápadnější prezentaci vlastní sexuality vůči okolí, která pramení ze strachu, že se dívka nebude líbit mužům. Nedostatek otcovské lásky vede některé dívky k užívání drog, aby vyplnily tuto prázdnotu (Farrell in Bakalář, 2002).

Prázdnotu způsobenou nezájmem otce se může dcera snažit vyplnit ideálem muže, kterého dokáže plně uspokojit, udělá ho šťastným. Tento ideál je natolik přísný a silný, že jej nedokáže naplnit žádný muž, a dcera není schopna navázat plnohodnotný partnerský vztah (Corneau, 2000).

Další příčinou včasného zahájení sexuálního života dívek může být skutečnost, že mladým ženám bez otce chybí určitý pocit bezpečí ze strany mužů. Tento pocit buduje dcera se svým otcem skrze pevnou citovou vazbu. Výsledkem absence tohoto pocitu je nejen časné zahájení sexuální aktivity, ale také sexuální promiskuita (La Guardia, Nelson, & Lertora, 2014).

Příčinou ženské promiskuity může být fakt, že dcera se stala obětí nevhodného sexuálního chování ze strany otce, např. dával jí přehnaně najevo svou sexuální touhu. Toto trauma může vést k narušení tělesné integrity, která má za následek právě promiskuitu. Toto tvrzení potvrzuje i skutečnost, že v životním příběhu řady prostitutek můžeme narazit na takovéto otcovo nevhodné sexuální chování. Tyto ženy často nenávidí své otce i muže, se kterými se stýkají. Pokud otec dívce projevuje přehnaně svou sexuální touhu, dívka je tímto chováním znechucena, uzavírá se do sebe, začne se chovat chladně k okolí a přezíravě ke svému tělu. Druhým způsobem obrany může být opačný extrém, a to je exhibicionismus (Corneau, 2000).

Na to poukazuje i Novák (2009). Traumatizace otcem v sexuální oblasti se může v dospělosti manifestovat poruchami sexuálního prožívání, ale také depresemi, pocity úzkosti a sebepodceňováním. Dcery pak mohou vykazovat potíže nejen v partnerských vztazích, ale také ve výchovném působení na své vlastní děti. Může přetrvávat i zvýšené sexuální napětí.

Nepřítomnost otce v životě dcery může později vyústit v navazování vztahů se staršími muži. Dcera se tím snaží napravit svou sebeúctu, která utrpěla otcovým odcizením a nezájmem. V řadě případů pak žena staršího partnera opouští, aby se pomstila za to, že ona byla opuštěna jako dítě (Corneau, 2000). Vztah se starším mužem v takovém případě dceři supluje vztah s otcem. Dcera se snaží od partnera získat nové vědomosti, bezpečí a péči. Prostřednictvím takového vztahu si dcera nahrazuje výchovu, kterou jí měl v dětství

poskytnout otec. Pokud obě strany tuto skutečnost akceptují, je vše v pořádku. K problému může dojít v okamžiku, kdy dcera skrze tento vztah „dospěje“ a zatouží po zralém vztahu s partnerem blízkého věku jejímu, což může být příčinou rozpadu takového soužití. Tím rozhodně ovšem nemyslím, že všechny vztahy s velkým věkovým rozdílem partnerů jsou odsouzeny k zániku.

Narušený vztah otce a dcery může mít i řadu dalších důsledků projevujících se ve vztazích dcery. Pokud otec neprojevoval o dceru dostatečný zájem, narušil dívčinu jistotu, zda se pro ni najde vhodný partner. Pro takovéto mladé ženy se stává hledání partnera prvořadým životním úkolem. To může vést k tomu, že žena bude ve vztazích tolerovat i zcela nepřijatelné situace, jelikož budou trpět nejistotou, zda najde lepšího partnera (Corneau, 2000).

Corneau (2000) ještě upozorňuje, že žena, která byla traumatizována zanedbáváním od svého otce nebo jeho nepřítomností, často stojí v opozici vůči svému partnerovi. Tyto ženy potřebují neustále cítit jeho podporu, na níž závisí jejich duševní rovnováha. Žena s tímto typem traumatu má přehnaná očekávání od partnerského vztahu a má vytvořený nedostižný ideální muže. Tyto partnerské vztahy často končí neúspěchem, neboť muži nejsou schopni její očekávání naplnit.

Všechno má ovšem obvykle dvě strany mince, a proto i přehnaná péče a zájem ze strany otce může být za určitých okolností negativní. Značným rizikem je podle Nováka (2009) tzv. **hypertrofie ideálního otce**. V takovém případě dcery nejsou schopny si najít životního partnera, neboť žádný se nepodobá ideálu jejich otce. Dcery většinou zůstávají samy a náplní jejich života je péče o stárnoucího otce. Riziko se zvyšuje s velikostí místa bydliště, jelikož v menších městech má dcera také méně příležitostí k seznámení.

Pokud již není jiné řešení a otec se vzdálí ze života dcery, nejčastěji kvůli rozvodu, neměl by na tento vztah rezignovat. Naopak by jej měl aktivně budovat i po rozvodu. Je zřejmé, že úroveň emoční blízkosti (např. pocit blízkosti, svoboda otevřeně vyjadřovat pocity v podporujícím a autentickém prostředí, porozumění) v současném manželství ženy je určováno silou vztahu s jejím otcem. Ženy, které zaznamenávaly větší emoční blízkost v manželství, současně zaznamenávaly silný vztah s otcem. To dokazuje, že i ženy, jejichž rodiče neměli blízký a vřelý citový vztah, se mohou naučit citové blízkosti skrze vztah, který budují se svým otcem. Právě vztah mezi otcem- mužem a dcerou- ženou může sloužit jako model intimity (Haaz, Kneavel, & Browning, 2014).

Jak vyplývá z poznatků různých autorů, pro dceru, a vlastně každé dítě, je nejlepším modelem úplná rodina. Díky přítomnosti obou rodičů si dítě uvědomuje odlišnosti v jednání a chování muže a ženy. Správným výchovným působením může tyto informace integrovat do

celistvé osobnosti, která je připravena na budoucí život, který nejen zahrnuje kvalitní a zdravý partnerský vztah, ale v němž si dcera klade přiměřené cíle, je soběstačná, má důvěru v sebe i své schopnosti. Jak se ukazuje, v tomto procesu má nepostradatelnou úlohu dívčin otec. Proto by tento vztah měli podporovat nejen samotní aktéři (dcera a otec), ale i matka, která tak může poskytnout dceři výhodu pro její budoucí život.

Současně musím upozornit na to, že ne všichni můžou s názory těchto autorů a s výsledky jejich studií souhlasit. Nikdy totiž nelze žádný výsledek či názor vztáhnout na celou populaci, neboť jak dozajisté všichni dobře víme, výjimka potvrzuje pravidlo. Ve většině studií se hovoří výhradně o osobnosti otce, nesmíme ovšem nikdy zapomenout na osobnost konkrétní dcery. Každý z nás je originál a jedinečný, a stejně je to i v případě vztahu dcer s jejich otci. Někdy stačí jen drobná nuance v osobnosti člověka a stejná příčina bude mít zcela jiný důsledek. To musíme brát v potaz i v případě posuzování vztahu otce a dcery a na každou takovou dyádu pohlížet v co nejširších souvislostech a okolnostech jejich života.

5 MLADÁ DOSPĚLOST

V následující kapitole se budu zabývat životním obdobím mladé či rané dospělosti. V tomto životním období se nacházejí respondentky mého výzkumu, a proto je na místě seznámit se s vývojovými úkoly, které toto období klade na mladé dospělé lidi.

Časově vymezit období mladé dospělosti není snadné, neboť se liší od autora k autorovi. Dle Langmeiera a Krejčířové (2006) je časná dospělost vymezena věkovým rozmezím od 20 let do 25 let. Říčan (2006) vymezuje toto období od 20 do 30 let, Vágnerová (2007) pojímá toto období nejširěji, a to v rozpětí od 20 do 40 let.

Otázkou ovšem stále zůstává, co můžeme považovat za mezník pro vstup do dospělého života. Po právní stránce se člověk stává dospělým s dosažením 18- ti let. Většina adolescentů se ale necítí v 18- ti letech plně dospělými. Čím se tedy stává člověk dospělým? Je to se vstupem do zaměstnání, odstěhováním se od rodičů, vstupem do manželství či narozením prvního dítěte? Možná k pocitu dospělosti přispívají svým podílem všechny tyto významné životní události a kroky.

Za jedno z hlavních kritérií dosažení dospělosti je udávána osobní zralost. Zralým člověkem můžeme nazývat jedince, který přejal plnou osobní a občanskou odpovědnost, začíná být ekonomicky nezávislý, svým podílem přispívá k vytváření obecných statků, rozvíjí své záliby, vytvořil si stabilní a hluboký vztah k životnímu partnerovi a současně si zachoval širší přátelské vazby, přijal odpovědnost za výchovu svých potomků a současně bere ohledy na své stárnoucí rodiče, na kterých je zcela nezávislý. Zralý člověk plně rozvinul pracovní činnost a dokáže ji vyvážit činnostmi, které vykonává ve volném čase (Langmeier & Krejčířová, 2006). Přijetí těchto požadavků je dlouhodobý proces, který je pro mladého člověka velmi náročný a značně individuální, neboť moderní společnost klade na mladé lidi stále větší nároky na připravenost pro dospělý život. Současně ovšem společně dává i více prostoru a času pro dosažení těchto požadavků.

Americký psycholog Jeffery Jensen Arnett zavádí koncept „vynořující se“ dospělosti (emerging adulthood) a vymezuje ho věkovým obdobím od 18 do 25 let. Arnett chápe toto období jako samostatnou vývojovou etapu, která se odlišuje jak od adolescence, tak od mladé dospělosti. Toto vývojové období můžeme charakterizovat 5 základními znaky:

1. prozkoumávání vlastní identity (identity exploration) - prozkoumávání budoucích možností, zejména v oblasti práce a lásky
2. nestabilita (instability)

3. zaměření na sebe sama (self-focused time of life) - v tomto období se rozhoduje mladý člověk relativně nejsvobodněji a nejnezávisleji na druhých lidech či okolních požadavcích
4. pocit „mezi“ adolescencí a dospělostí (feeling „in-between“)
5. věk možností (age of possibilities) - mladý člověk si ujasňuje své priority, své budoucí profesní i osobní zaměření (Hendry, & Kloep, 2010; Arnett, 2000, Arnett, 2007).

V české literatuře je „vynořující se“ dospělost často ztotožňována s časnou dospělostí, a mladá dospělost je tedy chápána jako přechodné období mezi adolescencí a plnou dospělostí. Dospělost je poté vymezena 3 kritérii: věkem, převzetím vývojových úkolů a dosažením určitého stupně osobní zralosti. Základním znakem zralosti je překonání rozporů mezi dětstvím a dospíváním (Langmeier & Krejčířová, 2006).

Říčan (2006) definuje dospělého člověka následovně:

- Člověk vykonává produktivní práci, která ho činí soběstačným, a chápe její smysl, případně se soustavně připravuje na vykonávání povolání. Jeho pracovní výkon je stabilní. Je schopen spolupracovat s kolegy bez konfliktů, je schopen se podřídit nadřízenému. Přijímá radu i pomoc, případně je schopen je sám poskytnout.
- Hospodáří samostatně, je schopen se starat o své osobní věci.
- Jedná vyspěle s osobami, které jsou mu nadřízené, nejedná vůči nim impulzivně, dokáže přiměřeně prosadit svůj názor.
- Do budoucnosti má realistické plány, které vyplývají z jeho zájmů a sklonů.
- Bydlí samostatně, pokud to není možné, má v domě rodičů vymezený svůj soukromý prostor, o který se stará odpovídajícím způsobem.
- Je schopen trávit volný čas sám, současně má několik blízkých přátel.
- Je schopen stýkat se s osobami druhého pohlaví bez přílišného studu či zábran. Poskytuje i přijímá lásku a něhu. Má tendenci pro tvorbu dlouhodobého vztahu, který je citově silný a emocionálně odlišný od vztahu k rodičům.
- Cílevědomě a samostatně rozšiřuje svou orientaci a své povědomí v oblasti, kde žije a pracuje.
- Aktivně se zajímá a pečuje o členy své rodiny, své přátele i širší veřejnost.

Obecně jde o období velkých nadějí, optimistického budování vlastního života a energického až nadšeného životního rozběhu. Mladý člověk věří svým schopnostem, je schopen řešit vzniklé problémy racionálně, jedinec jedná rozhodně a svá rozhodnutí dovede prosazovat tvrději nežli je tomu v pozdějším věku (Říčan, 2006). Dochází k upevnění identity dospělého a k identifikaci s touto rolí, člověk je orientován produktivně. Natrvalo se

odpoutává od své původní rodiny a zakládá svou vlastní rodinu (Langmeier & Krejčířová, 2006). Podle Eriksona je hlavním úkolem tohoto období dosažení opravdové a zdravé intimity. Dospělost je dobou sexuální zralosti a sexualita je důležitým aspektem partnerských vztahů. Na určitém stupni vývoje je postoj k sexualitě ovlivněn potřebou mít dítě, a tudíž do popředí vchází její reprodukční složka, které neměla v adolescenci téměř žádnou hodnotu (Vágnerová, 2007).

V tomto období klesá význam zrání a značný vliv získává učení, zejména zkušenosti jedince, které ovlivňují všechny složky psychiky, a jejich vliv je patrný i v jednání člověka, zvláště ve sféře pracovní a rodinné. Role dospělého je typická i nárůstem práv a povinností. Současně má i větší sociální prestiž, neboť vyžaduje zvládnutí náročnějších a obtížnějších úkolů (Vágnerová, 2007).

V kognitivních schopnostech se uplatňuje postformální myšlení, které bere v úvahu aspekty problému, jeho mnohoznačnost i celkový kontext. Současně si uvědomuje i jeho subjektivní rozměr. Dospělý člověk si plně uvědomuje své limity a dokáže jim aktivně přizpůsobit přístup k řešení problému. Mladý dospělý je schopen kompromisu, který pro něj neznamena projev submise či rezignace na vlastní názor, ale chápe jej jako rovnocennou možnost řešení konfliktu, a tudíž je mladý jedinec plně otevřen změnám, kterým se flexibilně přizpůsobuje (Vágnerová, 2007).

Úkolem mladé dospělosti tedy je najít alespoň dlouhodobé, pokud ne celoživotní, konkrétní cíle a započít svou samostatnou životní cestu. Realizace vytyčených životních cílů se odehrává především v následujících vývojových obdobích (Langmeier & Krejčířová, 2006).

VÝZKUMNÁ ČÁST

6 ÚVOD DO VÝZKUMNÉ PROBLEMATIKY

Současná společnost prochází značnými změnami, které se dotýkají nás všech bez rozdílu. Koho se budou ovšem týkat nejvíce, je budoucí generace. To, jakým vlivům a okolnostem jsou vystaveny dnešní děti, bude utvářet i budoucí podobu společnosti. O naší společnosti můžeme hovořit jako o tolerantní či liberální, přesto považují za vhodné zachovat některé aspekty života společnosti i pro příští generace. Za jeden z nejdůležitějších základních kamenů života každého jedince považují já osobně stabilní rodinné zázemí, které dítě chrání, podněcuje k činnostem a aktivitám a poskytuje mu dostatek lásky a respektu bez ohledu na jeho vzhled, schopnosti, dovednosti či charakterové vlastnosti. Takovéto rodinné zázemí můžeme považovat za to nejlepší, co může každé dítě bez rozdílu v životě potkat.

Zároveň si musíme kriticky přiznat, že ne všechny děti mají takové štěstí, že se narodí do úplné a milující rodiny. A ani narození do tohoto typu rodiny není zárukou toho, že tomu nemůže být za pár let zcela jinak. Zejména vysoká míra rozvodovosti by nás měla vést k zamyšlení, zda není třeba něco v naší společnosti špatně nastaveno, nebo zda není něco špatně nastaveno v nás samotných. Možná kdybychom se podívali na rozvod očima dítěte a nikoli očima často sobeckých a na svůj prospěch myslících rodičů, změnilo by mnoho z nás pohled na tuto problematiku. Vždyť přáním každého dítěte je mít na blízku oba rodiče.

Vztahy s našimi rodiči procházejí různými podobami v průběhu našeho života. A aniž bychom si to uvědomovali, tyto změny se promítají do života nás samotných i celé naší rodiny. To, jaký postoj zaujímají naši rodiče k nám, má častokrát vliv na to, jakým způsobem pak my sami reagujeme ve společné interakci. Ať už si to připouštíme, nebo ne, rodiče si nevybíráme a jako děti je často i bezpodmínečně milujeme a přijímáme. Až později reflektujeme jejich chování k nám.

Právě skrze vztah s oběma rodiči se učíme přistupovat k životu, okolním lidem i sobě samým. Díky bezpečné vazbě na rodiče se učíme důvěřovat okolí, učíme se nejrůznějším sociálním dovednostem a díky rodině se učíme žít ve skupině lidí v časech dobrých i špatných. Mnoho lidí může považovat za důležité především vztah matky a dítěte, o čemž svědčí i fakt, že v minulosti byly příčiny některých poruch u dětí připisovány špatnému vztahu mezi matkou a jejím dítětem. Díky pozůstatku tohoto přesvědčení, které je dodnes rozšířené mezi značnou část populace, zapomínáme na důležitost vztahu, kterým mezi sebou mají otec a dítě, zvláště pak otec a dcera.

A tento trend byl po dlouho dobu patrný v odborných kruzích, kdy se řada výzkumníků a odborníků zaměřovala na vztah mezi matkou a dcerou, už méně pak na vztah

mezi otcem a dcerou. Naštěstí se tento trend začíná v současnosti měnit a my můžeme najít řadu studií, které dokazují, jaký přínos má pro budoucí život dcery její vztah s otcem.

Často se říká, že dívčin otec je její „první láska“, že každá holčička alespoň jednou za život zatouží vdát se za svého tatínka, a to bez ohledu na zkušenosti, které dcera má se svým otcem. Z toho můžeme usuzovat, že vztah mezi otcem a dcerou má potenciál formovat způsob interakce, který žena bude využívat ve vztazích a přístupu k okolí v dospělosti. A právě tyto vztahy mezi otci a dcerami jsou až násilně narušovány a přerušovány kvůli rozvodu rodičů.

Obecně se předpokládá, že dcery mají ve většině případů bližší vztah s matkou než s otcem. Tento blízký vztah se po rozvodu rodičů obvykle ještě prohlubuje a současně ochabuje vztah dcery s otcem. Emoční vztah otce s dcerou trpí po rozvodu mnohem více, nežli je tomu v porovnání vztahu otce a syna. Tento fakt můžeme vysvětlit tím, že otcové cítí mezi sebou a dcerou značné genderové rozdíly, které jim mohou bránit v tom, aby se více zapojovali do výchovy dcery. Díky těmto rozdílům je vztah mezi dcerou a otcem nesnadné vybudovat v sezdaném soužití, natož pak budovat tento vztah po rozvodu, kdy otec nebydlí s dcerou ve společné domácnosti.

Zhoršení vztahu mezi dcerou a otcem po rozvodu v porovnání se vztahem mezi otcem a synem může být způsobeno tím, že dcery mají pocit křivdy a nedostatek respektu ke svým otcům. Dále se u dcer může vyskytnout pocit, že otcové nejsou schopni s nimi navázat vztah, který potřebují (East, Jackson, & O'Brien, 2007). Navíc dcery jsou daleko více vnímavé k dopadům, které rozvod má na matku, a tyto negativní dopady mohou dávat za vinu právě otci. Toto přesvědčení opět vzdaluje dcery od jejich otců. Dcery bývají také velmi vnímavé na konflikty mezi bývalými manželi. Vztahy mezi dcerou a otcem se výrazně zlepšily v okamžiku, kdy došlo k urovnání sporů mezi jejími rodiči. Pokud tyto konflikty přetrvávají, zvyšuje se pravděpodobnost, že matka nebude podporovat vazbu dcery s jejím otcem, což může mít řadu negativních dopadů, které si nikdo ze zúčastněných často plně neuvědomuje (Frank in Haaz, Kneavel, & Browsing, 2014).

Rozvodovost se v České republice dlouhodobě pohybuje kolem 45% a způsobuje, že mnoho dětí vyrůstá bez pravidelného kontaktu s otcem, neboť v české soudní praxi je dítě mnohem častěji svěřeno do péče matky, která nemusí být vždy ochotna „půjčovat“ dítě otci (Pavlát, 2011). Příčinu můžeme hledat například ve snaze pomstít se bývalému partnerovi či ho potrestat za křivdy, které otec matce způsobil v době rozvodu nebo manželství. Bohužel nejvíce tímto trpí děti, a nikoli bývalý partner.

Z tohoto důvodu považuji za důležité zaměřit se více na vztah, který mezi sebou mají dcery a jejich otcové. Neboť, jak prokazují mnohé výzkumy uskutečněné v posledních letech,

je vztah s otcem pro dceru stejně důležitý, snad v některých aspektech i důležitější, nežli vztah s matkou. Díky rozvodům je ale dívka často o tento vztah ochuzena. Podnětem pro psaní diplomové práce se stala zvyšující se míra rozvodovosti a „ztráta“ jednoho z rodičů, zpravidla otce, která je častá i v mém okolí. Účelem mé diplomové práce je více se zaměřit na to, jakou roli hraje otec v životě dcer, které pocházejí z úplných rodin, a tudíž měly svého otce po celý život na blízku. Dále jaký si k němu vybudovaly vztah a zda si vůbec uvědomují, že by měl na ně vztah s otcem nějaké dopady.

6.1 Cíl výzkumného šetření

V současnosti existuje řada studií zaměřujících se na vztah dítěte s jeho rodiči, zejména pak na vztah dcery a matky. Menší pozornost je věnována pak vztahu mezi otcem a dcerou. V zahraničních výzkumech se tento vztah dostává do popředí vědeckého zájmu výzkumníků. V českých poměrech se touto problematikou zabývají především Bakalář a Novák, kteří se touto tématikou zabývají v rámci rozvodových řízení, která ve většině případů rozhodnou o svěření dítěte do péče matky a otec se tak dostává na okraj života dětí. I v této oblasti lze ovšem v posledních letech zaznamenat nárůst zájmu o danou problematiku.

Pokud se podíváme na výzkumy, které byly v této oblasti provedeny, zjistíme, že většina z nich se zaměřuje na vztah otce a dcery až v době, kdy dcera o otce „přišla“ díky rozvodu. Výzkumníci se soustředí zejména na negativní dopady, které se s sebou přináší absence otce v každodenním životě dcery. Méně výzkumů se již zaměřuje na „zdravý“ vztah mezi otcem a dcerou, mám na mysli vztah, který si navzájem dcera a otec budují v úplné rodině, které není zasažena rozvodem či úmrtím jednoho z rodičů.

V mém výzkumu jsem se tedy zaměřila na vztah otce a dcery z úplných rodin, které nejsou zatíženy rodinnou dysfunkcí, a tudíž byl otec přítomen v životě dcery od jejího narození až do dospělosti. Na vztah otce a dcery jsem nahlížela z pohledu mladých dospělých dcer, jde tedy o jejich subjektivní prožívání tohoto vztahu. **Cílem výzkumu** mé diplomové práce je zmapovat a popsat specifika, proměny a přesahy vztahu otce a dcery právě z pohledu mladých dospělých žen.

Záměrem, který jsem po celou dobu výzkumu měla na paměti, bylo přivést okolí k zamyšlení se nad současnou situací rodiny v českých zemích, nad tím, jak v současnosti vnímáme otce a otcovství a zda i my sami, ačkoli se prohlašujeme za tolerantní a liberální, nejsme ve skutečnosti konzervativní lidé, kteří se snaží zachovat strukturu rodiny, potažmo otcovství, které známe z dřívějších dob. Přestože všichni dobře víme, že pro dítě jsou stejně důležití oba rodiče, zdá se mi, že v některých chvílích v životě na to zapomínají nejen

jednotlivci, ale také různé organizace a instituce, jejichž primárním cílem by mělo být konání v zájmu dítěte.

I teoretický základ, na který jsem se zaměřila v první části diplomové práce, poukazuje na negativní dopady, jež má dlouhodobá absence otce v životě dívky. Proto se domnívám, že bychom se měli pokusit najít takové řešení, které by i po rozvodu rodičů zajistilo dětem, zvláště dcerám, optimální psychický vývoj bez negativních osobnostních, emocionálních a sociálních dopadů na jejich budoucí život. Mým očekávaným praktickým výstupem diplomové práce mohou být podněty a náměty pro poradenské pracovníky, kteří přicházejí ve svém zaměstnání do styku s rodinami procházejícími rozvodem, které by minimalizovaly negativní důsledky, které s sebou přináší absence otce v kterékoli etapě života dcery. Případně jako podnět pro další empirické zkoumání této problematiky, která je v naší společnosti aktuální.

6.2 Výzkumné otázky

Ve výzkumu mi šlo o zmapování vztahu otce a dcery z globálního pohledu, tedy o to, jak mladá žena vnímá svůj vztah s otcem a otce jako součást své rodiny. Na tuto oblast cílila také největší část otázek zařazených do rozhovoru. Na základě teoretického ukotvení jsem se ve výzkumu zaměřila ještě na další tři oblasti, které jsou již konkrétnější a cílí na specifickou oblast života mladé ženy, a to na její sebehodnocení, životní cíle, které si klade, a její partnerské vztahy, které jsou zachyceny spíše okrajově, neboť na tuto oblast se zaměřuje řada studií a výzkumů. Méně se jich už ovšem snaží postihnout vztah otce a dcery jako celek.

Na základě teoretického ukotvení a svého výzkumného zájmu jsem stanovila pro výzkumné šetření následující čtyři výzkumné otázky zachycující různé aspekty vztahu otce s dcerou:

- 1) Jak vypadal vztah dcery s otcem v průběhu jejího života?
- 2) Jaké dopady má vztah otce s dcerou na její životní postoje a cíle?
- 3) Naplnil otec dceřiny představy otcovství?
- 4) Má vztah s otcem dopady na navazování partnerských vztahů dcery?

6.3 Metody výzkumného šetření

Výzkumy na toto téma můžeme najít, jak kvantitativní, tak kvalitativní. Přesto se častěji vyskytují výzkumy, které byly vytvořeny na základě dotazníkového šetření, tak totiž výzkumníci dosáhnou vyššího počtu respondentů a jejich výsledky jsou pak snáze

aplikovatelné na konkrétní populaci. V mém případě jsem zvolila kvalitativní výzkum, neboť kvantitativní přístup mi připadá ochuzený o cenné subjektivní prožitky a pocity, které ve vztahu s otcem zaznamenaly respondentky, které se účastnily mého výzkumu. Díky snaze o zachycení právě subjektivního prožívání tohoto jedinečného vztahu mezi otcem a dcerou jsem zvolila kvalitativní analýzu dat získaných prostřednictvím rozhovoru. Vztah prožívaný k druhé osobě s sebou nese vždy výrazný emocionální náboj, který by dle mého názoru nebylo možné dost dobře zachytit prostřednictvím kvantitativního šetření. Navíc kvalitativní přístup mi umožnil hlubší poznání specifík vztahu jednotlivých respondentek.

Typem výzkumného problému je deskripce, neboť se snažím zachytit a následně popsat jedinečný prožitek vztahu respondentky a jejího otce. Jako úroveň typu výzkumu byla zvolena **mnohočetná případová studie**, která svou pozornost soustředí pouze na jedince a zdůrazňuje souvislosti funkčních a životních oblastí života respondenta výzkumu a jeho historicko - biografické pozadí, které je pro tento výzkum klíčové. A to takovým způsobem, aby byl tento obraz respondenta strukturován v souladu s výzkumnou otázkou, potažmo cílem celého výzkumu (Mioviský, 2006). Případ jsem byl v mém výzkumu definován přítomností otce od narození po dosažení dospělosti účastnice výzkumu a nezátíženost rodiny dysfunkcí (závislost na alkoholu, domácí násilí, zanedbávání dětí apod.).

6.3.1 Metoda sběru dat

Pro sběr dat byla vybrána **metoda polostrukturovaného rozhovoru**, jelikož hlavním účelem výzkumu bylo zachytit specifický prožitek a pocity, které prožívá ve vztahu se svým otcem respondentka. Polostrukturovaný rozhovor umožňuje hlubší proniknutí do zkoumané problematiky, nabízí jedinečný pohled do všech souvislostí a okolností, které se vyskytují ve vztahu otec - dcera. Polostrukturovaný rozhovor poskytuje respondentkám dostatek prostoru pro vyjádření jejich subjektivních pocitů. Navíc dává respondentkám omezený rámec, avšak respondentky se v jeho rámci mohou pohybovat různými směry a samy si tak určovat, co je pro ně v dané oblasti nejdůležitější, což může být pro výzkum dalším přínosem.

Polostrukturovaný rozhovor se skládá z celkem 23 otevřených otázek, které jsem případně doplňovala otázkami vycházejícími z odpovědí respondentek. Tyto otázky sloužily především k lepšímu pochopení odpovědí a hlubšímu prozkoumání témat, které respondentka ve své výpovědi zmiňovala. Otázky byly vytvořeny na základě teoretického ukotvení a také mého výzkumného zájmu. K finální úpravě otázek došlo na základě pilotních rozhovorů. Díky podnětům a postřehům z pilotních rozhovorů byl rozhovor rozšířen o další otázky a získal svou finální podobu, kterou schválila opět vedoucí práce. Konečná podoba rozhovoru

čítala 23 základních otázek, které byly následně v neměnném pořadí předkládány jednotlivým účastnicím výzkumu.

Kromě samotných otázek byl zařazen na úvod i stručný dotazník, z kterého byly získány informace týkající se věku respondentek, jejich dosaženého vzdělání, délky trvání jejich partnerského vztahu a to, zda respondentka žije v manželství, případně ve společné domácnosti s partnerem.

Rozhovor se jevil jako vhodná metoda i z toho důvodu, že jsem měla možnost osobního kontaktu s respondentkami, měla jsem možnost pozorovat jejich reakce na některé otázky a v neposlední řadě šlo o získání větší důvěry ze strany respondentek. Osobní kontakt mi jevil jako vhodnější i z hlediska obtížnosti některých témat. Přímý kontakt výzkumníka a respondentek mohl také podpořit ochotu respondentek odpovídat i na otázky intimnějšího rázu.

Otázky z rozhovoru by se daly rozdělit do čtyř okruhů, které tematicky korespondovaly s výzkumnými otázkami. První okruh otázek se soustředil na obecné rozměry respondentčina vztahu s otcem. Tato část byla nejobsáhlejší, a jak se ukázalo, v mnoha případech dělala respondentkám největší obtíže, možná snad pro svou obecnou tematiku, která se dala pojmout z různých pohledů. Druhý okruh otázek cílil na oblast životních cílů a postojů respondentky, třetí okruh byl zaměřen na to, zda z pohledu respondentky otec naplnil dostatečně její představu o otcovství. Poslední část rozhovoru se pak zaměřovala na to, zda při navazování partnerských vztahů hrál nějakou roli dceřin otec. Druhý až čtvrtý okruh otázek byl konkrétnější a pro respondentky bylo mnohem snazší na tyto otázky odpovědět.

Respondentky byly oslovovány minimálně dva týdny před samotným rozhovorem. Byly informovány o účelu výzkumu a požádány o účast v něm. Pokud respondentka s účastí souhlasila, obdržela předem otázky, které jí budou v rámci rozhovoru položeny. Tento postup jsem zvolila především na základě zkušenosti s pilotními rozhovory, kdy se ukázalo, že určitá témata jsou pro respondentky obtížná a je na tyto otázky těžké odpovídat bez předchozího promyšlení odpovědi.

Proto byly otázky poskytnuty respondentkám předem, aby měly dostatek času se zamyslet nad svým vztahem s otcem a jeho různými aspekty. Tento rozhovor se ukázal jako účinný a i při samotných rozhovorech jsem mohla snadno pozorovat, nakolik se respondentka zamýšlela nad jednotlivými otázkami před samotným rozhovorem.

Ve druhé fázi sběru dat proběhly samotné rozhovory, kterých bylo celkem třináct. Každý rozhovor byl veden stejným způsobem, aby došlo k co nejmenšímu zkreslení dat. Na

úvod byla respondentka opětovně seznámena s účelem výzkumu, na jehož základě pak respondentka poskytla ústní informovaný souhlas s účastí ve výzkumu.

Po úvodním seznámení s účelem výzkumu a seznámení s etickými normami, kterými se budu během výzkumu řídit, byly zaznamenány doplňující informace do předem připraveného krátkého dotazníku. Následně proběhl samotný rozhovor. Délka rozhovoru byla různá a lišila se zejména díky různé připravenosti respondentek na rozhovor. Ty, které se na rozhovor připravovaly důkladněji, podávaly obvykle kratší a věcnější odpovědi, ale bylo to značně individuální. Průměrná délka jednoho rozhovoru byla asi 26 minut. V příloze je uveden kompletní seznam otázek, včetně některých doplňujících a úvodní krátký dotazník. Všechny rozhovory byly se souhlasem respondentů zaznamenávány na diktafon.

Před započítím každého rozhovoru jsem nejprve mluvila s respondentkou o nezávazných tématech, jednak abych si získala její důvěru, a pak také proto, abych lépe pochopila její komunikační styl a „naladila se“ na stejný komunikační styl.

Prostředí, ve kterém se odehrávaly rozhovory, bylo zvoleno po vzájemné domluvě s respondentkami. V této oblasti jsem ponechávala volbu prostředí konání rozhovoru na nich, jelikož hlavním požadavkem bylo, aby si zvolily pro ně příjemné a bezpečné prostředí, ve kterém by se snížila jejich případná testová anxietá, a tím se zvýšila vzájemná důvěra a ochota odpovídat na citlivé otázky. Ve většině případů volily respondentky klidné prostředí domova svého nebo výzkumníka, dvě respondentky zvolily klidnou kavárnu, kde jsme nebyly během rozhovoru rušeny.

Rozhovory byly plánovány tak, aby po samotném rozhovoru bylo dostatek času na případné otázky ze strany respondentek či prostor pro další povídání o tématech, která jsou i nepřímá spojená s předmětem mého výzkumu. Cílem bylo, aby respondentka neodcházela s pocitem nepochopení či pocitu psychického napětí, které v ní mohlo vyvolat naše povídání.

Třetí a doplňující fáze sběru dat byla založena na následném opětovném kontaktování respondentek s časovým odstupem. Časový odstup mezi rozhovorem a následným kontaktováním respondentky se pohyboval v rozmezí 10 až 14 dnů. Tento čas měl respondentkám posloužit pro případné další promyšlení položených otázek. Pokud respondentky napadla ještě nějaká myšlenka, měly možnost ji písemně doplnit. Této příležitosti ale využilo jen minimum respondentek.

Po závěrečné fázi sběru dat došlo k jejich transkripci. Data po transkripci byla následně „očišťena“ od vatových slov a informací, které nesouvisely s daným tématem, nebo si klient nepřál zveřejnění daných informací.

6.3.2 Analýza a interpretace dat

Při analýze dat v podobě přepsaných a „očistěných“ rozhovorů jsem vycházela z obsahové analýzy (Miovský, 2006). Jednotlivé otázky jsem roztřídila podle tématu, kterým se zabývaly na jednotlivé oblasti, tedy na myšlenkové celky, kterými jsem se po celou dobu svého výzkumu zabývala. Oblasti, které vplynuly z provedených rozhovorů, korespondovaly tematicky s výzkumnými otázkami.

První oblastí byl vztah dcery s otcem v různých etapách jejího života od dětství až po současnost. Další témata, která spadala do této oblasti, byla kladné a záporné vlastnosti otce, otcův přístup k dceři a její představa ideálního otce. Druhou oblastí byly životní postoje a aspirace v životě dcery. Sem spadaly otázky zapojení se otce do výchovy a volného času dcery, zapojení otce do domácích prací, požadavky otce na dceru během školní docházky a dovednosti, které dcera získala díky kontaktu s otcem. Třetí oblastí výzkumného zájmu bylo, zda otec naplnil své otcovství. V této oblasti se vyskytovaly otázky pátrající po schopnosti otce vyjádřit dceři svou lásku a náklonost, schopnost dceři pomoci, ocenit dceru či jak velkou svobodu jí ponechával v rozhodování a zda dcera vnímá, že by její vztah s otcem měl dopady na její současný život. Poslední oblastí pak byla oblast navazování partnerských vztahů. Tuto oblast pokrývaly otázky zabývající se volbou partnera či jeho porovnáním s respondentčím otcem.

V jednotlivých rozhovorech byly zachycovány pasáže a myšlenky, na které kladla respondentka důraz. Poté byly tyto konkrétní pasáže porovnávány mezi sebou. Stejným nebo příbuzným výpovědím respondentek byly přidělovány kategorie, jejichž prostřednictvím jsem se snažila co nejvíce postihnout daný výrok respondentky. Následně jsem tyto jednotlivé kategorie procházela a snažila se mezi jednotlivými kategoriemi najít možné souvislosti, podobnosti, či naopak odlišnosti a individuální rozdíly. Tímto postupem jsem se snažila o lepší vhléd do dané problematiky vztahu otce a dcery. Poté jsem nalezené souvislosti a odlišnosti sepsala do souvislého textu, který jsem obohatila o jedinečné výpovědi jednotlivých respondentek.

6.3.3 Etika výzkumu

Respondentka byla seznámena s dobrovolnou účastí na výzkumu a možností kdykoli od výzkumu odstoupit, případně neudělit souhlas s použitím získaných dat. Na základě toho poskytly respondentky ústní informovaný souhlas s účastí na výzkumu.

Respondentka byla ujištěna, že po celou dobu výzkumu budou respektovány její názory a jejich sdělení nebude nijak zneužito. Respondentkám byla zaručena ochrana soukromí a jejich osobních údajů, proto byla také respondentkám změněna v rozhovorech a následné analýze dat jména. Pokud respondentky zmínily jiné konkrétní jméno, nejčastěji jméno přítele, bylo jméno nahrazeno obecným pojmenováním partner či manžel.

Současně budou data získaná z rozhovoru použita výhradně pro účely tohoto výzkumu a nebudou šířena nikde jinde. Respondentům bylo zajištěno, že je účast ve výzkumu žádným způsobem nepoškodí. Pokud respondentky nechtěly některá témata otevírat, jejich rozhodnutí jsem respektovala. Případné otevření emocionálních ran jsem ošetřila ponecháním dostatečného času pro vypovídání se respondentky či předáním kontaktu na další odborníky. Při vyhodnocování dat jsem pracovala pouze s těmi daty, k jejichž použití a zveřejnění mi daly souhlas respondentky.

Pro případ dalších dotazů ze strany respondentek jim byl poskytnut kontakt na výzkumníka a nabídka zaslání výsledků výzkumu.

Respondentka za svou ochotu účastnit se výzkumu byla odměněna drobností, která žádným způsobem neovlivnila výsledky výzkumu.

6.4 Výzkumný soubor

Základní soubor mého výzkumu byl tvořen všemi mladými ženami, které vyrůstaly v úplné rodině se svým biologickým otcem od narození až do dospělosti. Respondentky byly do výzkumu vybírány podle předem stanovených kritérií. Hlavním kritériem byla přítomnost otce v životě dcery. Jako věkovou kategorii pro můj výzkum jsem zvolila mladé ženy v období mladé dospělosti, tedy ve věku od 20 do 25 let (dle Langmeiera a Krejčířové). Toto období jsem zvolila záměrně, neboť mladé ženy si dostatečně pamatují na období dětství a dospívání a zároveň mají dostatečný nadhled a odstup pro hodnocení svého vztahu s otcem. V období mladé dospělosti dochází k větší psychické a emocionální vyrovnanosti, která ovlivňuje pohled na rodinné vztahy, jelikož člověk je v tomto období schopen na věci nahlížet kriticky. Navíc v tomto období mladé ženy vstupují do partnerských vztahů, které mají potenciál, aby se staly vztahy dlouhodobými a trvalými. Proto byly do výzkumu zahrnuty pouze respondentky, které měly v současnosti dlouhodobý partnerský vztah, jenž trval minimálně 0,5 let. Díky dalšímu muži, který figuroval v jejich životě, mohly respondentky lépe posoudit roli otce ve svém životě, neboť mohly porovnávat otce se současným partnerem. Ideálním případem bylo, pokud respondentka byla vdaná či alespoň bydlela s partnerem ve společné domácnosti. Tohoto kritéria ovšem nedosáhly všechny respondentky,

jelikož řada z nich ještě studovala vysokou školu. V tomto aspektu vidím možné omezení svého výzkumu, protože až životem ve společné domácnosti se u člověka odhalí všechny jeho pozitivní i negativní stránky. Při výběru respondentek jsem zohlednila i vzdělání, jelikož i to má značný vliv na život člověka, který je patrný například v partnerských vztazích.

Respondentky byly do výzkumu vybírány pomocí metody prostého záměrného výběru a metodou sněhové koule. Jednalo se výhradně o osoby z mého okolí či okolí mých známých a přátel. Každá respondentka byla oslovena s dostatečným časovým předstihem a byla jí ponechána doba na rozmyšlenou, zda se chce výzkumu zúčastnit.

Celkem bylo osloveno 14 respondentek. Dohromady se výzkumu účastnilo 13 respondentek, jedna respondentka účast odmítla z důvodu časové vytíženosti. Průměrný věk respondentky činil 24 let. Všechny respondentky měly vysokoškolské vzdělání nebo měly ukončené středoškolské vzdělání s maturitou a v době výzkumu studovaly vysokou školu. Všechny respondentky měly dlouhodobý partnerský vztah, nejkratší partnerský vztah trval 0,5 roku, nejdelší pak 7 let. Průměrná délka partnerského vztahu činila 2,5 roku. Čtyři ze třinácti respondentek byly v době výzkumu vdané a další tři bydlely se svým partnerem. Celkem tedy ve společné domácnosti s partnerem žilo sedm respondentek.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výsledky rozhovorů budou uceleně prezentovány v následujících podkapitolách, které budou děleny dle tematických celků, které vyplynuly z analýzy rozhovorů. Každá tematická oblast bude doplněna o konkrétní výpovědi respondentek.

7.1 Charakteristika vztahu otce a dcery

Společnost se dnes v mnohém změnila a dnešní vnímání postavy otce může být zcela odlišné od představy, která převládala před padesáti lety. Dnes klade společnost na otce větší nároky a já jsem chtěla posoudit, jak velká je změna chápání otce v mé generaci. Tedy jak vnímají svého otce dnešní mladé dospělé ženy, které stojí na pokraji svého samostatného života. Zda si uvědomují, že by jejich vztah s otcem měl nějaké vědomé působení na jejich současný život.

Nejdříve se zaměřím na charakteristiku vztahu otce a dcery v jednotlivých životních obdobích a na to, jak dcera postavu otce vnímá ve svém dosavadním životě. Každá dcera pohlíží na svůj vztah s otcem individuálně, přesto můžeme najít určité shodné rysy v tom, jak dcera vnímá svůj vztah s otcem. Pro lepší přehlednost jsou tučně zvýrazněny kategorie, které byly zachyceny v jednotlivých výpovědích respondentek. Dané kategorie jsou následně doplněny o konkrétní výroky, které podávaly respondentky během rozhovoru.

Většina respondentek **vnímá** svůj **vztah s otcem** v současnosti **pozitivně**. Na této škále bychom mohli vztah charakterizovat od dobrého až po vynikající. Každá respondentka vztah charakterizovala osobitým způsobem, přesto jsem z jejich výpovědí nabyla dojmu, že jsou za dnešní podobu svého vztahu s otcem rády, mají spolu spíše přátelské vztahy, svého otce si váží a dokáží najít společné téma k hovoru. A to i přesto, že řada z nich už se s otcem nevidá tak často, jak tomu bylo dříve. To ve svém vztahu k otci vnímá i Adéla, 23.

„V současnosti jako s taťkou vycházím velice dobře, máme spolu, řekla bych spíš takové přátelské vztahy. Ale moc se nevidáme, je to takový, že opravdu jednou za týden přijedu na návštěvu k rodičům, takže popovídáme, ale už to pro mě není taková autorita, který bych se musela z něčeho zodpovídat, který bych musela něco vysvětlovat, že opravdu si už jenom tak popovídáme o tom, co se u nás děje, ale jako vycházíme spolu fakt dobře, jako takhle spolu i na nějaký společný akce zajdeme a už jsem opravdu spíš taková kamarádky, nebo já to tak beru.“

Michaela, 24, cítí, že k otci má za celý svůj život v současné době úplně nejbliž.

„Takže teď je výborný, teď je asi úplně nejlepší, co kdy byl. Protože teď se fakt snaží, nebo ne snaží, ale pomáhá nám úplně nejvíc, co kdy pomáhal, takže teď je nejlepší, co kdy byl... mně přijde, nebo že máme teď tak nejbliž k sobě... to je asi od svatby, je to takové úplně jiné, že se jako daleko víc stará, víc se zajímá celkově. Teď je to nejlepší.“

Na svůj vztah s otcem je hrdá i Zuzana, 22. Z jejího popisu vztahu s otcem číselně spokojenost a láska.

„Momentálně vynikající, já jsem nikdy neměla s ním žádný problém, takže máme se velice rádi. Já jsem prvorozená a su holka a mám dva bratry, takže já su tatínkova holčička, ale ve všem, takže máme úplně úžasný vztah, já ani nevím, jak to mám jinak říct, prostě se máme moc rádi a nikdy jsme ani neměli nějaké konflikt větší.“

Našly se ovšem i respondentky, které svůj vztah s otcem nevnímají tak pozitivně. Respondentky cítí, že **jsou jedna rodina**, ale nijak vřelé vztahy mezi sebou nemají. Radka, 23, nazývá svůj vztah s otcem jako hledající.

„... občas je dobrý, to je ten vrchol, a občas je pod bodem mrazu a spíš bych řekla, že je ještě takový hodně hledající. Jakože k sobě fakt hledáme cestu. No každopádně si nemáme moc co říct. A je to, že tím pádem k sobě hledáme tu cestu a jakože snažím se ho... Učím se ho mít ráda... snažím se ho přijmout takového, jaký je...“

V období dětství řada respondentek považovala svého otce za **hrdinu**, který si se vším poradí, všechno umí a všechno spraví. Některé respondentky připouštějí, že svého otce obdivovaly a považovaly jej v mnoha věcech a oblastech života za svůj vzor. S tím šel ruku v ruce pocit, že otec má svou dceru rád a projevuje o ni zájem, že se své dceři věnoval. Takto popisuje svou blízkost s otcem v dětství Dominika, 23.

„V dětství se mi i mým sourozencům hodně věnoval, snažil se s námi trávit co nejvíc svého volného času, vždycky mi byl nablízku, když jsem něco potřebovala. Když jsem byla malá, tak to pro mě byl takový můj hrdina, který mě ochrání před vším špatným, který mi se vším pomůže a všechno spraví.“

Jako velký vzor vnímala svého otce i Kamila, 23.

„Jo, tak hodně se mi věnoval, hodně si se mnou hrál... jako já jsem v něm viděla úplně takový vzor, jak kdyby boha, že taťka všechno dokáže, umí...“

Respondentky ovšem současně připouštějí, že pro mnohé z nich kromě hrdiny byl táta i nejvyšší autoritou v rodině, byl tou **hlavou rodiny**, které se neodmlouvá a která je v případě potřeby přísná a nekompromisní. I přestože je otec někdy trestal, stále cítily z jeho chování vůči nim lásku. Tak svého otce vykresluje i Denisa, 24.

„Tak já bych řekla, že to byl taky dobrý vztah, že tatka se nám hodně věnoval s bráchou... byl taková autorita, hlava rodiny a přišel mi, že všechno, ne jako věděl, ale se vším si uměl poradit, že byl jako takový, všemu rozuměl a tak, no.“

A jako hlavní autoritu v rodině svého otce vnímala i respondentka Kristýna, 25.

„Byl nekompromisní ve svých zákazech, důsledný a nedalo se s ním vyjednávat. Ale to je asi střípek. Jinak jsem s ním i v pubertě měla hezký vztah.“

Našly se ovšem i respondentky, které vzpomínají na **zlaté staré časy dětství**, ve kterých se cítily s otcem mnohem bližší, svůj vztah k němu popisují jako kladnější, než je tomu teď. Možnou příčinu tohoto stavu vidí v tom, že dříve se o ně otec víc zajímal a trávil s nimi více svého času. Takovýmto způsobem na vztah s otcem nahlíží Vendula, 24.

„Tak určitě byl kladnější než teď, spíš měl na mě tak víc času, lákal mě tak ke čtení, takže kladnější určitě. Ted' se tak zhoršil asi.“

A hlubší vztah k otci zaznamenává ve svém životě také Laura, 24. Ta říká, že ačkoli mají hezký vztah s otcem i v současnosti, v minulosti jí přišel otec bližší, jelikož se jí více věnoval a trávil s ní víc času. Jedinečnost vztahu z dětství připisuje i tomu, že nejmladší ze všech dětí, a navíc byla pro své rodiče neplánovaná.

Dvě respondentky uvádějí, že jejich vztah s otcem v dětství měl do ideálního daleko. Zkrátka jejich **otec věděl, že existují, ale** moc se o ně nezajímal, a jejich výchova tak spočívala především na matce. Takto na své dětství vzpomíná Michaela, 24.

„No to bylo právě takové, že nejvíc sa starala mamka, moc si jako nepamatuju, že by tatka nějak, jako chodil práce, živil nás, ale jakože moc si nepamatuju, že by někdy šel na třídní schůzky nebo prostě na nějakou besídku nebo na něco takového. Fakt si skoro u všeho pamatuju mamku. Nebo když jsme se učili plavat, jezdit na kole, tak tam byla vždycky mamka. A ono se to od toho i odvíjalo, že jsme si prostě nevytvořili tak blízký vztah...“

A podobně na dětství vzpomíná i Radka, 23. Otec u nich v rodině chodil do práce, vydělával peníze pro rodinu, ale už si nepamatuje, že by s nimi trávil volný čas, pokud vyloženě nemusel. Cítí, že si v té době spolu zkrátka neměli moc co říct.

Pubertu lze u většiny respondentek popsat jako **období plné protikladů**. Respondentky popisují, že se v období puberty mezi nimi začíná docházet ke konfliktům, řada z nich má pocit, že jim otec nerozumí, respondentky jsou vůči otci vzdorovitější a vyskytují se mezi nimi různě vážné konflikty a názory. S odstupem času reflektují, že s nimi zkrátka **„cloumala“ puberta**. Avšak i přes tyto konflikty cítily respondentky v otci oporu a lásku. Respondentky v tom ovšem nevidí nic zásadního a považují to za zcela přirozený vývoj. Jen mírné zhoršení vztah s otcem popisuje Denisa, 24.

„V pubertě to byl trochu problém, to vím, že jsem byla na rodiče věčně našťvaná prostě, že byli nemožní a tak, takže v té pubertě to bylo problematictější, ale potom po té pubertě se to zase uklidnilo, že se to zase vrátilo do toho normálu... takovou autoritu, někoho, kdo mi pořád něco přikazuje prostě, kdo se mi snaží nějak radit, ale já to nepotřebuju, takové rady, anebo že byl zbytečně starostlivý a tak.“

A podobný názor zastává i Dominika, 23, která připouští, že v pubertě se její vztah s otcem zhoršil, protože měla pocit, že ji bere otec jako malou a nezodpovědnou holku, která nemá dost vlastního rozumu. Jedním dechem ovšem dodává, že věděla, že se na otce může kdykoli obrátit a on jí vždy pomůže.

Popisované konflikty se mi jevily jako zcela přirozené. Jak víme z vývojové psychologie, mladý člověk je v období puberty emočně nestabilní a nejsou u něj nezvyklé časté změny nálad. Dospívající v tomto období na svět nahlíží dost kriticky. Puberta je obdobím vzdoru, kdy se u jedince projevuje negativismus, výbušnost a vzdorovitost, zejména vůči autoritám. Mladý člověk se snaží vymezit vůči přílišné závislosti na rodičích, a proto nejsou hádky s nimi v tomto období ničím překvapivým.

Snad nejbouřlivěji toto období popisuje Radka, 23, která na období dětství a puberty nerada vzpomíná, a i během rozhovoru bylo vidět, že se jí o tom těžce mluví.

„...já jsem se cítila, že jsem s tím taťkou a že vlastně jsem mu jakoby podobná, a to jsem strašně podobná, a ještě když mi to třeba někdo řekl, že jsem celý taťka, tak jsem se úplně nenáviděla, a proto jsem v té době prostě nějak uvědomila, že se prostě potřebuju od něho odlišit... Neměli jsme společné téma tím, že s námi ani netrávil toho čas, tak prostě tam nebylo, co bysme si spolu řekli, teda jakože pokud jsme se nepohádali vyloženě...“

Pár respondentek pocíval v tomto období ve vztahu změnu k lepšímu, pokud to porovnály s dětstvím. Mezi takové můžeme zařadit Julii, 25, která charakterizuje vztah v pubertě velmi stručně.

„Možná jsme se více přiblížili. Máme více společných témat.“

A výraznou změnu k lepšímu zaznamenává i Eliška, 23.

„... bylo to super, tam se to nějak začalo lepšit, že jsme si víc rozuměli a tak. A zjistila jsem, že povahově jsme si podobní.“

Zajímalo mě tedy, zda si jsou samy respondentky vědomy nějakých změn, které se udály v jejich vztahu k otci.

Osm ze třinácti respondentek zaznamenalo ve svém vztahu k otci v průběhu svého života změnu ve vztahu k otci. A všechny ji považují za pozitivní. Jejich vztah by se dal

charakterizovat úslovím, že **zraje jako víno**. Tedy čím je respondentka starší, tím lepší vztah má ke svému otci.

Snad největší změnu ve vztahu s otcem popisuje Michaela, 24, se kterou otec od 15 začal trávit více času, zejména díky sportu, a jejich vztah se i nadále prohlubuje.

Změnu ve vztahu k otci popisuje i Adéla, 23. Ta považovala svůj vztah k otci vždy za dobrý a bezproblémový, přesto v něm cítí drobné změny. Zejména v tom, jak ona sama vnímá svého otce.

„... když jsem byla malá, dejme tomu do té puberty, tak jsem ho brala jako takovej idol, asi bych to tak tenkrát neřekla, ale že prostě jako takovýho máho skvělýho tatínka, který se mi věnuje, a pak to byla v té pubertě taková autorita, jo že jsem se musela z něčeho zodpovídat, vyjednávat nějaký pravidla a tak. A teď bych řekla, že je to takovej partnerskej nebo přátelskej vztah, přístup.“

Některé respondentky uváděly, že změnu zaznamenávají i díky tomu, že se ony samy staly dospělými a dokáží se na spoustu věcí podívat s odstupem a kriticky. Díky tomu se dokázaly na některé situace podívat očima rodičů, což jim umožnilo pochopit některé jejich jednání. Tak to uváděla například Kamila, 23, která přiznala, že dříve vnímala vztah s otcem ze svého egocentrického pohledu, a když dospěla, konečně pochopila, co prožíval její otec v době její puberty.

Respondentka Vendula, 24, naopak zaznamenala **zhoršení vztahu** k otci. Možnou příčinu vidí v tom, že si našla partnera.

„Asi tím že jsem si našla toho prvního přítele, no a asi nevím, jestli se začal cítit méně cenný, že už na něj nemám tolik času, možná tím to bylo.“

Našly se ale i respondentky, které **žádnou významnou změnu** ve vztahu s otcem **nezaznamenávají** a uvádějí, že s otcem se mají pořád stejně rádi. Takto jej popisuje Kristýna, 22.

„Já myslím, že to bylo a je pořád stejné. Jsem i v dospělosti tatínkova holčička. Jen se logicky bavíme jinak a o jiných věcech, než když mi bylo deset.“

Žádnou zásadní změnu nevidí ani Laura, 24, která uvažuje nad tím, že vztah s otcem se musí přirozeně změnit, když si dcera najde stálého partnera.

„No, trošku tam změna je, ale opravdu nijak zásadní, tím, že mám svého partnera, tak trošku se to změní ten vztah, jo, že už tam dominuje nějaký jiný chlap, ale furt je to takový můj hrdina.“

Na otázku, co respondentkám na otci nejvíce vadí, se objevovaly značně rozmanité odpovědi. Jejich odpovědi by se daly shrnout tím, že **každý máme své chyby**, které jsou

značně individuální. Respondentky u svých otců vnímaly negativně například žárlivost, přehnanou pečlivost, neschopnost vyjádřit své city vůči rodině, neústupnost či zlozvyk jako kouření. Přesto několik respondentek zmiňovalo, že jim vadí **otcovo chování k matce**. Přípouštějí, že si toho ovšem začaly všimnout až v pozdějším věku a v dětství s jeho chováním vůči partnerce neměly problém. Velmi citlivě na takové jednání ze strany otce reaguje Kamila, 23.

„A ted'kom takhle, když ho vidím jako ted', tak mi třeba vadí někdy, jak se chová k mamce nebo nějaké takové jeho poznámky na mamčin vzhled, postavu nebo aj v tom vztahu s mamkou, jako spíš mně vadí, jak se chová, než to, jak se chová jako ke mně... A prostě přijde mi, že to беру strašně citlivě, jak se chová k mamce, tak mě to jako zraňuje, jako by se tak choval ke mně, a pak mám třeba strach, že se i můj partner tak bude chovat ke mně, to mi vadí nejvíc.“

Značnou váhu tomu, jak se otec chová ke své partnerce, připisují i odborníci. Dcery jsou totiž velmi vnímavé, co se týče negativních poznámek na matčinu osobu. Proto by se jich otcové měli vyvarovat, protože tím nejen zraňují svou partnerku, ale také dceru.

Na druhé straně mě zajímalo, čeho si respondentky na svém otci cení. I tady se výpovědi značně lišily. Přesto jsem zjistila, že **každého otce je za co si vážit**. Každá respondentka našla na svém otci minimálně jednu vlastnost, dovednost nebo schopnost, za kterou si ho cení a váží. Část respondentek si u svého otce vážila jeho **zručnosti**, toho, že si otec dokáže poradit sám bez cizí pomoci v oblasti techniky. Toho si na svém otci velmi cení Tereza, 24.

„Ano, velice oceňuji, že je manuálně zručný. To jako on co chytne, tak všechno mu jde, od nejjednodušších věcí... to je asi úplně to nejvíc, co sa mně líbí na něm...“

A tvůrčí přístup u otce oceňuje i Adéla, 23.

„Tak určitě jednak jako to, že byl takovej tvůrčí při tom, jak s náma trávil ten čas, že vopravdu vymýšlel různé kraviny, různé hry... A ještě že je takovej hrozně technickej typ, že to se mi na něm líbí, že třeba v létě, když je hezky a má volno, tak že ten čas využije, že jeden rok si udělal pergolu, druhý rok postavil krb, třetí rok udělal sklep, že si jako poradí se spoustou věcí.“

Často si respondentky cenily také otcova **zápalu pro věc**, ať už to byla jeho vytrvalost, pracovitost nebo nadšení pro místní tradice, jak tomu bylo v případě Laury, 24.

„No, obdivuju ho v tom, že hodně, dokáže se tak hodně věnovat tradicím naší obce, že tady tím strašně žije a vůbec tou obcí, možná víc jak rodinou...“

Velké pracovitosti si na svém otci váží Radka, 23. Díky otcově pracovitosti mohla společně se sourozenci studovat a mohli mít všechno, co potřebovali.

„Jakože cením si ho asi za to, jaký je strašný dřič v práci, že fakt jako mě je ho fakt někdy strašně líto... jakože nám dá na to studium, že prostě každý, kdo jsme mohli, tak jsme vystudovali, co jsme chtěli. A prostě všechno máme.“

Respondentky také na své otci oceňovaly jeho **smysl pro humor** a s tím spojený přístup k životu. To na své otci oceňuje zejména Denisa, 24, které je sympatické, že je její otec často dobře naladěný a pořád má smysl pro humor.

Jako obtížná se jevila otázka, zda respondentky převzaly něco z otcova stylu chování, ať už pozitivní, nebo negativní konotaci. Většina respondentek uvedla, že si **nejsou ničeho konkrétního vědomy**. I přesto téměř všechny respondentky našly něco, co mají se svým otcem společné. Společně s tím ovšem vyvstává otázka, do jaké míry to od otce přejaly vědomě, nebo zda se jedná o nějakou vrozenou podobnost. Tím směrem se ve své odpovědi ubírala Kamila, 23.

„Já nevím, možná v tom pozitivním, nevím, jestli jsem to přejala, nebo je to moje vlastnost, ale takovou tu klidnost nebo že mě jako, no, že nejsem tak výbušná jako mamka, že jsem spíš jak ten taťka taková klidná, nevím, jestli vyrovnaná, to asi ne, ale že si věci víc promýšlím, nejednám nijak zbrkle.“

Pokud již objevily respondentky nějakou shodu v chování se svým otcem, zmiňovaly respondentky, že **berou život více s nadhledem**, snaží se být více klidné a rozvážné. Tuto podobnost mezi sebou a otcem spatřuje Tereza, 24.

„Určitě, jako já si kolikrát všímám na sobě, že jsem víc po taťkovi než po mamce... jsem flegmatik, jakože hodně věcí nechávám na poslední chvíli, ale vždycky to udělám... no pak jako fakt ten život s nadhledem že beru, že si moc nedělám starosti s něčím, že vždycky nějak bylo a bude, vždycky se to nějak vyvrbí.“

A podobným způsobem přistupuje k životu i Dominika, 23, která vnímá značnou podobu s rodinou z otcovy strany.

„Myslím, že v tom přístupu k životu jsem dost po něm nebo po rodině z jeho strany, že dokážu brát věci tak s nadhledem a že se snažím mít na všechno takový optimistický pohled a že mě hned tak něco nerozhází, nebo že se netrápím maličkostmi.“

Objevila se i respondentka, pro kterou otec sloužil jako **vzor pro to, jaká být nechce**. Připouští, že něco po něm zdělila, ale konkrétně to pojmenovat nedovede.

V představě ideálního otce se respondentky shodly na tom, že **čas s rodinou je pro ně důležitější než peníze**. Z výpovědí můžeme usuzovat, že pro dnešní mladé ženy je velmi

důležité, aby se muž aktivně zapojil do života rodiny, věnoval čas dětem a své partnerce. Dokázal pro svou rodinu obětovat čas. Tak to vnímá například Michaela, 24.

„... že se víc starají a rozhodně bych chtěla, aby to tak bylo a jakože jenom nepřijde a neví, že má tři děti, ale to je tak všechno, co o nich ví... vyrovnat ten čas strávený v práci s časem pro tu rodinu, protože to je taky důležité. Ono je hezké přinést peníze, ale když je to všechno, co té rodině přinese, tak je to dost málo. Takže toto bych tak viděla, že fakt, že dokáže vyrovnat ten čas a věnovat ho i té rodině a obětovat pro tu rodinu něco, takže toto.“

Dále se u části respondentek vyskytovala odpověď, že ideální otec by měl **rodinu zajistit také po finanční stránce a pomoci s chodem domácnosti**. Požadavky toho typu se vyskytovaly v odpovědi, kterou mi poskytla Laura, 24.

„Tak hlavně by asi měl finančně se postarat o rodinu a pak vyplňovat její volný čas, věnovat se dětem, manželce, dělat vše potřebné, jakože pomáhat jednak s domácíma pracema a vidět tu chlupskou práci, prostě z každého tak trošku.“

Častou odpovědí bylo také, že by měl umět **dát muž najevo své emoce** vůči rodině, tedy vůči svým dětem a partnerce. Na důležitost vztahu mezi partnery se ve své odpovědi zaměřila Radka, 23.

„A to se mi strašně líbí, jakože ten táta, ten otec má v první řadě prostě jako fakt miluje tu manželku a pak jsou ty děti. Že udělá si prostě, i když má tu práci, i když je takový, má prostě spoustu věcí, tak za ten den si prostě najde ten čas na tu manželku, popovídá si s ní a tím prostě, jak se věnuje té manželce, tak ty děcka to vidí. Mně přijde krásné, že když se ty děcka můžou učit od těch rodičů, a to mi přijde nejdůležitější pro ty děti a v tom je ta krása toho otcovství, když vidíš, že ti rodiče mají krásný vztah a potom můžeš věřit i v manželství.“

Všechno, co bylo zmíněno výše, pak ve své odpovědi shrnuje Dominika, 23, pro kterou je důležité, aby partner dokázal rodině obětovat svůj čas a byl schopný se zapojit do péče o děti i domácnost.

„Tak určitě by se měl svojí rodině věnovat, umět jí obětovat svůj volný čas, ať už se jedná o čas strávený s partnerkou nebo dětmi. Měl by být schopen partnerce pomoci s domácností a výchovou a péčí o děti. Rozhodně si nemyslím, že by měl být otec jediným živitelem rodiny, ale je fajn, když se dokáže o svou rodinu postarat. Pro mě osobně je strašně důležité, abych mohla partnerovi věřit a důvěřovat. A myslím, že když bude partnerovi věřit partnerka, naučí se mu důvěřovat i ty děti. Že se zkrátka děti učí budovat vztah k rodiči podle toho, jak vidí, že se chová jeden rodič k druhému.“

Když měly respondentky popsat otcův přístup k nim, rozdělily se respondentky na dvě skupiny. Do první skupiny lze zařadit respondentky, jejichž otec vystupoval jako

poskytovatel svobody. Svobodu vnímaly respondentky nejen v menším množství zákazů, ale také například v menší kritice své osoby ze strany otce, že z jeho strany necítily takový tlak. Do této skupiny respondentek můžeme zařadit například Adélu, 23.

„No, tak tady v tom přístupu byl ke mně mnohem víc tolerantní, že mně nic moc nezakazoval, že mě ani moc nehlídal, nekontroloval, když to nebyla zrovna ta puberta a nešlo zrovna o ty kluky, takže mi dopřával hodně volnosti, kdežto mamka spíš chtěla mít přehled o tom, kde jsem, co dělám, co jsem udělala, co budu dělat, ta měla víc kontrolní styl a tatka takovej liberální...“

Druhou skupinu vytvořily respondentky, které vnímaly otce jako **větší výchovnou autoritu**. Přístup těchto otců se vyznačoval větší přísností v porovnání s matkou, byl tím trestajícím rodičem, se kterým není radno smlouvat. Takto si otce zapamatovala Julie, 25.

„Otcův přístup byl chladnější, pragmatictější a přísnější. Otec byl větší autorita. S malými problémy jsem šla radši za matkou.“

U většiny respondentek se pak projevovala tendence reagovat na otce způsobem, jakým se on choval ke své dceři. Respondentky se tak řídily heslem, **jak ty ke mně, tak já k tobě**. Tento přístup popisuje například Laura, 24.

„... on se ke mně chovat vždycky hezky a nikdy nebyl takový, že by mně v dětství nadával nebo že by mě třeba vztáhnul na mě ruku nebo něco takového, nikdy takový nebyl a já jsem si toho vážila, že dokázal jednat v klidu, takže jsem se k němu taky v klidu chovala, nikdy jsem po něm neřvala...“

Někde uprostřed mezi těmito dvěma skupinami stojí pár respondentek, které měly z otcova přístupu pocit, že jsou jen **další dítě v rodině**. Tento přístup byl charakteristický malým zájmem ze strany otce, který nechával větší část péče o děti na matce. Tento nezájem má ovšem i negativní důsledky, které ve svém vztahu k otci popisuje Vendula, 24. Ta popisuje, že se k ní otec choval, jako kdyby ho její život nezajímal. Tento přístup má za následek to, že daleko důvěrnější vztah si Vendula vybudovala s matkou, které může říct cokoli. S otcem se pak baví pouze o neosobních tématech.

A podobná situace je i v rodině Michaely, 24. Díky tomu, že se matka starala mnohem více než otec, obrací se dodnes respondentka především na matku. Popisuje, že k otci necítí takovou důvěru, a proto ani nemá touhu se mu s něčím svěřovat.

Jak vyplývá z odpovědí respondentek, většina z nich vnímá svůj vztah k otci kladně, mají si co říct a charakter vztahu se změnil z výchovného na tolerantní a respektující. Pozitivním zjištěním je, že většina respondentek ráda vzpomíná na své dětství, ve kterém s nimi otec trávil čas, většinou dle svých časových možností. Ačkoli se s pubertou u značné

části respondentek vztah s otcem zhoršil, poté, co si dcery prošly pubertou, vztah se přirozeně vrátil do starých kolejí. Míra změny, kterou si jednotlivé vztahy prošly, je dost individuální a každá respondentka má svůj osobitý pohled, avšak z výpovědí vyplynulo, že u většiny respondentek je vztah s otcem v současnosti velmi blízký a nejlepší, jaký kdy byl, tedy alespoň z pohledu respondentek. Respondentky se dokáží na svůj vztah k otci podívat s odstupem a zdravou mírou kritičnosti, což přispívá k tomu, že jsou schopny nalézt na svém otci jak pozitiva, tak negativa ve vyváženém poměru. Ačkoli řada respondentek vypovídá, že si nejsou vědomy toho, že by něco z otcova stylu chování přejaly za své, některé z nich připouštějí, že určitou podobu mezi sebou a svým otcem nacházejí. Do jaké míry je tato podobnost vědomě přejata a do jaké míry je vrozená, je stále otázkou. Ve svém přístupu k dcerám můžeme otce z tohoto výzkumu rozdělit do dvou skupin, kdy jedna poskytuje svým dcerám větší volnost, ta druhá vystupuje v roli přísnější hlavy rodiny. Co se týče představ ideálního otce, respondentky se shodují, že na prvním místě by pro otce měl být čas, který věnuje své rodině. Mezi další atributy ideálního otce patří schopnost zabezpečit rodinu, pomoc s domácností a schopnost muže vyjádřit otevřeně prožívané emoce.

7.2 Životní postoje a aspirace v životě dcery

Jak již bylo uvedeno v teoretické části diplomové práce, míra zapojení otce do života dcery, jeho výchovné působení a účast na řízení domácnosti může mít značné dopady na to, jaké cíle si ve svém životě klade mladá žena a jaké postoje zaujímá k různým otázkám ve společnosti. Proto i mě zajímalo, natolik se otcové respondentek angažovali v jejich výchově, podíleli se na chodu společné domácnosti, jak a zda vůbec se svými dcerami trávili volný čas, jak dceru podporovali při jejím vzdělání a co respondentky otec pro budoucí život naučil či jaké dovednosti jim předal.

V otázce zapojení se otce do výchovy a školních povinností dcery můžeme respondentky dle odpovědí opět rozdělit do dvou skupin. První skupina respondentek uvádí, že jejich **otec stál** při výchově **v pozadí**, výchovu tedy zajišťovala v první řadě matka, která se častokrát starala i o přípravu dětí do školy. To, že otec stál při její výchově v pozadí, si uvědomuje i Michaela, 24, která zároveň lituje, že se otec nezapojil do výchovy více, protože si myslí, že jim toho mohl hodně předat a naučit.

„Ale to je možná škoda, že možná kdyby se nám víc věnoval, tak by nám toho daleko víc předal, že mamka k tomu neměl, tak blízko, taky to tak teď vypadá, že nemám ten vztah ke zvířatům, že nám ten taťka toho mohl předat víc. Ale jinak se víc zapojovala mamka a mamka

byla taky daleko ten přísnější a tatka byl spíš ten, co to povolí... že ta výchova tam nebyla taková komplexní, prostě, že to bylo jen takové nárazové, někdy.“

A podobnou situaci zažila i Laura, 23, která malé zapojení otce do výchovy přičítá jeho veřejné funkci, kterou plnil v místě jejího bydliště.

„No, moc výchovný nebyl, protože mě rodiče měli pozděj, mám 3 starší sourozence, takže už moc toho času moc neměl, protože byl starosta, byl hodně, hodně zaneprázdněný a moc času na mě neměl, takže úkoly si vůbec třeba nepamatuju, že by se mnou dělal nebo tak, ... to si nepamatuju, že by mě nějak vychovával. Na to byla spíš ta matka.“

Větší skupinu tvořily respondentky, jejichž rodiče si uvědomovali, že **jsou to jejich společné děti**, a tudíž se o výchovu svých dětí dělili, většinou rovnocenným dílem. Otcové z této skupiny si se svými dcerami hráli, pomáhali jim s přípravou do školy a také byli častěji vnímáni jako ti přísnější ve výchově. Takto popisuje zapojení otce do výchovy Kristýna, 25.

„Tatínek se zapojoval úplně stejně jako maminka. Byl přísnější. Moc neřešil školu, spíš naše chování. Chválil, odměňoval, trestal, šel nám příkladem.“

Na rovnocenné zapojení rodičů do výchovy si vzpomíná i Zuzana, 22, která ovšem považovala otce za toho hodnějšího při výchově.

Některé respondentky také dodávají, že u svých otců zaznamenaly **snahu něco jim předat**. O tom se zmiňuje například Adéla, 23, kterou otec naučil jezdit na kole, plavat nebo ji přivedl ke hře na kytaru. Při všech těchto aktivitách ji otec podporoval a prokazoval dle jejích slov velkou trpělivost. A podobnou situaci zmiňuje i Eliška, 23, kterou otec vedl ke sportu.

V oblasti trávení společného volného času byly aktivity, které otcové a dcery provozovaly společně opět velmi rozmanité. Často se v odpovědích respondentek objevovaly společné **výlety, výšlapy** nebo **dovolené**, které většinou trávila celá rodina společně. Hodně často byl náplní volného času **sport** či jiná fyzická aktivita. Výjimkou nebyla ani **společná hra** či **společný čas při práci**. A dokonce se našli i tatínkové, kteří svým dětem **vyprávěli** nebo **četli pohádky**. Takto na společně strávený čas s otcem vzpomíná Denisa, 24.

„Tak různé sportovní aktivity, jako třeba lyžovali jsme, jezdili jsme na kole, hráli tenis, tady v tomto se nám věnoval, anebo nám i vykládal pohádky, když jsme byli malí, ale to byly takové pohádky, co si vymýšlel prostě na fleku, dost prakticky zaměřené, nebo co ho napadlo. Nebo karty jsme ještě hrávali hodně, na to mamka třeba vůbec nebyla, na tyhle věci. To si s náma hrával hodně.“

Tereza, 24, vzpomíná, že otec s nimi často něco vyráběl nebo stavil, protože jeho samotného tyto činnosti bavily a byly jeho koníčkem.

„Chodil s náma na hřiště, to si jako pamatuju, když na podzim jsme stavili draka, pouštěli jsme draka, ho bavilo stavění loděk, měl takovou velkou loď, takže jsme na rybník chodili pouštět lodičky... on tím, jak je takový kutil, tak ho to bavilo, třeba ty loďky nebo ten drak ho stavět, takže pak to chtěl vyzkoušet.“

A na společné strávené chvíle s nadšením vzpomíná i Zuzana, 22.

„Dělali jsme to, co jsem chtěla já. Takže jsme se hráli venku, na obchody, bruslit jsme jezdili v zimě, což teda nedělal s žádným z mých sourozenců, to fakt se věnoval mně.“

A velmi obdobně je na tom i Dominika, 23.

„Pamatuju si, že s námi hrával stolní hry nebo třeba pexeso, to ho moc bavilo. Nebo třeba nám vyprávěl pohádky před spaním nebo nás bral na procházky, že přišel a zeptal se mě, jestli nechci jít s ním, takže určitě se snažil být s námi, když mohl. Nebo si pamatuju, že když něco třeba opravoval, tak jsem za ním přišla a pomáhala jsme, i když jsem mu vlastně spíš překážela, a on mě nikdy neodehnal.“

Deset respondentek uvádí, že s nimi otec trávil čas zcela dobrovolně a **dělal to rád**. Zbylé tři respondentky uvádějí, že pokud nebyl otec vysloveně požádán nebo pokud netrávili čas společně s ostatními členy rodiny, což byl případ Michaely, 24, která si myslí, že její otec neměl ani příliš v povaze, aby si se svými dětmi hrál.

Ve většině domácností byly práce rozděleny na mužské a ženské. Otcové většiny respondentek plnili především **mužské práce**. Tedy práce, které se týkaly technického stavu domu, zahrady a opravy s nimi spojené. Jednotliví otcové se poté lišili v míře svých kutilských dovedností. Ve většině **domácností** tak **vládne žena**, matka, která zajišťuje její chod, vaří a uklízí. Tak je tomu například v rodině Terezy, 24.

„Ty mužské, na dvoře, určitě všechno, ale doma vůbec ne, ten ani nevytáhne hrnek z myčky, takže to vůbec, ani nevysává, nic.“

Některé respondentky se zmiňovaly, že jejich otec zvládá **práce všeho druhu**, bez ohledu na to, jestli se jedná o mužské nebo ženské práce., tedy alespoň na nějaké základní úrovni. Většina respondentek ovšem dodává, že otec se do ženských domácích prací zapojuje pouze v případě, kdy je tím donucen okolnostmi, nejčastěji nepřítomností své partnerky, která chodí do práce. Taková situace je v rodině Adély, 23.

„No, jako třeba žehlení nikdy nedělal, ale jinak si myslím, že ty ostatní práce docela jako zvládal, i právě kvůli tomu, že ta mamka dělala na dvanáctky, takže o tom víkendů bylo zavedený, že se vždycky uklízí, tak to třeba bylo víc na mně nebo bráchovi, ale nádobí třeba dělal... od té doby, co už tam nebývám, tak se do těch domácích prací zapojuje mnohem víc, že jako o víkendů vytírá, vaří, nádobí umyje, ten základ on udělá, i vypere, když je potřeba.“

A zaměstnání manželky hrálo roli při zapojení otce do domácích prací i v případě Michaely, 24.

„Jo jako to jo, to on dost, protože i takto tím, že mamka chodila na směny, tak jakože vařival a uklízel taky normálně. To jako doma fungoval úplně normálně... to si myslím, že s tím ani neměl problém, že vařil, uklízel, to zas si nemyslím, že by jen ležel a mamka všechno zařizovala.“

V otázce vzdělání většina otců neměla na respondentky **žádné nároky**, které by na svých dcerách vyžadovali. Stejně jako ve výchově, i v oblasti vzdělání ležela větší část zodpovědnosti na matkách. To popisuje i Radka, 23.

„Žádné, můj taťka vůbec nevěděl. Můj taťka věděl, že o to se stará mamka, takže taťka se vůbec nezajímal, kam půjdu do školy, jestli mám maturitní vysvědčení, co jsem dostala za známky... On věděl, že já prostě procházím, že občas mám nějakou pětku třeba na základce... Neměl žádné požadavky, věděl, že procházím, že to není úplně na propadnutí, takže v pohodě. O to se starala vždycky mamka.“

Eliška, 23, popisuje, že nikdy na ni rodiče nekladli žádné požadavky, bralo se tak nějak automaticky, že když je chytrá, půjde studovat. Přesto ji rodiče do ničeho nenutili a ona všechno dělala dobrovolně a z vlastní vůle.

„Jako netlačili na mě. Oni vždy nějak říkali, to je přece jasný, ty jsi přece chytrá, ty nějak jako půjdeš studovat. Nemyslím si, že by mě nutili, kdybych já řekla, že nechci, ale jako, bylo to vždycky nějak automaticky. Mě bavilo se učit, ale nenutili mě, to určitě ne.“

A podobně tomu bylo i v rodinách jiných respondentek, kdy na ně rodiče nijak v oblasti vzdělání netlačili, ale respondentky cítily z jejich strany **touhu po** co nevyšším **vzdělání**. Tento pocit získala i Dominika, 23, která dodává, že ačkoli na ni žádné požadavky otec nekladl, kladla je na sebe ona sama.

„Jako přál si, abych měla maturitu a teď vysokou školu, ale nikdy mě do ničeho nenutil. Bylo mu jedno, jestli budu mít na vysvědčení vyznamenání, nebo ne. Ale když viděl, že mi to v té škole jde, tak chtěl, abych zkusila v životě dosáhnout, co nejvyššího vzdělání, možná i proto, že on takovou možnost sám neměl, když byl mladý. Takže nikdy na mě nějaké velké požadavky nekladl, ale vím, že chtěl, abych měla to vzdělání co nejvyšší, takže možná jsem si já sama kladla na sebe požadavky, abych ho nezklamala. Ale on nikdy jako vyloženě neřekl: musíš mít maturitu, nebo musíš mít vysokoškolský titul.“

V několika málo případech se objevil otec, který byl naopak pedant na vzdělání a dohlížel na dceřiny úspěchy i neúspěchy. Takové otce popisuje Vendula, 24.

„To byl pedant, jako ten mi dohlížel na známky, a když byla nějaká špatná, tak bylo peklo, takže na tu školu si hodně potrpěl to každopádně... úspěchy, ty bral většinou jako samozřejmost a ty neúspěchy to jsem jako dostávala, no jako. Takže úspěchy jako samozřejmost, no, dodneška.“

Vysoké požadavky kladl otec i na Julii, 25, která říká, že ačkoli byly nároky vysoké, nezdály se jí přehnané, protože ona i otec věděli, že na to má.

„Kladl na mě vysoké požadavky, protože věděl, že na to mám. Nebyly ale přehnané. Školní úspěchy a neúspěchy se mnou velmi prožíval a zajímal se o ně. Zlobil se pouze v případech, kdy jsem něco zanedbala a z toho plynul neúspěch.“

Zajímalo mě, zda si dcery uvědomují, že by jim otec předal do života něco, co jim matka nepředala, a získaly tak tuto dovednost výhradně ze vztahu s otcem. Nejčastěji respondentky zmiňovaly, že se od otce naučily nebo že jim slouží otec jako **vzor v životním stylu**. Z výpovědí respondentek vyplývá, že otec má odlišný přístup k životu a okolnímu světu a právě tento přístup se snažily respondentky převést do svého vlastního života. Denisa, 24 zmiňuje, že otec není perfekcionista, a ona díky němu zjistila, že nemusí být všechno v životě dokonalé.

„Já bych řekla, že taťka oproti mamce není takový puntičkář hrozně, takže, že mu třeba nevadí, když něco není dokonalé, tak to se taky snažím nějak přejímat, že všechno nemusí být úplně skvělé a že to i tak jde.“

I Kristýna, 25, pozoruje, že otec má k životu odlišný přístup v porovnání s matkou.

„Pozitivnější postoj k životu, naděje. Maminka je velký pesimista.“

Poměrně frekventovaně se v odpovědích vyskytovaly také **praktické dovednosti**, které otec svou dceru naučil nebo ke kterým se snažil svou dceru vést. Zuzana, 22, bez váhání odpověděla, že díky otci má kladný vztah k hudbě. Když byla malá, otec s ní zpíval a ona se díky tomu hudbě věnuje dodnes, protože i díky němu hraje již od malička na klavír.

Další praktické dovednosti, které jí předal výhradně otec, zmiňuje Julie, 25.

„Naučil mě spoustu věcí. Orientaci v mapách a základní orientaci v prostoru. Naučil mě mnohému v péči o zvířata a o stroje.“

Mezi zmiňovanými praktickými dovednostmi se dost často objevovalo **řízení auta**. Že se všechno, co za volantem umí, naučila od otce, uvádí Kamila, 23.

„Třeba řízení auta, mamka vůbec neřídí a taťka mě vlastně všechno naučil a jako bylo to krušné, no jako když jsem se třeba učila, tak jako se hodně rozčiloval i na mě někdy zařval, že dělám něco blbě, a myslím si, že teď řídím daleko líp, že to mám od něho.“

Otce mých respondentek můžeme tedy dle výpovědí jejich dcer rozdělit zhruba na dvě poloviny. První polovina otců se aktivně zapojovala do výchovy a někdy i péče o své dcery. Druhá polovina otců stála při výchově svých dětí spíše v pozadí a výchova potomků tak spočívala větším dílem na matce, což ale není nic překvapivého, neboť v naší společnosti leží větším dílem výchova dětí na matce, která s nimi i mnohem častěji zůstává na rodičovské dovolené. Pokud muž zůstává s dítětem na rodičovské dovolené, vedou k tomu rodinu ve většině případů ekonomické důvody, např. nezaměstnanost muže nebo lepší platové ohodnocení zaměstnání ženy. Jak vyplývá z některých výpovědí respondentek, pokud byl otec aktivní při jejich výchově, mají k němu dcery i důvěrnější vztah, i když při řešení intimních problémů se respondentky více obracejí na své matky.

Respondentky uváděly, že s nimi otec trávil volný čas sportem, výlety, společnou hrou nebo prací. Pozitivním zjištěním je, že otcové ve většině případů trávili se svými dcerami čas rádi a dobrovolně.

Při zapojení otců do domácích prací převládá účast otců na mužských pracích technického rázu, které jsou spojeny s domem či zahradou. Podstatně méně se otcové dobrovolně zapojují do ženských prací, které v sobě zahrnují především zajištění chodu domácnosti a její údržbu. Pokud otcové přiložili ruku k dílu, pak k tomu byli většinou přinuceni okolnostmi, nejčastěji zaměstnáním partnerky.

Po dobu školní docházky měli otcové na své dcery žádné nebo minimální požadavky. Pokud již dbali na vzdělání své dcery, většinou tyto požadavky pramenily z úspěchu dcery ve škole nebo při studiu a dcery tyto nároky považovaly za oprávněné. Většina dcer vnímá svého otce jako vzor pro svůj vlastní přístup k životu. V takovém případě se snaží dcery brát život s nadhledem a optimismem, jak to vídaly u svých otců. Řada otců předala svým dcerám i praktické dovednosti, nejčastěji pak bylo zmiňováno řízení automobilu. Z toho je patrná ať už vědomá či nevědomá snaha otců předat něco svým dcerám.

7.3 Naplnění otcovství

Naplnění otcovství, jak ukazují výzkumy, je jedním ze základních předpokladů proto, aby z dcery vyrostla sebevědomá žena, která věří ve své schopnosti a dovednosti, je sebejistá při kontaktu s okolním světem a přijímá se taková, jaká je.

I proto mě zajímalo, nakolik byl otec respondentky schopen ocenit její schopnosti a dovednosti, zda ji uměl pochválit. Jestli se dcera cítila ve vztahu k otci přijímaná a milovaná, jak jí to otec dával najevo a zda jí byl otec oporou v těžkých životních situacích nebo problémech. Zda otec dokázal ponechat dceři dostatek prostoru pro prozkoumání světa a

zkoušení si různých sociálních rolí. A nakonec, jestli si je respondentka vědoma toho, že by vztah s otcem měl dopady na to, jaký postoj zaujímá respondentka sama k sobě.

Přestože řada výzkumů dokazuje souvislost mezi otcovým přijetím a oceněním dcery s jejím sebevědomím a sebedůvěrou, v mém výzkumu většina respondentek uváděla, že si **není vědoma** toho, že by jejich vztah s otcem měl nějaké konkrétní dopady na to, jak samy sebe vnímají či jaký k sobě mají postoj. I když některé z respondentek si myslí, že je může vztah s otcem nějakým způsobem ovlivnit, nejsou schopny pojmenovat, v jaké oblasti konkrétně. O tom vypovídá i Dominika, 23.

„Tak to nevím, rozhodně to není nic vědomého z mé strany. Jako nějaký vliv to asi mít bude, ale nedokážu nějak specifikovat, jaký. Třeba si v některých situacích ne stoprocentně věřím, ale to není asi dáno vztahem s tatškou, protože ten ve mě věří a vždycky se mi snaží dodat odvalu nebo důvěru v tom, že to zvládnou. Tak nevím. Asi to nějaký vliv mít bude, ale že bych si s tím spojila něco konkrétního, tak to ne.“

Na druhé straně se našly respondentky, které svůj postoj k sobě samé, svou sebedůvěru spojovaly právě se zapojením, nebo, jak tomu bylo v případě Michaely, 24, nezapojením otce do její výchovy a malým zájmem o její osobu.

„Jako myslím si, že jsem si jako hodně nevěřila do nedávna, že to bylo jakoby kvůli tomu, že ta role tatky tam nebyla jako bůhví jaká a že by mě ani jako nějak podporoval nebo, já nevím, se mazlil, když jsem byla malá, nebo se nějak o mě velice zajímal,... ale že mě by jako za něco pochválil někdy, tak to si moc nepamatuju a myslím si, že pak jako to sebevědomí jde z toho hodně vidět. Jako je super, že mě pochválila mamka, ale to od toho tatky mně chybělo. Tehdy, jako teďka je to jiné, ale nebylo to tam, když jsem byla menší.“

A podobnou zkušenost má i Tereza, 24, otcovy poznámky o jejím vzhledu, i když myšlené v legraci, měly značné dopady na její sebevědomí v období puberty. Tyto **staré rány způsobené otcem** dokázal v jejím životě napravit až partner.

„No kolikrát mně řekl, že jsem tlustá, i strýc, že jsem taková macatá, že mám veliký zadek i prsa... v pubertě jsem to hodně prožívala, že mi to vadilo, i jsem kolikrát brečela, když mi někdo něco takového řekl, ale pak, jak jsem si našla toho přítele, jsem si našla přítele, kterému to nevádí, tak to teď beru jako svou přednost.... Je pravda, že v pubertě jsem měla hodně nízké sebevědomí, že jsem se třeba ani klukovi nepodívala do očí, že takhle, že jsem si fakt myslela, že nejsem pěkná, že si nikoho nemůžu najít, ale teďka asi to fakt změnilo, když jsem si našla toho přítele.“

Ve výzkumu se objevily také respondentky, které své staré rány vnímají jako pozitivní odkaz ze strany jejich otce. To je případ Denisy, 24.

„Tak já bych řekla, že když jsme měli ten dobrý vztah, že i já sama sebe snažím nějak vnímat dobře, že on ve mě vždycky věřil, tak to se snažím taky dělat, že si říkám, že na to mám.“

I když ne všichni otcové se zapojovali do výchovy rovnocenně se svými partnerkami, téměř všechny respondentky uvádějí, že jich otec uměl pochválit, vyjádřit jim své ocenění za to, že něčeho ve svém životě dosáhly. Taková **pochvala** od otce respondentky **zahřála u srdce** a velmi si jí cenily. Možná i proto, že většina z nich uvádí, že matka je v porovnání s otcem chválila častěji a oceňovala je i za menší či „všední“ úspěchy. Takto na pochvaly od otce vzpomíná Adéla, 23.

„Co si tak vybavuju, tak nejvíc mě chválil za vaření, tak tohle z těch dovedností, a jinak jako jo, určitě, když jsem měla z něčeho radost, že se mi něco povedlo, tak určitě mě pochválil... Spíš mě chválil za nějaký konkrétní věci než za to, jaká jsem.“

Kamila, 23, to vnímá ve své rodině podobně, s tím rozdílem, že její otec ji nedovede pochválit přímo, spíš to respondentka pozná spíše z jeho projevů.

„No chválil třeba za to, když se mi povedlo něco při nějaké činnosti něco vytvořit, třeba když jsem byla malá něco nakreslit nebo vyrobit, tak za takové věci mě chválil. Ale za ty povahové ne, mně přijde, že on to bere jako samozřejmost, spíš za takové ty úspěchy... mamka mě víc chválí za takové ty ženské vlastnosti nebo věci, víc za to, jaká jsem povahově, jak se chovám, to víc si ta mamka uvědomuje. Mně přijde ten taťka, že je za to rád, ale neumí mi to dát najevo...“

Přímou pochvalu od svého otce nedostala Radka, 23. I ona musela ocenění od otce vycítit z jiných než slovních projevů.

„Že asi usmál nebo tak jako. Neřekl nikdy jako, že su šikovná nebo tak, nikdy mě asi nějak přímo nepochválil. Spíš tak jako, možná trochu jako projevil zájem, možná tím jsem vnímala takovou tu pochvalu nebo takové to, že je mi nakloněn. Že byl zájem, že chtěl vidět nějaké vysvědčení nebo jakože možná že třeba jako před kamarádama... řekl, že má masérský kurz, tak se někdy stav, a tak.“

S tím souvisí i pocit přijetí a lásky od otce. Téměř všechny respondentky uváděly, že **cítí lásku od otce**. Projevy této lásky byly individuální, přijetí ze strany otce respondentky vnímaly z jeho projeveného zájmu, pomoci, z toho, že otec před jinými činnostmi upřednostnil trávení času s dítětem, či z právě zmiňovaných pochval. Naopak v rodinách respondentek ze strany otce chybělo přímé slovní vyjádření lásky a chyběly i fyzické projevy lásky jako objetí nebo pohlazení. Z těchto projevů cítila otcovu lásku i Laura, 24.

„Byť jsem nechtěná, tak jo, tak mám takový ten pocit, že má ke mně vztah třeba jiný než k ostatním třem sourozencům, jakože opravdu, že mě měl hodně rád opravdu, a je to tak, dodneška to vnímám, že jsem taková milovaná, jeho poslední... Spíš jsem to jenom vycítila, řekla bych, že on je tady v těch citech spíš takový chladný, že ty city moc neprojevuje, takže spíš to tak jako vycituju, třeba z těch pochval nebo tak jakože.“

A podobně to popisuje i Zuzana, 22, která je dle svých slov stále tatínkovou holčičkou.

„... velmi milovaná. Já pořád o sobě říkám, že su tátova holčička i ve svých 22 letech. Vždycky jsem se cítila dobře... Já myslím, že mi to vyjadřoval tím, že se mnou trávil ten čas. Ne že by chodil, mám tě rád, ale tím časem volným, co trávil se mnou.“

Naopak **zmatenost** ve vztahu s otcem popisuje Michaela, 24, která neměla z čeho poznat, že ji má otec rád, protože z jeho strany v dětství chyběly jakékoli projevy lásky, které zmiňovaly respondentky výše.

„Já jsem neměla asi žádný pocit. Třeba v těch projevech lásky nebo ocenění toho úspěchu, toho tam právě moc nebylo, takže já jsem neměla buď vůbec žádný pocit... jako rád mě asi měl, ale že bych to nějak cítila, já jsem nad tím fakt nikdy nepřemýšlela až do těch 15 třeba, až jsem si říkala, že je to nějaké divné. Ale asi ne, asi jsem to neměla moc z čeho poznat, jakože by mě měl nějak strašně rád.“

Pocit lásky ze strany otce se poté promítl i do ochoty respondentek požádat otce o pomoc a jeho následná ochota dceru vyslechnout, pomoci jí, podpořit ji. Jak se ukázalo, pokud ve vztah s otcem **chybí důvěra**, respondentka nemá příliš motivaci obracet se při problémech na otce. Což dokládá i Michaela, 24.

„Ne, ale on na to ani nebyl stavěný. Já si nedokážu představit, že bych si s ním sedla a něco s ním řešila. Třeba když se vybírala škola nebo se něco řešilo nebo nějaké zkoušky nebo něco, tak jsem většinou řešila to s mamkou, protože jsem si fakt nedovedla představit, že bych si s tím taťkou sedla, ... rozhodně tam byl větší vliv té mamky, že u toho taťky moc ne.“

A podobnou situaci v rodině uvádí i Radka, 23, která se obrací ve všech záležitostech výhradně na matku. Na otce se obracela dříve jen v případech, kdy něco nutně potřebovala a matka nebyla doma, ale jednalo se buď o banální záležitosti, nebo „chlapské věci“.

Přesto se většina respondentek při problémech obrací na otce, který je ve většině případů také ochoten je vyslechnout a následně ji pomoci. Ačkoli se dcery většinou neobracejí na otce s intimními problémy, ale problémy ohledně školy, financí či v oblasti technických věcí, otec **když může, tak pomůže**. Že ji otec nikdy neodmítne, ví i Dominika, 23, i když ona sama připouští, že není ten typ, který by ihned běžel pro pomoc k rodičům.

„Jo, jako já nejsem moc svěřovací typ, že si některé věci řeším ráda po svém, svým stylem, ale určitě, když něco nevím, tak se můžu obrátit na tatku a on mi rád pomůže... Tak určitě jsou to nějaké technické věci, ... když potřebuje poradit ohledně banky nebo úřadů... A co se týče třeba partnerských vztahů nebo takových těch intimnějších věcí, tak to jdu rozhodně za mamkou. Ne, že bych mu to nemohla říct, ale tam jde spíš o to, že nechci.“

Našla se ovšem i respondentka, která u otce hledala radu v oblasti partnerských vztahů, které respondentky většinou řeší raději s matkou. To není případ Kristýny, 25.

„Určitě jsem se na něj obracela a vždycky si na mě udělal čas a řekl mi, co si o tom myslí. Většinou se jednalo o partnerské nebo náboženské otázky.“

Otcové se také ukazují jako ochotnější v poskytování větší svobody a zkoušení různých sociálních rolí. Dalo by se říct, že otcové se řídí heslem, **každý si na to musí přijít sám**. Některé respondentky si kladly otázku, zda větší volnost ze strany otce nepramenila z menšího zájmu a zapojení do výchovy v porovnání s matkou. Větší prostor otce ponechával i Kamile, 23, která od něj necítila ani tlak na to, že by v životě musela zastávat pouze tradiční ženskou roli.

„Já si myslím, že jo, že úplně. Že třeba mě nechal, ať si dělám, co chci, ale třeba se mu to nelíbilo, ale že by mně něco vyloženě zakázal, třeba že někam nesmím jít nebo něco udělat, tak to asi ne. Třeba řekl svůj názor, ale hodně mě nechal, ať se sama rozhodnu... Spíš jako tohle bys měla jako správný člověk, ale jakože by to rozdělával, co je mužské, co ženské, tak to ne.“

A stejně to vnímala v rodině i Vendula, 24.

„Určitě, mamka řešila vždy každou drobnost a tatka říkával, jestli jsi šťastná a spokojená, tak prostě je to tvoje volba a za tím si běž.“

Našly se i rodiny, kde se o dceru **víc strachoval otec**, a tak z jeho strany dcera cítila větší míru kontroly. O tom se zmiňuje ve své odpovědi Tereza, 24.

„To právě že spíš mamka. Že tatka... třeba já nevím, chodila jsem ven, tatka mně to zakazoval, protože nevěděl, za kým jdu a co budu dělat a mamka v pohodě, protože mi věřila, že nejsem ten typ, který by někde kouřil, chlatal, tak to nejsem takový typ. Tatka se vyptával často, kde jsem byla, s kým a tak, mamka ne.“

U otců, kteří v porovnání s matkou dceru více kontrolovali, se objevila také snaha o to, aby si jejich dcera pro život zachovala více svou ženskou stránku a v jejím rozvíjení ji také více podporovali.

Téměř všechny dcery se ve vztahu se svým otcem cítí milované a přijímané, ačkoli to většina otců neumí dát najevo přímo, a dcery si tak jeho lásku vyvozují z projeveného zájmu,

z pochvaly, ze společně stráveného času, který otec upřednostní před jinými zájmy. Jak uvádí většina respondentek, přestože větší míra odpovědnosti za výchovu leží na matce, otcové dokáží své dcery pochválit, když dosáhnou nějakého úspěchu. V porovnání s matkami otcové více chválí za konkrétní věci a dovednosti, než za to, jaké má dcera vlastnosti, které považují za samozřejmost. Otcové jsou v případě potřeby připraveni svým dcerám přispěchat na pomoc a jsou ochotni je vyslechnout. Většina respondentek s otcem řeší spíše věci týkající se školy, financí a technických záležitostí, s intimnějšími problémy se chodí svěřovat spíše matkám, ke kterým mají v této oblasti větší důvěru. V otázce větší volnosti a možnosti vyzkoušet si různé sociální role jsou tomuto experimentování více nakloněni otcové, najdou se ovšem i takoví, kteří svou dceru více kontrolují a upevňují v ní spíše tradiční ženskou roli. Většina respondentek si není vědoma toho, že by měl jejich vztah s otcem konkrétní dopady na to, jaký postoj k sobě samé respondentky zaujímají, ačkoli řada z nich si myslí, že nějaký vliv to mít může a má. Najdou se i respondentky, které to, jak se vnímají, spojují se vztahem s otcem. Dalo by se tedy říci, že většina otců z výzkumu naplnila představu svých dcer o otcovství, i když i zde najdeme otce, kteří do této vize nezapadají.

7.4 Navazování partnerských vztahů

V oblasti partnerských vztahů mají velkou váhu naši rodiče. Otec hraje v životě dcery pro její partnerské svazky velkou roli, kterou nemůže matka v jejím životě nikdy naplnit sama. Proto je důležité, aby i po rozvodu měla dcera s otcem pravidelný kontakt, který by jí poskytl dostatek pozitivních vzorů.

I mě zajímalo, nakolik si respondentky uvědomují podobnost svých partnerů s otcem, zda vůbec nějakou podobnost pozorují. Jestli se při výběru partnera vědomě řídily vzorem, který jim v jejich životě poskytl otec, či zda se při hledání partnera řídily nějakou radou, představou, kterou jim předal otec.

Všechny respondentky měly při výběru partnera představu, jaký by měl jejich životní partner být. A to ať už by se měl otci podobat, alespoň v určitých rysech, nebo by měl být zcela odlišný. Respondentky přiznávají, že ačkoli představu měly, zcela vědomě ji při výběru partnera nepoužily. Dalo by se tedy říct, že představa by byla, ale **na první pohled se nepozná**, jaký je partner ve skutečnosti. To, že předem není ve vztahu nic jistého a představa se nemusí zcela setkat s realitou, dokazuje Eliška, 23.

„Tak jako vzhledově bych chtěla typ úplně máho otce a pak jsem si našla chlapa, který je úplně jiný. Takže ale teďka zjišťuju, že povahově jsou úplně stejný, že se o mě stará, takový pečovatel. Ale vyplynulo to až postupně.“

A to, že předem kvůli své představě o partnerovi „nezatracuje“ žádného muže předem, vypovídá i Dominika, 23.

„Tak jako i díky chování a některým vlastnostem tatky vím, co bych od partnera chtěla, a co bych teda rozhodně nechtěla. Ale že bych kvůli tomu předem odsuzovala některé kluky nebo muže, to si myslím, že ne. Jako představu mám, jaký by měl partner být. Ale stejně si myslím, že to člověk na první pohled nepozná a některé věci člověk o druhém zjistí, až když jsou ti dva nějakou dobu spolu a líp se poznají, něčím spolu projdou.“

Postupem času tedy řada respondentek zjistila, že ačkoli se to na první pohled tak nejevilo, našly si partnera, který se v některých aspektech hodně podobá jejich otci. I když si vědomě partnera podobného otci nehledaly, zjišťují, že **jaký otec, takový partner**. Kristýna, 25, vidí v podobnosti mezi partnerem a otcem výhodu.

„Myslím, že v mnohém jsou si podobní, i přesto, jak mají rozdílnou povahu. Pomáhá mi to ale partnera lépe pochopit, když vím, že takhle tatínek taky jednal a že je to normální.“

A značnou podobu partnera s otcem reflektuje i Adéla, 23.

„Ale teď musím říct, že co mám partnera dlouhodobýho, tak vidím, že je ve spoustě, ve spoustě, ve spoustě věcí jako tatka. A až mě to překvapuje, že si říkám, jestli je to náhoda, nebo opravdu jsem tak dlouho hledala, až jsem našla toho svého druhýho tatku, protože opravdu jsou stejní skoro ve všem, i v tom přístupu k životu, v tom sportovním zaměření, ... když ho tak jako pozoruju, tak si říkám, že je mu podobnej i téma koníčkama i tou povahou.“

Našly se ovšem i respondentky, které nenacházejí mezi partnerem a svým otcem vůbec žádnou podobu, oba jsou rozdílní jako den a noc. Zcela žádnou podobu nenašla Laura, 24.

„... podobní si nejsou vůbec v ničem, jestli je to jako po fyzické stránce nebo prostě ani nějak, prostě v ničem, ani v chování, ani vlastnosti, nenašla jsem tam asi vůbec nic společného.“

Že se partner otci nepodobá vůbec v ničem, dokládá i Vendula, 24, která se snaží najít nějakou podobnost mezi nimi již dlouho, ale zatím nic, v čem by se alespoň vzdáleně podobali, nenašla.

Pokud dcery najdou nějakou podobnost mezi otcem a svým partnerem, nacházejí je ve společném smyslu pro humor a také stylu života, který je více flegmatický.

Na svém partnerovi a otci dokáží respondentky najít i rozdíly a odlišnosti, které jim u partnera schází. Výpovědi respondentek byly značně odlišné, každá totiž postrádala ve vztahu s partnerem něco jiného. Přesto se v několika případech objevila touha respondentky po větší **zručnosti** a šikovnosti partnera. V této oblasti jsou na tom lépe tatínkové. Možné vysvětlení může být ovšem velmi prosté. Otcové mých respondentek mají již řadu životních zkušeností a

mnohému se v životě již naučili. Můžeme předpokládat, že časem i někteří partneři mých respondentek získají větší manuální zručnost. V to doufá i Radka, 23, která u svého manžela vidí snahu něčemu se naučit.

„Jo, to trošku jo, to je zručnost. To mi jako vadí, že taťka je fakt pracovitý a jako spousta věcí má už prostě omakaných, ozkoušených, ví, jak na to, když chceš, tak ti to prostě udělá. Je v těchhle věcech jako fakt šikovný, třeba i s tím dřevem je fakt šikovný, kdežto manžel se to učí... A jakože se v tom hledá a spíš nachází to, jak se to dělá. Já jsem mu říkala, že tohle mi na něm fakt chybí, a on se snaží. Učím se ho rozvíjet v té oblasti, kde mi to chybí.“

Téměř všechny respondentky vypověděly, že se při výběru partnera řídily pouze samy sebou a jejich otec na rozhodnutí volby partnera neměl vliv. Respondentky si jsou vědomy toho, že je to jejich život, a tedy i výběr partnera byla **pouze jejich volba**. Otec tak musel přijmout partnera, kterého si dcera vybrala takového, jaký je. Řada otců se do této oblasti nijak nevměšovala, tzn. nedávali svým dcerám žádné rady nebo připomínky. Stejně jak uvádí Michaela, 24.

„Jako on asi nikdy žádné připomínky neměl, nebo že jsme to spolu nějak neřešili, takže jsem ani neměla z čeho moc vycházet... on neměl žádné připomínky, nebo že by mě nějak edukoval v tomto směru, takže ne. Já jsem si vybírala, jak jsem chtěla.“

Přestože se respondentky řídily samy sebou a svými představami bez zásahů otce, řada z nich podotýkala, že jim záleželo na tom, aby jejich otec měl jimi zvoleného partnera rád a aby jej přijal. Tak tomu bylo například v případě Dominiky, 23.

„Jako taťka nikdy neřekl, koho si mám přivést domů, že musí být takový, nebo makový. Jako vím, co by se mu třeba na mém partnerovi nelíbilo, ale prostě ví, že je to můj život a že s ním budu žít já, ne on, takže v tomhle si myslím, že by mně do toho nijak nezasahoval. Jako občas ve srandě prohodil, takového mi domů nevod', ale to byla spíš sranda a já to ani moc vážně neberu. Spíš se řídím nějakou svou představou. Zase na druhou stranu bych ale chtěla, aby ho měl taťka rád.“

Dvě respondentky přiznaly, že jich při výběru ovlivnil otec, který jim často sloužil jako vzor pro partnera. To uvádí Kristýna, 25.

„Tatínek mi řekl pár základních rad ze své životní zkušenosti, se kterými jsem se ztotožňovala, takže od jisté míry mě jeho názor ovlivnil. Ale nejvíce mě při výběru partnera ovlivnil tatínek, jako vzor.“

Ať už otcové výběr partnerů svých dcer z jejich pohledu ovlivnili, či nikoli, všem záleželo především na tom, aby jejich dcera byla v životě šťastná a spokojená.

Respondentky měly při výběru partnera představu o tom, jak by měl či neměl být. Řada z nich ovšem přiznává, že tuto představu nějak vědomě neuplatňovaly v době, kdy si partnera hledaly. Řada věcí totiž nejde poznat na první pohled, a tak až čas jim ukázal, nakolik partner naplňuje tuto představu a nakolik se podobá, či naopak nepodobá jejímu otci. Ať už měly respondentky vizi o svých budoucích partnerech a jejich podobě s otcem jakékoli mínění, většina z nich postupem času nachází podobnost mezi partnerem a svým otcem, zvláště pak ve smyslu pro humor a přístupem k životu. Pokud respondentce u partnera v porovnání s otcem naopak nějaká vlastnost či dovednost schází, pak je to zručnost či šikovnost. Jsou ale i další vlastnosti a dovednosti, které respondentky oceňují na otci a scházejí jim ve vztahu s partnerem. Všechny respondentky se při výběru partnera řídily pouze samy sebou a svým srdcem a otec na tuto volbu neměl žádný účinek. Přesto řada z nich připouští, že jim záleží na tom, aby partnera otec přijal a měl ho rád.

7.5 Odpovědi na výzkumné otázky

Jak vypadal vztah dcery s otcem v průběhu jejího života?

Většina respondentek má k otci v současnosti kladný vztah, kromě vědomí, že jsou jedna rodina, je pojí i citové pouto, které se odvíjí od toho, jaký vztah měla respondentka se svým otcem od dětství. V současnosti má většina respondentek se svým otcem partnerský vztah, který je založen na větší míře respektu a tolerance ze strany otce. Ačkoli se respondentky nevidají se svým otcem tak často, jak tomu bylo dříve, dokáží najít společné téma k rozhovoru. Většina respondentek také vnímá změnu ve vztahu k otci v porovnání s předcházejícími lety. V dětství představoval otec autoritu, které se musí dcera zodpovídat. Zároveň pro řadu dcer představoval otec hrdinu, který dokáže všechno vyřešit a se vším si umí poradit. Některé připouštějí, že si v té době byli velmi blízcí, protože otec s nimi trávil mnohem více času v porovnání s následujícími lety. V období puberty došlo u většiny respondentek k přirozenému zhoršení jejich vztahu s otcem, častěji se mezi nimi objevovaly konflikty, avšak i přes toto dočasné zhoršení měla dcera svého otce ráda a mohla se na něj v případě potřeby obrátit. Každý otec má něco, co by dcera změnila nebo co jí na otci vadí, zároveň dokáže dcera najít na otci i něco, co jí na něm imponuje.

Pokud měly dcery identifikovat nějaké otcovo působení na jejich styl chování, pak si většina respondentek není ničeho konkrétního vědomá, pokud již něco respondentky zmiňovaly, pak šlo především o životní styl, který se snaží od otce převzít. V přístupu otců bylo možné sledovat zejména dvě tendence. První skupina otců poskytovala svým dcerám

více svobody v porovnání s matkou. Druhá skupina otců byla ve výchově přísnější, představovali tak pro své dcery větší autoritu.

Ideálního otce si respondentky představují ve větším zapojení se do života svých dětí i života partnerky. Otcové by se měli dle představy respondentek více zajímat o své děti, starat se o výplň jejich volného času a měli by je upřednostňovat před svými jinými zájmy. Dále je pro respondentky důležité, aby byl muž ochotný pomáhat s chodem domácnosti a dokázal zabezpečit svou rodinu. Neméně důležité je i to, aby muž dokázal vyjádřit své pocity.

Jaké dopady má vztah otce s dcerou na její životní postoje a cíle?

Část otců respondentek se aktivně zapojovala do výchovy svých dcer, někdy i zcela rovnocenně s matkou. Jiní otcové stojí spíše v pozadí při výchově, která spočívá větší měrou spíše na matce, jež se více zajímá i o školní záležitosti. Nakolik se otec zapojoval do výchovy, bylo spojeno i s tím, jaké požadavky kladl otec na svou dceru během školní docházky nebo studia. Otcové, kteří se méně zapojovali do výchovy, také nekladli tak vysoké požadavky na své dcery jako otcové, kteří byli do výchovy dcery zapojeni srovnatelně s matkou. Otcové svým dcerám většinou předávají praktické dovednosti, nejčastěji bylo zmiňováno řízení auta. Dcery také vidí podobnost mezi sebou a otcem v přístupu k životu.

Volný čas otcové se svými dcerami tráví dobrovolně a jako náplň volného času slouží sport, výlety či výšlapy. V dětství si otcové s dcerami hráli či vyprávěli jim pohádky na dobrou noc. V pozdějším věku je to společný čas při práci. V domácnosti většina otců vykonává tradiční mužské práce, jedná se především o technické opravy a údržbu zahrady a domu. Ženské práce spočívají spíše na matce, otcové se zapojují pouze v případě, že je k tomu „donutí“ okolnosti, nejčastěji zaměstnání partnerky.

Naplnil otec dceřiny představy otcovství?

Respondentky se od svých otců cítily ve většině případů přijímané a milované, ačkoli to otcové v mnoha případech neuměli dát najevo přímo, respondentky si jejich lásku vyvodily ze zájmu, který o ně otec projevoval, z jeho pomoci a trávení volného času společně. Otcové své dcery také uměli ocenit a pochválit za jejich dovednosti nebo za dosažené úspěchy. I z těchto pochval dcery odvozovaly lásku a náklonnost, kterou k nim otec cítil. K otci si pro radu respondentky chodily v technických věcech, ve školních záležitostech nebo v oblasti financí. Otcové jim radu ani pomoc v takovém případě neodmítnou. S intimnějšími věcmi chodí respondentky za matkou. Najdou se ale i respondentky, které si chodí pro radu výhradně k matce.

V oblasti svobody a experimentování se sociálními rolami můžeme otce rozdělit do dvou skupin. Otcové z první skupiny poskytují svým dcerám svobodu a volnost pro zkoušení

různých sociálních rolí. Otcové z druhé skupiny jsou těmi přísnějšími, kteří své dcery více kontrolují. Tito otcové také častěji upevňují v dceři obraz tradičního ženství.

Respondentky nevnímají, že by otec měl zásadní význam pro to, jaký postoj mají samy k sobě. Připouštějí však, že to účinek mít může, jen si ho nejsou vědomy. Jsou ale i respondentky, které svůj postoj k sobě samé spojují s mírou zapojení se otce do jejich života.

Má vztah dcery s otce dopady na navazování partnerských vztahů dcery?

Respondentky mají představu o tom, jak by měl vypadat jejich partner. Tuto představu při výběru partnera žádná z respondentek neuplatňovala. To, zda partner splňuje vizi respondentky, zjistily až po nějakém čase stráveném s partnerem. Při hledání partnera se respondentky řídily svým srdcem a rozumem, otec na jejich rozhodnutí neměl žádný vliv. Přestože si dcery vybírají partnery dle svého vlastního uvážení, řada z nich touží po tom, aby se jejich otci partner líbil a přijal jej.

Řada respondentek postupem času zjišťuje, že jejich partner se více či méně podobá otci. Největší podobu respondentky vidí ve stejném smyslu pro humor a přístupu k životu. Najdou se ale i respondentky, které si našly partnera, který je zcela odlišný. Pokud respondentce na partnerovi něco schází v porovnání s otcem, pak je to nejčastěji zručnost, která může být dána životními zkušenostmi, které má její otec.

8 DISKUZE

Rodina je pro člověka jedním z nejdůležitějších činitelů v jeho životě. To, jaký vztah navážeme s našimi rodiči, prarodiči či sourozenci, často predikuje to, jaké vztahy budeme navazovat v budoucnosti. Největší význam pro nás mají vztahy s rodiči, tedy otcem a matkou, jejichž význam můžeme častokrát podceňovat. Zakládáme si na vztahu k matce, ale menší odpovědnost přičítáme otcí. A přitom jsou otcové stejně důležití jako matky. V posledních letech se podoba otcovství značně proměnila, kdy tato proměna přesně započala, asi neurčíme, můžeme jen doufat, že otcovství se dostane na rovnocennou úroveň s mateřstvím ve vnímání všech lidí.

Současná generace mladých dospělých dcer (20-25 let) popisuje svůj vztah s otcem převážně v pozitivní konotaci, která plyne i z toho, jaký vztah si s dcerou budoval její otec již od útlého dětství. Pokud otec měl blízký vztah s dcerou již v dětství, tato blízkost se přenesla i do období puberty a adolescence dcery. Toto zjištění podporuje výzkum Flouriové (in Nielsen, 2014), která uvádí, že dcery, které pociťují od svého otce ve vztahu blízkost již od raného dětství, mají s otcem bližší vztah také v adolescenci a dospělosti. Tato blízkost může sloužit také jako protektivní faktor v budoucím životě mladé ženy. Dobrý vztah s otcem můžeme považovat za protektivní faktor i v mém výzkumu, neboť všechny respondentky vedly spořádaný život.

V dětství představoval otec pro část respondentek hrdinu, který je dokáže před vším zlým uchránit a všechno dokáže napravit a opravit. Novák (2009) podotýká, že otec tímto způsobem vystupuje ve vzpomínkách řady žen. Nejenže táta představoval zdroj zábavy, ale když bylo nejhůř, otec byl vždy nablízku, aby svou malou holčičku zachránil. Dle Nováka je toto rytířství způsobeno častou vzdáleností otce, které je způsobeno zaměstnáním nebo trávením času v dílně či na zahradě. Jak uváděly některé respondentky, v době jejich dětství byla matka se sourozenci na rodičovské dovolené, a tak s ní trávily mnohem více času nežli s otcem. Otec těmto mladým ženám byl v dětství vzácnější, protože nebyl vždy v jejich dosahu.

V období puberty dochází u většiny respondentek z jejich pohledu k přirozenému zhoršení vztahu s otcem. To je zapříčiněno především tím, že dcera se v té době snaží vymezit vůči rodičům a vydobýt si své místo v rodině i životě. I přestože mají dcery se svými otcí častější konflikty, současně většina z nich uvádí, že stále k otcí cítili lásku, která byla vzájemná. Navíc se mohly v případě nouze na otce kdykoli obrátit a on jim pomohl. Nielsonová (2006) ve své studii také dokládá, že většina dcer a otců dokládá, že cítí

k druhému lásku a většinu času spolu vycházejí dobře. Dokonce i během puberty se dcery méně hádají s otci než matkami. Vztah s otcem je v období puberty pro dceru méně soutěživý a více milující oproti vztahu s matkou. Pro některé respondentky otec představuje autoritu, kterou je třeba poslouchat a která je přísnější než matka.

V současnosti mají dcery se svým otcem partnerský vztah, který je založen na toleranci a respektu, už pro ně otec nepředstavuje takovou autoritu. Jak uvádějí některé respondentky, vztah s otcem zaznamenal velkou změnu poté, co si našly partnery a vstoupily do manželství. Nauert (2013) uvádí, že manželství společně s okamžikem, kdy dcera poprvé opustí rodný dům, např. kvůli studiu na vysoké škole, je klíčové ve vztahu otec a dcery. Mladé ženy si totiž v takovém případě musí vybudovat ke svému otci nový druh vztahu.

Dcery dokáží v období mladé dospělosti kriticky nahlédnout na vztah se svým otcem. Dokáží na něm najít to pozitivní i to negativní. A uvědomují si, že jsou si s otcem v některých aspektech svého života podobné. Najdou se ale i respondentky, pro které slouží otec spíše jako vzor pro to, jakými být rozhodně nechtějí. Tato skutečnost se odvíjí opět především od toho, jaký vztah si otec se svou dcerou vybuďoval v průběhu jejího života. Perkinsová (2001) ve svém výzkumu uvádí, že podporující otcové se stávají pro svou dceru identifikační osobou. I v mém výzkumu se ukázalo, že dcery, které vnímaly svůj vztah s otcem pozitivně, viděly mezi sebou a otcem větší podobnost nežli dcery, pro které otec v některých aspektech života sloužil jako „odstrašující“ případ.

Jako potenciálně nebezpečné se můžou jevit otcovy útoky na osobu matky. To uváděly i respondentky v mém výzkumu, které se jevily jako velmi citlivé k negativním projevům otce vůči matce. Hartwell- Walkerová (2013) uvádí, že jeden ze základních principů, který by měli otcové dodržovat, je láska ke své partnerce. Je to jedna z nejdůležitějších věcí, kterou může otec pro svou dceru v životě udělat. Autorka uvádí, že pokud muž již nemůže partnerku a matku svých dětí milovat, měl by jí alespoň prokazovat respekt a úctu. To je důležité zejména s ohledem na vysokou míru rozvodovosti v dnešní době.

Současné mladé ženy spatřují ideálního otce především v ochotě trávit svůj čas s dětmi a svou partnerkou. I přestože respondentky často zmiňovaly, že muž by měl být schopen svou rodinu zabezpečit, na první místo ve svých požadavcích na ideálního otce staví čas, který muž obětuje rodině na úkor jiných věcí. Mladé ženy také touží po větší schopnosti mužů otevřeně vyjadřovat své pocity a větší spoluúčasti muže na chodu domácnosti.

V otázkách výchovy můžeme otce respondentek rozdělit na tradiční, tedy ty, kteří stojí při výchově dětí spíše v pozadí a plní primárně roli živitelů rodiny, a ty, kteří se o děti starají rovnocenně s matkou. Otcové z první skupiny tak naplňují tvrzení, že role otce v úplných

rodinách je často zanedbatelná. Matky stále dělají zásadní rodičovská rozhodnutí, protože společnost stále pohlíží na matky jako primární pečovatelky, zatímco otcové plní především funkci živitelů rodiny. A muži se mnohdy tímto argumentem nechají zastrašit, což má za následek malé zapojení do výchovy dětí (Dunleavy, Wanzer, Krezmien, & Ruppel, 2011). Maříková (2009) navíc uvádí, že otcové aktivně zapojení do péče o dítě jsou citlivější k jeho potřebám, což vede k upřednostnění dítěte před jinými zájmy otce. Bakalář (2002) uvádí, že pokud ve výchově chybí jeden z rodičů, může u dítěte docházet k poruchám adaptability, sníženému sebehodnocení a sebedůvěře. To se v mém výzkumu zcela nepotvrdilo, protože i respondentky, které uváděly, že se jejich otec nezapojoval do výchovy rovnocenně s matkou, si nebyly vědomy možných dopadů na jejich sebedůvěru. Přesto převládal trend, že pokud otec dceři důvěřoval a měl ji rád, dcera se snažila následovat jeho příkladu a mít se ráda či věřit v sebe samu.

Zapojení otce do výchovy se pak odráželo i v jeho požadavcích, které kladl na svou dceru. Můžeme zde použít přímou úměru, tedy čím více byl otec zapojen do výchovy, tím se také zvyšoval jeho zájem o vzdělání dcery a jeho požadavky na ni. Jak uvádějí výzkumy (Perkins, 2001; Lamb in Nielsen, 2014), otec má na akademickém úspěchu své dcery větší podíl nežli matka. La Guardiaová, Nelsonová a Lertora (2014) uvádějí, že otcové mají větší zájem na tom, aby jejich děti dosahovaly dobrých výsledků v učení a dosahování schopností, než je tomu u matek. Právě to může mít dopady na stanovování a dosahování cílů, které si dcera v životě klade. V mém výzkumu většina respondentek uváděla, že větší zájem o školní úspěchy jevila matka, která s nimi psala úkoly a připravovala je do školy. Opět ale můžeme říci, že čím více se otec zapojoval do výchovy dcery, tím více se také zajímal o její prospěch a tím více mu záleželo na vzdělání dcery. Ne vždy to ovšem bylo pravidlem. Když už otec kladl na svou dceru nějaké požadavky v oblasti vzdělání, dcera je přijímala za své a nikdy se jí nezdály přehnané. Všechny mé respondentky mají vysokoškolské vzdělání nebo vysokou školu studují, můžeme předpokládat, že respondentky jako motivace ke studiu sloužil nejen vztah s otcem.

Téměř všechny respondentky uvádějí, že s nimi otec trávil dostatek volného času, jehož náplň tvořil sport, výšlapy a výlety nebo v mladším věku společná hra. Burgessová (2004) upozorňuje, že na naši společnost bude v budoucnu pohlíženo jako na kulturu stereotypů: matka pečovatelka a otec kamarád. Otcové z anglofonních zemí si s dětmi často spíše hrají, než aby o ně pečovali. Otcové se také častěji zajímají o sport, než je tomu u matek, dávají tedy přednost aktivitám, které rozvíjejí tělesnou stránku dítěte. To potvrzují i respondentky výzkumu, které uvádějí jako nejčastější společnou činnost právě sport.

Golishová (in Nielsen, 2014) podotýká, že dcery cítí s otcem bližší vztah, pokud existuje činnost, kterou dělají společně. Dcery mají pocit, že jim tím otec vyjadřuje svou náklonnost a lásku, právě díky společně strávenému času. Na to upozorňovaly i respondentky v mém výzkumu, když podotýkaly, že si otcovu lásku odvozovaly ze zájmu, které o ně projevil, a společně stráveného času. Navíc, jak uvádí Gilmorová (2014), pokud otec dceři umožňuje objevovat různé druhy aktivit a současně se podílí na jejich provozování, podporuje dceřinu sebejistotu a sebedůvěru, neboť jí tím dokazuje, že je naprosto v pořádku být sama sebou.

Společné trávení volného času můžeme označit za jeden ze zlomových bodů ve vztahu otce a dcery, zejména pak společnou činnost. Podle Marka Mormana (in Nauert, 2013) je tento mužský styl budování si blízkosti, tu nazývá jako blízkost v činnosti (closeness in the doing). Ženy naproti tomu jsou orientovány na komunikaci, tedy blízkost v rozhovoru (closeness in the dialogue). Což tedy dokládá i tento výzkum.

V domácnosti pak muži vykonávají především tradičně mužské práce. Pokud již vykonávají i ženské, pak jsou k tomu nuceni okolnostmi, nejčastěji zaměstnáním partnerky. Šmídová (2008) tvrdí, že muži často čekají, až budou o pomoc požádáni, nebo doufají, že nebudou, či dokonce úmyslně tyto práce přehlížejí. To vyplývá i z odpovědí respondentek, že pokud otcové nemusí, do ženských prací se nezapojují, často respondentky také zmiňovaly, že ženské práce otcové vykonávali, když byly respondentky dětmi, poté co vyrostly, přirozeně začaly zastávat tyto práce ony.

I když respondentky ve výzkumu uváděly, že jejich otcové jim neprojevovali lásku slovně nebo fyzickým kontaktem, cítily se ve vztahu s ním přijímané a milované. Díky času, který si na ně otec vyšetřil, cítily jeho náklonnost a důležitost, kterou mají v životě svého otce. Novák (2009) uvádí, že pro dítě je velmi důležité vědomí, že je pro své rodiče přínosem. Dcery jsou také mnohem citlivější k projevům lásky než synové. Novák doporučuje otcům, aby svým dcerám projevovali náklonnost zcela otevřeně. Přestože v mém výzkumu otcové neprojevovali své city přímo, dcery se cítily ve vztahu s otcem dostatečně milované a přijímané ze strany otce. A podobný názor jako Novák zastává i Hartwell- Walkerová (2013), která poukazuje na fakt, že otcové by se neměli bát či stydět projevovat své dceři lásku, ať už slovně nebo fyzicky, např. objetím. Větší touhu po otevřeném projevování citů a pocitů jeví dcery také v představě ideálního partnera. Ačkoli se nezdálo, že by některé respondentce tyto konkrétní projevy lásky chyběly a dokázaly lásku vycítit z jiných činů otců, podvědomě možná tuto touhu promítají do vize ideálního partnera.

Gilmorová (2014) říká, že jedním ze způsobů, jak otec může podpořit dceřinu sebevědomí, je kladné hodnocení jejich silných stránek, může se jednat o její akademické

dovednosti, ale i o její povahové vlastnosti či přístup k životu. Důležitá je především schopnost otce pojmenovat tyto kladné vlastnosti dcery a dostatečně je ocenit. Dalším, neméně důležitým aspektem ve vztahu otce a dcery je schopnost otce rozpoznat a akceptovat dceřiny pocity. Pokud se dcera bude cítit vyslyšená a pochopená, je pravděpodobnější, že bude více věřit v sebe sama a bude spokojena s tím, kým je.

Většina otců je také ochotná své dcery v případě potřeby vyslechnout, a pokud o to dcera stojí, nabídnout jí svou pomoc, radu a podporu. Dcery se chodí svěřovat či poradit se především v tématech spojených se školou, financemi či v technických otázkách. S intimnějšími problémy, jako jsou např. partnerské vztahy, obvykle chodí za matkou. Toto zjištění podporuje tvrzení Nielsenové (2006), která podotýká, že navzdory tomu, že má dcera s otcem blízký vztah, není komunikace s otcem v některých oblastech tak snadná jako komunikace s matkou. Dle Nielsenové možná dcery necítí s otcem takovou citovou blízkost. I ve svém dalším výzkumu Nielsenová (2014) dokládá, že děti, a to bez rozdílu pohlaví, mají obvykle blíže k matce, tedy alespoň do určitého věku. Z toho vyplývá, že se s matkou obvykle baví o svých problémech, chodí si k ní pro radu, chodí se k ní vypovídat ze svých trápení. Možnou příčinu můžeme nalézt v tom, že matka bývá v úzkém kontaktu s dětmi od jejich narození. Dalším možným vysvětlením může být skutečnost, že ženy jsou více empatické vůči potřebám druhých. To může být patrné zejména ve vztahu k dceři. Obecně se předpokládá, že dítě má lepší vztah s rodičem stejného pohlaví, tzn. dcery s matkami a synové s otci. To ale neznamená, že rodič druhého pohlaví není pro dítě důležitý. Možná právě naopak. Přesto respondentky z mého výzkumu potvrzují všeobecné přesvědčení, že dcera se raději svěřuje matce.

Respondentky uváděly, že otec je dokázal pochválit a ocenit v případě, když něčeho dosáhly nebo se jim něco povedlo. Máloučetá respondentka uvedla, že by otec chválil jejich vzhled, i když se pár respondentek našlo. Otec by se neměl bát pochválit dceru za to, jak vypadá. Hartwell- Walkerová (2013) upozorňuje, že žijeme v době, kdy jsou dívky často nejisté v otázce svého vzhledu. Otec by měl umět své dceři složit kompliment a neobávat se, že by tato poklona mohla být okolím vnímána jako sexistická. Naopak upřímná poklona tvoří základ sebeúcty dcery. V této oblasti mají otcové z mého výzkumu značné rezervy.

Obecně se předpokládá, že otec ponechává dceři větší svobodu, více důvěřuje v její schopnosti a méně ji kontroluje v porovnání s matkou. Langloisová (2014) uvádí, že pokud rodiče dovolí dítěti samostatnost, svobodné prozkoumávání svého okolí a svých možností, bude vyrůstat dítě s pocitem vlastní autonomie. Pokud otec má otec na dceru přehnané požadavky a ignoruje její nové dovednosti, může to vést k pochybnostem, které má dcera o

sobě samé. Tyto pochybnosti mohou vyústit až v nízké sebevědomí. Otcové by měli své dcery pobízet ve zkoušení nových věcí, měli by je dostatečně povzbuzovat a dovolit jim zmýlit se. To ve svých výpovědích dokládá i většina respondentek, že ze strany otce cítily menší tlak a větší svobodu zkusit dělat věci po svém. Otcové měli snahu poradit, říci dceři svůj názor, ale konečné rozhodnutí bylo na ní. Tito otcové se tedy nevědomě řídili doporučením Langloisové: dívej se dceři do očí, když s ní mluvíš, buď trpělivý, když se učí novým věcem, a poskytni jí své rameno, aby se mohla vyplakat. Našli se ale i otcové, kteří se o dceru báli více než jejich matka, a tak dcera měla pocit, že je neustále pod kontrolou otce. Tyto respondentky také uváděly, že v nich otec více pěstoval tradiční ženskou stránku a příliš se mu nelíbilo prolínání mužského a ženského světa.

Krombergová (2013) poukazuje na fakt, že za dobu své praxe potkala mnoho žen, které si vědomě či nevědomě vybraly partnery, kteří mají shodné charakteristiky s jejich otci. Dokonce i ženy, které si vybraly partnera, jenž je pravý opak jejich otce, učinily toto rozhodnutí na základě vztahu (nebo v jejich případě spíše „nevztahu“), který měly se svým otcem. To se potvrdilo i v mém výzkumu. Ačkoli většina respondentek potenciální partnery vědomě nesrovnávala se svým otcem, řada z nich připouští, že po čase se ukázalo, že partner je jejich otci alespoň v několika aspektech podobný. Na až překvapující podobu mezi našimi partnery a našimi rodiči upozorňuje i Corneau (2000). Dle jeho mínění čím více o partnerském vztahu skřípe, tím více se v něm opakují vzorce z dětství.

Krombergová (2013) podobnost mezi otcem a partnerem dcery přičítá skutečnosti, že naše první vztahy s pečujícími osobami slouží jako vzory a modelují naše očekávání od budoucích vztahů. Otevřeně a často také nevědomě nás naši rodiče učí, jak přistupovat k našemu životu i vztahům. Učí nás, jak vyjadřovat a přijímat lásku, jak řešit nedorozumění a konflikty, jak zpracovat naše pocity apod. Z tohoto pohledu je také důležité, aby se otcové naučili otevřeně projevovat svým dcerám lásku, což otcové z mého výzkumu ve většině případů nedokázali.

Hartwell- Walkerová (2013) podotýká, že od dětství vyvozují dívky závěry o tom, jací jsou muži z toho, jak se k nim chová jejich otec. Otec pak může sloužit jako rozcestník pro to, co dívka může v životě očekávat od mužů a jaký bude očekávat mužský postoj k ženám. Jako model pro budoucí partnerské vztahy slouží dceři i to, jak se otec chová ke své partnerce. Navíc Hartwell- Walkerová klade otcům na srdce, aby byli takovým typem muže, jakého chce, aby si jednou vzala za manžela jeho dcera. Otec tedy slouží dceři jako model mužství pro její budoucí partnery.

Dle Ellise (in Nauert, 2011) dcery, které mají méně kvalitní vztah s otcem, mají tendenci zapojit se do rizikového sexuálního chování. Současně dodává, že ačkoli je tento vliv zjevný, dosud není odhalena příčina, proč tomu tak je. Z tohoto úhlu pohledu můžeme říci, že respondentky z mého výzkumu měly dostatečně kvalitní vztah s otcem, protože všechny žijí dlouhodobě v partnerském vztahu a žádné rizikové chování v oblasti sexu nevykazovaly. Zdůvodnění můžeme hledat stejně jako Ellis v tvrzení, že není ani tak důležitá délka kontaktu dcery s otcem, ale spíše kvalita společně stráveného času. Touto optikou můžeme na vztahy respondentek s otci nahlížet jako na dostatečně kvalitní. Otázkou je, do jaké míry hrají v oblasti sexuálního života roli další faktory jako společnost, kultura či náboženské prostředí, ve kterém se mladá žena pohybuje a žije.

Haazová, Kneavelová a Browning (2014) upozorňují, že dívky po rozvodu často ztrácejí blízký vztah s otcem. Proto by měli mít odborníci při práci s rodinami v rozvodovém řízení na paměti, že blízká a silná citová vazba mezi dcerou a otcem má dopady na její budoucí manželský život. Otcové by po rozvodu rozhodně neměli zanevřít na své dcery a vztah mezi nimi. Naopak by měli pokračovat v budování blízkého a stabilního emočního vztahu s dcerou. K tomu je nutné i zapojení matek, bývalých manželek, které by měly vztah své dcery a jejího otce podporovat.

Vždy je těžké posoudit, nakolik se otcové minulé generace lišili od té současné, protože respondenti takovýchto výzkumů si často nepamatují, zda k nim otec v noci vstával, zda je přebaloval, krmil je nebo je koupal, protože se mnozí z nich o tuto skutečnost v životě příliš nezajímali. Přesto můžeme z různých studií doložit, že dnešní otcové jsou do péče o děti zapojeni více, než tomu bylo u předcházející generace, nebo se o větší účast otců na výchově dětí budou minimálně pokoušet respondentky mého výzkumu.

Výzkumu se účastnily respondentky s dlouhodobým partnerským vztahem, některé z nich již vstoupily do manželství či žily s partnerem ve společné domácnosti. Některé respondentky však, zejména z důvodu studia, žily ve společné domácnosti s rodiči, což považují za největší slabinu svého výzkumu. Některé věci o svém partneru může člověk zjistit až při společném bydlení, což ne všechny mé respondentky splňovaly. Tento nedostatek jsem se snažila vyvážit alespoň dlouhodobým partnerským vztahem.

K dalšímu možnému zkreslení dat mohlo dojít tím, že ne všechny respondentky si otázky promyslely dopředu. Pokud respondentka nevěděla, jak na danou otázku odpovědět, kladla jsem návodné otázky, čímž mohlo dojít k navedení respondentky určitým směrem, kterým by ona sama nepostupovala. Při kladení návodných otázek jsem se snažila o co

největší neutralitu, avšak nelze vyloučit možný vliv těchto otázek na následnou odpověď respondentky.

V budoucnu by se výzkumy na toto téma mohly zaměřit výhradně na respondentky, které žijí s partnerem delší dobu ve společné domácnosti či mají své vlastní děti, neboť i tím může žena získat nový náhled na výchovu svého otce. Dalším možným směrem je pohled na vztah otce a dcery z perspektivy otců. Neméně přínosné by mohlo být porovnání vztahu dcery a otce v úplných rodinách a rodinách, které si prošly rozvodem.

9 ZÁVĚR

Vztah otce s dcerou je jedním z nejdůležitějších v životě ženy. Jak se ukazuje, to, co dcera prožije ve vztahu se svým otcem, má značné dopady na její budoucí život v řadě aspektů, i když tyto dopady jsou značně individuální a při jejich hodnocení bychom měli brát v úvahu i další okolnosti života ženy.

Výsledky výzkumu získané prostřednictvím analýzy jednotlivých rozhovorů ukazují, že vztah dcery s otcem má svůj význam, a ačkoli si to mladé ženy ne vždy uvědomují, tento vztah poznamenává jejich budoucí chování a přístup k životu. Přesto můžeme na základě získaných dat konstatovat, že vztah většiny respondentek s otcem je kladný a lze u nich pozorovat tyto skutečnosti:

- Vtáh s otcem se v průběhu respondentčina života měnil a prošel různými stádii. V dětství byl pro ně otec hrdinou, který vždy stojí při nich, v pubertě autoritou, kterou musejí poslouchat, a v dospělosti mají s otcem spíš přátelský vztah vzájemné tolerance a respektu. Respondentky jsou schopné nahlížet na vztah s otcem kriticky a vidí na otci to špatné i to dobré. I díky tomu si uvědomují, jak by měl fungovat jejich partner v rodině a domácnosti.
- Otcové se snaží zapojovat do výchovy a života svých respondentek, toto zapojení je do značné míry závislé na jejich zaměstnání, takže se dceři věnují po příchodu z práce nebo o víkendech. Volný čas tráví s dcerou dobrovolně a jako náplň společně stráveného času volí obvykle sport či jinou fyzickou aktivitu. Od času, který věnují výchově, se poté odvíjí i požadavky, které na dceru kladou během školní docházky a studia. Otcové, kteří se aktivně podílejí na výchově dcery, kladou větší důraz také na její vzdělání.
- V domácnosti plní otcové především mužské práce, které dělají sami od sebe a rádi. Tradičně ženské práce spočívají na matce nebo později na samotné dceři. Do ženských prací se otcové zapojují pouze, pokud je k tomu přinutí okolnosti, nejčastěji zaměstnání partnerky.
- Dopady, které by na respondentky měl jejich vztah s otcem, nemá většina z nich uvědoměné. Přesto řada z nich připouští, že nevědomý účinek je možný. Otcové svým dcerám nevyjadřují svou lásku otevřeně, například fyzickým kontaktem nebo slovně, přesto dcery cítí, že jsou svými otci milovány a přijímány. Tento pocit vyvozují především z pochval ze strany otce, ze společně stráveného času či z jeho pomoci a podpory, kterou jim poskytuje v obtížných situacích. V porovnání s matkou

ponechávají otcové svým dcerám větší volnost a prostor pro zkoušení různých sociálních rolí.

- Při výběru partnera se respondentky řídí výhradně svým srdcem a rozumem. Řada z nich nachází mezi svým otcem a partnerem podobnost, ať už v chování či vlastnostech. Vědomě však nehledají partnera, který by se podobal či nepodobal otci, to se většinou ukáže až po určitém společně stráveném čase. Přestože se respondentky řídí při výběru samy sebou, záleží jim na tom, aby otec jejich partnera přijal.

Výzkum se v porovnání s jinými studiemi zaměřuje na funkční rodiny, a tedy na vztah otce a dcery, kdy otec byl v životě dcery přítomen po celou dobu jejího života. Proto výsledky výzkumu zachycují spíše pozitivní aspekty vztahu otce a dcery.

Práce by měla sloužit jako zdroj informací pro zájemce o tuto problematiku, měla by být podnětem k zamyšlení pro rodiče jak z funkčních rodin, tak pro rodiče, kteří procházejí rozvodem. Měla by případně sloužit jako podnět pro další výzkumy. A v neposlední řadě by měla ukázat čtenářům, že vztah s otcem je pro ženu stejně důležitý jako vztah s matkou.

SOUHRN

Magisterská diplomová práce „*Vztah mezi otcem a dcerou z pohledu mladých dospělých dcer*“ je zaměřena na rodinné vztahy a otcovství, zejména pak na vztah mezi otcem a dcerou. V odborné literatuře je častěji diskutován vztah mezi matkou a dcerou. Neméně důležitý je vztah dcery s jejím otcem, neboť tento vztah může mít přesahy do jejího dospělého života, například do partnerských vztahů. Právě na proměny vzájemného vztahu otec - dcera a na popis jeho možných přesahů se zaměřuje tato magisterská diplomová práce. Téma bylo zvoleno zejména z důvodu vysoké úrovně rozvodů, která postihuje téměř polovinu českých párů a tím pádem i řadu dětí.

V teoretické části jsou zachycena důležitá vztažná témata, která sloužila k lepšímu vhledu a pochopení dané problematiky. Problematikou vztahu mezi otcem a dcerou se zabývá mnoho českých i zahraničních autorů a výzkumů. Z českých autorů se tématu rodiny a vztahů s dětmi s rodiči, zvláště po rozvodu, věnuje Tomáš Novák či Eduard Bakalář, nelze však opomenout ani Zdeňka Matějčka, jehož výzkumy a názory jsou i v dnešní době stále aktuální. Ve světové literatuře k tomu tématu přispívá například Luigi Zoja, který se zabývá zvláště historickým vývojem otcovství, či Guy Corneau. Ze zahraničních výzkumů se jednalo především o studie Lindy Nielsenové, která se vztahu mezi otcem a dcerou věnuje dlouhodobě. U zahraničních studií byla důležitá především jejich aktuálnost.

V teoretické části jsou, kromě problematiky otcovství a vztahu otce a dcery, zpracována také témata týkající se rodiny a rodičovství, která tvoří rámec pro vztah mezi otcem a dcerou. V neposlední řadě je zde teoreticky zakotvena také mladá dospělost, v jejímž období se účastnice výzkumu právě nacházejí.

Rodina tvoří základ života každého jedince, neboť do rodiny se rodíme a díky ní získáváme základní dovednosti a schopnosti a zajišťuje nám základní potřeby. Její současná podoba je výsledkem změn, které se odehrály v posledních letech v naší společnosti a kultuře.

Rodičovství je lidskou dispozicí, která zajišťuje zachování lidské společnosti i konkrétního rodu. Muž a žena mají v rámci rodičovství odlišné role, které naplňují jedinečným způsobem. Motivace dnešních mladých lidí pro založení rodiny se odlišuje od motivace, kterou měla předcházející generace.

Otcovství si zejména v posledních desetiletích prošlo výraznou změnou. Dnešní otcové se díky vlivu svých partnerek zapojují do života svých potomků zcela odlišným způsobem, než jaký pozorujeme v historii. Současné otcovství klade na muže vyšší nároky.

Zároveň vztah, který navazuje otec se svým dítětem, je jedinečný a nikdo nemůže nahradit otce v životě dítěte.

Vztah otce a dcery nabývá na významu. Přínos otce pro dceřin budoucí život je nenahraditelný v řadě oblastí jejího života. Nejvíce diskutovanou je oblast partnerských vztahů a sebepojetí mladé ženy. Jak se v posledních letech ukazuje, vztah otce a dcery má význam i pro další aspekty jejího života, například pro její postoje a životní cíle.

Období mladé dospělosti je fází života, kdy si jedinec ujasňuje, kým je, čeho chce v životě dosáhnout, buduje si pracovní kariéru, připravuje se na výkon povolání a vstupuje do partnerských vztahů, které mají potenciál stát se vztahy celoživotními. Jedinec je schopen nahlížet na realitu kriticky a posoudit ji objektivně.

Výzkum magisterské diplomové práce byl zpracován kvalitativně pro lepší zachycení pocitů a prožitků, které má dcera ve vztahu se svým otcem. Do výzkumu bylo zahrnuto celkem 13 respondentek v období mladé dospělosti, tedy ve věku od 20 do 25 let, nejmladší respondentce bylo 22 let. Respondentky výzkumu pocházely z běžných, úplných rodin, které nebyly zatíženy dysfunkcí. Současně měly respondentky dlouhodobý partnerský vztah, který trval nejméně půl roku. Vzorek respondentek byl získán pomocí prostého záměrného výběru a pomocí metody sněhové koule. Tvorba dat se odehrávala prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Následně byla získaná data vyhodnocena pomocí obsahové analýzy.

Závěry a výsledky výzkumu jsou platné pouze pro populaci českých mladých dospělých žen, které pocházejí z úplné rodiny nezatížené dysfunkcí. Na tvorbě dat se podílely pouze respondentky s minimálně středoškolským vzděláním ukončeným maturitou, respondentky měly vysokoškolské vzdělání nebo byly studentkami vysoké školy.

Závěry získané z výzkumu měly pozitivní charakter a v některých aspektech podporovaly doposud provedené výzkumy, ať už zahraniční, či české.

Účelem výzkumu bylo podnítit zájem veřejnosti o tuto problematiku, zejména pak rodičů, kteří procházejí rozvodem, a odborníků, kteří se zabývají při svém výkonu povolání prací s rodinou. V našich podmínkách je stále prostor pro výzkumy, které by byly prováděny na českých dívkách či ženách a které by zachycovaly jejich prožívání vztahu s otcem, nebo výzkumy, které by se zaměřovaly na vztah otec- dcera z pohledu otců.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480.
- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: What Is It? and What Is It Good For? *Child development perspectives*, 1(2), 68-73.
- Bakalář, E. (2002). *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad.
- Burgessová, A. (2004). *Návrat otcovství*. Brno: Jota.
- Corneau, G. (2000). *Anatomie lásky*. Praha: Portál.
- Creamer, E. G., & Laughlin, A. (2005). Self-authorship and women's career decision making. *Journal of college student development*, 46(1), 13-27.
- Čáp, J. (1993). *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum.
- Český statistický úřad. (nedat.). *Rozvodovost*. Získáno 27. leden 2016 z <https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>
- Český statistický úřad. (nedat.). *Sňatečnost*. Získáno 27. leden 2016 z <https://www.czso.cz/csu/czso/snatecnost>
- Dunleavy, K. N., Wanzer, M. B., Krezmien, E., & Ruppel, K. (2011). Daughters' perceptions of communication with their fathers: the role of skill similarity and co-orientation in relationship satisfaction. *Communication Studies*, 62(5), 581-596.
- East, L., Jackson D., & O'Brien, L. (2007). Disrupted relationships: Adult daughters and father absence. *Contemporary Nurse*, 23(2), 252-261.
- Fialová, L., Hamplová, D., Kučera, M., & Vymětalová, S. (2000). *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Gilmore, H. (2014). *How to Raise a Confident Daughter*. Psych Central. Získáno 23. února, 2016, z <http://pro.psychcentral.com/child-therapist/2014/10/how-to-raise-a-confident-daughter-2/>
- Havlík, R., & Kořá, J. (2002). *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hartwell-Walker, M. (2013). *Daughters Need Fathers, Too*. Psych Central. Získáno 23. února, 2016, z <http://psychcentral.com/lib/daughters-need-fathers-too/>
- Hartwell-Walker, M. (2014). *It's Father's Day: What Are You Giving Your Kids?*. Psych Central. Získáno 17. listopadu, 2014 z <http://psychcentral.com/lib/its-fathers-day-what-are-you-giving-your-kids/00019695>

- Haaz, D. H., Kneavel, M., & Browning, S. W. (2014). The Father–Daughter Relationship and Intimacy in the Marriages of Daughters of Divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55(2), 164-177.
- Hellerstein, J. K., & Morrill, M. S. (2011). Dads and Daughters. *Journal Of Human Resources*, 46(2), 333-372.
- Hendry, L. B., & Kloep, M. (2010). How universal is emerging adulthood? An empirical example. *Journal of Youth Studies*, 13(2), 169- 179.
- Kohoutek, R. (1998). *Vývoj a výchova dítěte v rodině*. Brno: CERM.
- Konečná, H., Bubleová, V., & Janků, V. (2010). Motivy k rodičovství. *Československá psychologie*, 54(2), 126-137.
- Kromberg, J. (2013). *How a Dad Shapes His Daughter's Romantic Relationships*. Psych Central. Získáno 23. února, 2016, z <http://blogs.psychcentral.com/inside-out/2013/07/how-dads-shape-daughters-relationships/>
- Křížková, A., Maříková, H., Hašková, H., & Bierzová, J. (2006). *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Labusová, E. (nedat.). *Co znamená rodina?*. Získáno 2. prosinec 2015 z http://www.evalabusova.cz/ankety/co_znamenava_rodina.php
- La Guardia, A. C., Nelson, J. A., & Lertora I. M. (2014). The impact of father absence on daughter sexual development and behaviors: Implications for professional counselors. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 22(3), 339-346.
- Langlois, D. (2014). *Fathers, Daughters & Learning Self-Esteem*. Psych Central. Získáno 23. února, 2016, z <http://psychcentral.com/blog/archives/2014/01/05/fathers-daughters-learning-self-esteem/>
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- Matějček, Z. (1992). *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Matějček, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál.
- Matějček, Z. (1986). *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum.
- Maříková, H. (2009). Pečující otcové. *Sociologický časopis*. 45(1), 89-113.
- Matoušek, O. (2003). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2004). *Národní zpráva o rodině 2004*. Získáno 30. listopad 2015 z http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf

- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Možný, I. (2008). *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Nauert, R. (2011). *Role Modeling By Dad Influences Daughters' Sexual Behavior*. Psych Central. Získáno 23. února, 2016, z <http://psychcentral.com/news/2011/06/15/role-modeling-by-dad-influences-daughters-sexual-behavior/26953.html>
- Nauert, R. (2013). *Sharing Experiences, Sports Influence Father/Daughter Bonding*. Psych Central. Získáno 23. února, 2016, z <http://psychcentral.com/news/2013/02/20/sharing-experiences-sports-influence-fatherdaughter-bonding/51793.html>
- Nauert, R. (2014). *When Dads Help with Household Chores, Daughters Expand Career Options*. Psych Central. Získáno 17. listopadu 2014, z <http://psychcentral.com/news/2014/05/29/when-dads-help-with-household-chores-daughters-expand-career-options/70515.html>
- Nielsen, L. (2001). Fathers and Daughters: Why a Course for College Students?. *College Students Journal*, 35(2), 280-316.
- Nielsen, L. (2006). Fathers and Daughters. *Marriage & Family Review*, 38(3), 1-13.
- Nielsen, L. (2014). Young Adult Daughters' Relationships with their Fathers: Review of Recent Research. *Marriage & Family Review*, 50(4), 360-372.
- Novák, T. (2009). *Vztah otce a dcery*. Praha: Grada.
- Novák, T. (2013). *O otcovské roli*. Praha: Grada.
- Owusu-Bemph, K., & Howitt, D. (2000). Socio-genealogical connectedness: on the role of gender and same-gender parenting in mitigating effects of parental divorce. *Child and Family Social Work*, 5, 107-116.
- Pavlát, J. (2008). Otcovství, děti a rodina. *Česká a slovenská psychiatrie*, 104(4), 189-195.
- Perkins, R. M. (2001). The Father- Daughter Relationship: Familial Interactions that Impact a Daughter's Style of Life. *College Student Journal*, 35(4), 616-626.
- Plháčková, A. (2003). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
- Rostad, W. L., Medina, A. M., Hurting-Crosby, P. (2014). Fathers in the Dorm Room: The Unique Influence of Fathers and Mothers on Young Adult Functioning. *Fathering*, 12(1), 3-17.
- Různé rodiny, stejná práva. (nedat.). *Rodiny a právo*. Získáno 19. leden 2016 z <http://www.stejnarodina.cz/rodiny-a-pravo.html>
- Říčan, P. (2006). *Cesta životem*. Praha: Portál.

- Satirová, V. (1994). *Kniha o rodině*. Praha: Institut Virginie Satirové, PRÁH, SVAN, Knižní klub.
- Sedláček, L., & Pleskovotá, K. (Ed.). (2008). *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí.
- Sobotková, I. (2012). *Průvodce rodičovstvím*. Břeclav: Adamira.
- Šmídová, I. (Ed.). (2008). *Pečovatelská otcovství: zkušenost a genderové vztahy*. Brno: Trinub EU.
- Špaňhelová, I. (2010). *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada.
- Štyglarová, T. (leden, 2015). *Spolu, s dětmi, ale bez oddacího listu*. Získáno 27. leden 2016 z <http://www.statistikaamy.cz/2015/01/spolu-s-detmi-ale-bez-oddaciho-listu/>
- Šulová, L. (2010). *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum.
- Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum.
- Višňovský, L. a kol. (2007). *Základy rodinnej výchovy*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.
- Výrost, J., & Slaměnik, I. (1998). *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál.
- Warshak, R. A. (1995). *Revoluce v porozvodové péči o děti: otcovský faktor a mystika mateřství*. Praha: Jan.
- Wright, N. H. (1998). *Navždy tátovo děvče*. Praha: Návrat domů.
- Zoja, L. (2005). *Soumrak otců*. Praha: Prostor.

PŘÍLOHY MAGISTERSKÉ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Příloha 1: Zadání magisterské diplomové práce

Příloha 2: Abstrakt magisterské diplomové práce

Příloha 3: Abstract Of Thesis

Příloha 4: Otázky rozhovoru

Příloha 1: Zadání magisterské diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2014/2015

Studijní program: Psychologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Psychologie (PCHN)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Bc. BRADÁČOVÁ Kateřina	Hošťátky 539, Nivnice	F140329

TÉMA ČESKY:

Vztah mezi otcem a dcerou z pohledu mladých dospělých dcer

TÉMA ANGLICKY:

The father- daughter relationship from the perspective of young adult daughters

VEDOUcí PRÁCE:

doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Magisterská diplomová práce je zaměřena obecně na otceovství a rodinné vztahy, konkrétně pak na vztah otce a dcery. Jeden z největších vlivů na formování osobnosti každého člověka mají bezpochyby jeho rodiče. V odborné literatuře je častěji diskutován vztah mezi matkou a dcerou. Neméně důležité je také to, jaký vztah má dcera se svým otcem, neboť tento vztah můžeme mít přesahy do jejího dospělého života, například do partnerských vztahů. Právě na proměny vzájemného vztahu otec-dcera a na popis jeho možných přesahů bude zaměřena tato magisterská diplomová práce.

V teoretické části budou zpracována témata spojená s rodičovstvím, otceovstvím a otceovskou rolí; zejména pak téma vztahu mezi otcem a dcerou. Dále bude pojednáno o vývojovém stádiu mladé dospělosti (20-25 let), ve kterém se budou nacházet účastnice výzkumu. Mladé ženy se v tomto období začínají osamostatňovat a mají již dostatečný nadhled a odstup pro možnost hodnocení svého vztahu s otcem.

Výzkumná část bude založena na kvalitativní metodologii. Cílem výzkumu bude zmapovat a popsat specifika, proměny a přesahy vztahu mezi dcerou a otcem z pohledu mladých dospělých žen. Data budou sesbírána pomocí polostrukturovaných rozhovorů s 12- 14 respondentkami v období mladé dospělosti (20-25 let). Mělo by jít o ženy z běžných, úplných rodin, nezatižených rodinnou dysfunkcí. Získaná data budou následně zpracována pomocí obsahové analýzy.

Výsledky výzkumu budou užitečné pro poradenskou praxi, neboť v současné době mnoho mladých žen řeší svůj vztah k otci.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Bakalář, E. (2002). Průvodce otceovství, aneb Bez otce se nedá (dobře) žít. Praha: Vyšehrad.
Corneau, G. (2004). Anatomie lásky. Praha: Portál.
Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). Vývojová psychologie. Praha: Grada.
Leman, K. (2008). Na otci záleží. Praha: Návrát domů.
Novák, T. (2013). O otceovské roli. Praha: Grada.
Sedláček, L., & Plesková, K. (2008). Aktivní otceovství. Brno: Nesehnutí.
Sobotková, I. (2012). Psychologie rodiny. Praha: Portál.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Příloha 2: ABSTRAKT MAGISTERSKÉ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Vztah mezi otcem a dcerou z pohledu mladých dospělých dcer

Autor práce: Bc. Kateřina Bradáčová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.

Počet stran a znaků: 111, 256 082

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 64

Abstrakt (800-1200 zn.):

Magisterská diplomová práce se zabývá problematikou vztahu mezi otcem a dcerou v úplné rodině. Cílem práce bylo zmapovat vztah otce a dcery v různých životních obdobích a jeho možné přesahy, zejména v oblasti naplnění otcovství z pohledu dcery, jejích životních cílů a budování partnerských vztahů. Dále stručně charakterizovat rodinu a její současnou podobu v České republice, rodičovství, období mladé dospělosti, otcovství a vztah otce a dcery. Součástí magisterské diplomové práce je výzkumné šetření, zabývající se dopady vztahu otec-dcera na život mladé dospělé ženy. Data pro výzkum byla získávána prostřednictvím rozhovorů s třinácti respondentkami ve věku 20-25 let, které pocházejí z úplné rodiny nezatížené dysfunkcí a mají dlouhodobý partnerský vztah. Získaná data byla analyzována pomocí obsahové analýzy dat.

klíčová slova: rodina, rodičovství, otcovství, vztah otec- dcera

Příloha 3: ABSTRACT OF THESIS

Title: The father- daughter relationship from the perspective of young adult daughter

Author: Bc. Kateřina Bradáčová

Supervisor: doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.

Number of pages and characters: 111, 256 082

Number of appendices: 4

Number of references: 64

Abstract (800-1200 characters):

The master's thesis deals with problems of relationship between a father and his daughter in a complete family. The aim of the study is to explore the father-daughter relationship in different periods of life and its possible overlaps, especially in terms of the fulfilment of the role of father from the viewpoint of daughter, her life goals and building partnerships. Furthermore, it describes family briefly and its current form in the Czech Republic, parenting, young adulthood, fatherhood and the father-daughter relationship. The thesis contains the research, dealing with the impacts of the father-daughter relationship on the life of a young adult woman. Research data were collected by way of interviews with 13 responders aged 20-25 who come from complete family without any dysfunction and have a long-term partnership. Data were analysed by using the content analysis.

key words: family, parenthood, fatherhood, father-daughter relationship

Příloha 4: OTÁZKY ROZHOVORU

Jméno:

Věk:

Vzdělání:

Partnerský vztah: ANO-NE

Délka partnerského vztahu:

Manželství: ANO- NE

Společná domácnost: ANO- NE

1. Jaký je Váš vztah k otci? (myšleno v současnosti, jak často se vidají, jak vypadá jejich kontakt)
2. Jaký byl Váš vztah k otci v dětství do puberty?
3. Jaký byl Váš vztah k otci v dětství v pubertě a po ní?
4. Zaznamenala jste změny ve vztahu k otci (kvalita, vývoj, blízkost), v jeho postoji k Vám a naopak?
5. Co Vám na Vašem otci nejvíc vadilo?
6. Co jste na Vašem otci nejvíc oceňovala, obdivovala?
7. Přejala jste něco z otcova stylu do svého chování, ovlivnil Vás nějak (pozitivně či negativně)?
8. Jakou funkci by měl podle Vás plnit ideální otec v rodině? (jak by se měl chovat)
9. Jaký byl otcův přístup k Vám a z toho plynoucí Váš vztah k němu? (v porovnání s matkou)
10. Jak se otec projevoval při Vaší výchově? (zapojoval se aktivně, výchovné metody, pomoc při DÚ, porovnání s matkou)
11. Jak s Vámi trávil Váš otec volný čas? (náplň, dobrovolnost)
12. Zapojoval se otec aktivně do domácích prací? (co vykonával, rozdělení na mužské-ženské práce, dobrovolnost x požádání, polovičitost (zapomněl, pokazil,...), substitute (kutilství, zahrada, emocionální podpora, omezení se))
13. Jaké požadavky na Vás kladl otec během školní docházky, studia? Jak reagoval na Vaše úspěchy/neúspěchy?

14. Naučil Vás otec něco, co Vás matka nenaučila? (vliv na životní styl, vstřípení něčeho čím se řídí i v dospělosti)
15. Vnímáte, že by Váš vztah s otcem měl nějaké dopady na Váš postoj k sobě samé?
16. Oceňoval otec Vaše schopnosti a dovednosti, příp. charakterové vlastnosti, chválil Vás za něco? (porovnání s matkou, podoba)
17. Cítila jste od svého otce milována, přijímána, podporována? (projevy lásky, ocenění za úspěch)
18. Obracela jste se na otce v obtížných situacích v životě, při problémech? Byl ochoten Vás vyslechnout, poradit Vám či pomoci?
19. Ponechával Vám otec větší svobodu v rozhodování, jednání či „sociálním experimentování“? (upevnění tradiční role ženy, důvěra v její schopnosti, obavy v porovnání s matkou)
20. Vybírala jste si /hledala jste partnera, aby se podobal či naopak nepodobal Vašemu otci? (vzhled, charakter)
21. Nacházíte v chování či vlastnostech svého partnera určitou podobu, paralelu se svým otcem? Porovnávala jste někdy předtím svého partnera s otcem?
22. Jsou některé vlastnosti, které oceňujete u svého otce, a schází Vám u Vašeho partnera?
23. Dala jste při hledání partnera na otcův názor, připomínky nebo jste se řídila pouze sama sebou?